CORNELII NEPOTIS

QUAE SUPERSUNT.

APPARATU CRITICO ADIECTO

EDIDIT

CAROLUS HALM.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXI

CORNELII NEPOTIS

QUAE SUPERSUNT.

APPARATU CRITICO ADIECTO

EDIDIT

CAROLUS HALM.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXI.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Cum praeter Rothianam nulla editio vitarum Cornelii Nepotis exstet, quae sit critico quem vocant apparatu instructa, multis me gratum facturum esse existimavi, si novam eius modi parassem, cum praesertim in illa, praeterquam quod ad facilem usum parum accommodata est, lectiones codicis Parcensis, qui unus ex libris optimae familiae adhuc integer exstet, desiderentur; hunc enim Carolus Ludovicus Rothius decimo demum anno postquam Nepotis vitas edidit Lovanii invenerat. Adiecimus reliquias ex ceteris Nepotis scriptis ab eodem Rothio diligenter collectas. In verbis autem recensendis, ut par erat, Nipperdeium, quo nemo post Lambinum melius de Nepote emendando meruit, potissimum secuti sumus, sed ita, ut codicis Parcensis scripturas etiam accuratius quam illi visum est exprimendas esse putaremus. Scriptoris verba multa vitia etiam in optima codicum familia traxisse hodie fere in confesso est: num ego in emendationibus hominum doctorum recipiendis iustum modum tenuerim, aliorum erit iudicium.

Restat ut gratias maximas publice agam familiarissimis meis A. Wilmannsio, qui lectiones codicis collegii Romani, qui in melioribus classis deterioris censendus est, Romae in meum usum exscripsit, et Henrico Gulielmo Heerwageno et Eduardo Wölfflino, qui cum in plagulis corrigendis me adiuvarent, quae de Nepote adnotarant, benevole meum communicaverunt.

Scripsimus mense Decembri a. 1870.

Carolus Halm.

CORNELII NEPOTIS

QUAE SUPERSUNT.

Notarum index.

Dan. = codex Danielis sive Gifanii.
P = codex Parcensis s. XV. ex collatione Car. Lud. Rothii, quae nunc asservata est in bybliotheca publica Basiliensi.
A = codex Wolfenbuttelanus Gudianus n. 166. s. XII/XIII.
B = codex Sangallensis s. ~~XIV~~.
M = codex Monacensis n. 88, Ulmae a. 1482 scriptus.
R = codex collegii Romani collatus ab A. Wilmannsio.
C = codices noti.
u = editio Ultraiectina a. 1542.

CORNELII NEPOTIS

LIBER DE EXCELLENTIBUS DUCIBUS

EXTERARUM GENTIUM.

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae 1
leve et non satis dignum summorum virorum personis iudicent,
cum relatum legent, quis musicam docuerit Epaminondam, aut
in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode scien-
terque tibiis cantasse. sed ii erunt fere, qui expertes litterarum 2
Graecarum nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat,
putabunt. hi si didicerint non eadem omnibus esse honesta at- 3
que turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari, non admira-
buntur nos in Graiorum virtutibus exponendis mores eorum
secutos. neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo 4
viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum
cives eius eodem uterentur instituto. at id quidem nostris mo-
ribus nefas habetur. laudi in Creta ducitur adulescentulis quam
plurimos habuisse amatores. nulla Lacedaemoni vidua tam est
nobilis, quae non ad cenam eat mercede conducta. magnis in 5

Aemilius Probus de excellentibus ducibus exterarum gentium AB, Emilius probus de laudibus ducum exterarum gentium P, Probi Aemilii [de] uitis illustrui (*sic*) **uirorum libellus aureus hac emendatissimus. Milciadis uita R, Aemilii viri clarissimi de vita excellencium virorum liber M, Excellentium Imperatorum liber Autore Aemilio Probo . ad Atticum u;** *in cod. Danielino hic index erat:* **Incipiunt capitula in librum Aemilii Probi de excellentibus ducibus exterarum gentium;** *titulus autem hic*: **Liber Aemilii Probi de laudibus exterarum gentium.**

1 Non — qui hoc *desunt in* **R 3 Epaminondam u: Epaminundam** *plerique* **5 ii R: hii AP, hi** *plerique* **erant M 7 putabant A hii si AP, ii si B, Nisi M 12 quidem] quod P 13 Creta** *Valckenaer* (*ad Callim. eleg. fragm. p. 216*)**: Graecia C;** *cf. Ephorum apud Strab. X p. 484*: καὶ οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ τέλειοι γενόμενοι διάσημον ἐσθῆτα φέρουσιν, ἀφ' ἧς γνωσθήσεται ἕκαστος κλεινὸς γενόμενος· τὸν μὲν γὰρ ἐρώμενον καλοῦσι κλεινόν, τὸν δ' ἐραστὴν φιλήτορα. **adolescentulis BM 14 habuisse Dan.Pu: habere** *rell.* **Lacedaemone u uidua tam est nobilis ABP: tam est nobilis uidua R, tam est nob. femina uidua M,** *sed* **femina** *ead. m. punct.* **15 cenam P** *et* **A** *s. l. ut coni. Heusinger*: **scenam (scęnam) A** *1 m. et rell.*

laudibus tota fere fuit Graecia victorem Olympiae citari, in scaenam vero prodire ac populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. quae omnia apud nos partim infamia,
6 partim humilia atque ab honestate remota ponuntur. contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quae apud illos turpia putantur. quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cuius non mater familias primum locum tenet
7 aedium atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Graecia. nam neque in convivium adhibetur nisi propinquorum, neque sedet nisi in interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur, quo nemo accedit nisi propinqua cognatione con-
8 iunctus. sed hic plura persequi cum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quae exorsus sum. quare ad propositum veniemus et in hoc exponemus libro de vita excellentium imperatorum.

I. MILTIADES.

1 Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, cum et antiquitate generis et gloria maiorum et sua modestia unus omnium maxime floreret eaque esset aetate, ut non iam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui talem eum futurum, qualem cognitum iudicarunt, accidit ut Athenienses Chersonesum
2 colonos vellent mittere. cuius generis cum magnus numerus esset et multi eius demigrationis peterent societatem, ex iis delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem,

---

1 fere *om.* **M** 2 scęnam **R**: scenam *plerique* ac **BP**: a **A**, et *rell.* 3 aput **P** *et sic semper* 4 ea *om.* **u** 6 in conuiuium *om.* **R** 7 aut] at **AR** materfamilias non *Aldus* 9 nisi in **P** 10 nisi interiore **M** qui **M** gynaeconitis **Mu**: gynecorites **B**, cinechoritis **A**, cynechoritis **P**, gynecōtes **R** 12 hic **Dan. u**: *om.* **MR**, haec (hec) *rell.* cum **MR**, *item* **P**, *ut videtur* (*littera* c *non satis distincta*): tum **u**, *om.* **AB** *et plerique* 13 quare — imperatorum *om.* **u**.

Miltiades] *Hunc huic uitae et reliquis titulum praeponit* **u**, *nisi quod in uitis Themistoclis*, *Alcibiadis*, *Thrasybuli*, *Chabriae*, *Timothei*, *Epaminondae*, *Eumenis*, *Timoleontis*, *Annibalis pro indice prima ipsarum uitarum uerba praeposita habet; titulis caret* **P** (*de cod. Dan. res incerta est*); De Miltiade, de Themistocle *etc.* **AB**, De uita Miltiadis *etc.* **M**; *in* **R** *hic deest inscriptio*, *item uerba* Miltiades — Atheniensis, *spatio uacuo trium uersuum relicto*.

16 Militiades **Dan. A**, Milciades **B**, Miliciades **P**, Miltiadis **M** *et sic alias uarie corrupte* 19 sed iam **R** eum **Dan. PRu**: *om. rell.* 20 Chersonessum **ABPR**, Chersonnesum **Mu** *et sic fere semper* 22 ex iis **R**: ex his *vel* hiis (**P**) *rell.* qui consulerent Apoll. *om. Leid.* **C** *et obelo notavit Schoppius Veris. II, 10; cf. Them. 2, 6*

quo potissimum duce uterentur. namque tum Thraeces eas re-
giones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. his con- 3
sulentibus nominatim Pythia praecepit, ut Miltiadem imperatorem
sibi sumerent: id si fecissent, incepta prospera futura. hoc ora- 4
culi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum
profectus cum accessisset Lemnum et incolas eius insulae sub
potestatem redigere vellet Atheniensium, idque Lemnii sua sponte
facerent postulasset, illi irridentes responderunt tum id se fac- 5
turos, cum ille domo navibus proficiscens vento aquilone venisset
Lemnum. hic enim ventus ab septentrionibus oriens adversum
tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non 6
habens cursum direxit, quo tendebat, pervenitque Chersonesum.

Ibi brevi tempore barbarum copiis disiectis, tota regione, 2
quam petierat, potitus, loca castellis idonea communiit, multi-
tudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit crebrisque
excursionibus locupletavit. neque minus in ea re prudentia 2
quam felicitate adiutus est. nam cum virtute militum devicisset
hostium exercitus, summa aequitate res constituit atque ipse
ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia, 3
quamvis carebat nomine, neque id magis imperio quam iustitia
consecutus. neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat
profectus, officia praestabat. quibus rebus fiebat ut non minus
eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miserant,
quam illorum, cum quibus erat profectus. Chersoneso tali modo 4
constituta Lemnum revertitur et ex pacto postulat ut sibi urbem
tradant. illi enim dixerant, cum vento borea domo profectus
eo pervenisset, sese dedituros, se autem domum Chersonesi ha-
bere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi praeter opi- 5
nionem res ciciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna ad-
versariorum capti resistere ausi non sunt atque ex insula demi-
grarunt. pari felicitate ceteras insulas, quae Cyclades nominantur,
sub Atheniensium redegit potestatem.

Traces, cf. Schott. 1609, p. 3 in A

---

1 namque **Dan. APu**: nam **BMR** ~~**Thraeces**~~ **Gif.** Treces **Dan. AP**, Traces **B**, Thraces *plerique* 2 hiis **P** 3 Phytia **R**, Phitia **AB**, Phycia **P** respondit **R** sibi imperatorem **Mu** 4 incoepta **R** oraculo **P** *immo* dilecta, *ut iam Lambinus uidit* 7 sponte ut facerent **u** 8 postulassent **P** futuros **A**, *sed in marg.* facturos 9 uenisset lem. (*sic*) hic **R** 10 lemnium **P**, *item 2, 4* ab **Dan. P**: a *rell.* 13 barbarum **Dan. AP**: barbarorum *rell. cf. Alcib. 7, 4 et Wölfflin in Philol. XXV, 133* 14 communiuit **MRu** 16 nec **P** 18 exercitum *Wölfflin, cf. ad p. 14, 19* 20 quamquam *Fleckeisen in Philologi IV, p. 335 recte requirere uidetur et hic et in Att. 20, 1* 21 setius **A** a quibus] quibuscum **M** 25 constituta **Mu**: constituto *plerique, cf. Exc. Pat. p. 192, 15 ed. Roth.* 28 Cares **u**: Chares *libri* incholebatur **A**

3 Eisdem temporibus Persarum rex Darius ex Asia in Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit. pontem fecit in Istro flumine, quo copias traduceret. eius pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia et Aeolide duxerat: quibus singulis ipsorum urbium perpetua dederat
2 imperia. sic enim facillime putavit se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset, quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur. in hoc fuit tum numero Miltiades [cui
3 illa custodia crederetur]. hic cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium premique a Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Grae-
4 ciae dimitterent. nam si cum iis copiis, quas secum transportarat, interiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuros dominatione et periculo: id et facile effici posse: ponte enim rescisso regem vel hostium ferro vel inopia paucis
5 diebus interiturum. ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiaeus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire et multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio: quo exstincto ipsos potestate expulsos civibus suis poenas daturos. itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius
6 quam confirmari regnum Persarum. huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demigravit. cuius ratio etsi non valuit, tamen magno opere est laudanda, cum amicior omnium libertati quam suae fuerit dominationi.

4 Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortanti-

---

1 Et iisdem **R** Dareus **u** *et sic semper* 3 Istro **u**: hystro *vel* histro *libri* quo **MR**: qua **ABP u** 5 deduxerat *Wölfflin* ipsorum *Lambinus* (*i. e. urbium ex quibus ipsi erant*): ipsarum *libri*, suarum *Nipperdey*, ipse earum *Günther*, ipse harum *Heerwagen* 7 sui **A** 8 tradidissent **M** 10 traderetur **R**; cui — crederetur *nos inclusimus* asferrent **Dan.** 11 rem gere **A** ab scitis **M** 12 a *om.* **M** occassionem **A** 13 si *om.* **P** iis **R**: hiis **P**, his *plerique* transportarat **Dan. APu**: transportauerat *rell.* 14 interiisset **MPu**: interisset *rell.* sed et **R** 15 eos *om.* **P** libros **P** 16 id sine periculo et facile *Klotz*, sine periculo id et facile *Titze; at cf. Nipperd. Spicil. p. 29* id et **Mu**: et *plerique*, *fort.* id, *ut est Att. 8, 3* 17 reciso **R** 19 Histiaeus **Mu**: hostieus **R**, hestiaeus (hestieus) *plerique* miselius **A** 20 qui] si **M** 25 consciis **A** *corr. ex* consiliis, consociis **M** 28 magnopere *libri* amicicior (amicitior) **ABP** omni **M** 30 rediisset **R**

bus amicis, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit eique Datim praefecit et Artaphernem hisque ducenta peditum, decem equitum milia dedit, causam interserens, se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnassent suaque praesidia interfecissent. illi praefecti regii classe ad Euboeam appulsa celeriter Eretriam 2
ceperunt omnesque eius gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. inde ad Atticam accesserunt ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. is est ab oppido circiter milia passuum decem. hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque magno 3
permoti auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis petiverunt Phidippumque cursorem eius generis, qui hemerodromoe vocantur, Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret, quam celeri opus esset auxilio. domi autem creant decem praetores, qui exercitui prae- 4
essent, in eis Miltiadem. inter quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defenderent, an obviam irent hostibus acieque decernerent. unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque 5
tempore castra fierent: id si factum esset, et civibus animum accessurum, cum viderent de eorum virtute non desperari, et hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent auderi adversus se tam exiguis copiis dimicari.

Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit 5
praeter Plataeenses. ea mille misit militum. itaque horum adventu decem milia armatorum completa sunt, quae manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. quo factum est ut plus quam 2
collegae Miltiades valeret. eius ergo auctoritate impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque idoneo castra fecerunt. dein postero die sub montis radicibus acie regione instructa 3

---

1 classes **A** 2 Datin **Mu** praeficit **Dan. P**, patefecit **M** Arthaphernem **AMPR** 3 hiisque **P** peditum decem milia equitum **Dan. P** *et plerique*, peditum milia decem equitum **MRu**; *nos* milia *transposuimus coll. Milt. 5, 4. Dat. 8, 2* 5 Sardeis **u**, Sadis **AB** 6 regum **R** arethriam **P** 8 inde Atticam *malebat Fleckeisen in Philologi IV, 322* ad suas **A** 9 marothona **P** abest ab *Aldus et Fleckeisen l. c.*, abest (*sine* ab) **R** passuum **u**: passus *libri* 11 Phidippumque **B**: Phydippumque **Dan. AP**, Philippumque *rell., cf. Fleckeisen l. c. p. 327 et 743* 12 hemerodromoe **Dan.**: hemerodrome **ABP**, hemerodromi **M**, hermodrame **R**, ἡμεροδρόμοι **u** 14 creati **M** qui exercitui praeessent *obelo notaverunt Puteanus et Lambinus* 15 Miltiades **MR** 16 se *addidit Lambinus, cf. Them. 3, 2 et 2, 6* hostibus *om.* **u** acieque dec.] an aeque contenderent **M** 20 auderi *Lambinus*: audere *libri, cf. Fleckeisen p. 308* 21 dimicarent (?) **Dan.** *cf. Nipperd. Spic. p. 6* 22 praesidio **R** 23 Platenses **Gif.** Plataeensium *praefert Fleckeisen p. 315* 26 ualeret **Dan. P**: ualuit **A**, ualuerit **BMR** ergo **Dan. PRu**: enim **M**, *om. rell.* 28 dein **Dan.**: deinde *rell.* regione *Roth*: e regione *libri*

non apertissuma proelium commiserunt (namque arbores multis locis erant rarae), hoc consilio, ut et montium altitudine tegerentur et arborum tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine
4 clauderentur. Datis, etsi non aequum locum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat, eoque magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. itaque in aciem peditum centum, equitum decem
5 milia produxit proeliumque commisit. in quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarint, adeoque eos perterruerunt, ut Persae non castra, sed naves petierint. qua pugna nihil adhuc exstitit nobilius: nulla enim umquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

6 Cuius victoriae non alienum videtur quale praemium Miltiadi sit tributum docere, quo facilius intellegi possit eandem
2 omnium civitatum esse naturam. ut enim populi Romani honores quondam fuerunt rari et tenues ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi atque obsoleti, sic olim apud Athenienses
3 fuisse reperimus. namque huic Miltiadi, qui Athenas totamque Graeciam liberarat, talis honos tributus est, in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem praetorum numero prima eius imago poneretur isque hor-
4 taretur milites proeliumque committeret. idem ille populus, posteaquam maius imperium est nactus et largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

7 Post hoc proelium classem LXX navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros adiuverant, bello persequeretur. quo in imperio plerasque ad officium redire coegit,
2 nonnullas vi expugnavit. ex his Parum insulam opibus elatam

---

1 non apertissuma *Roth*: nona (noua *Dan.*) partis summa **Dan. Pu**, nana partis summa **A**, non apertis s. **B**, noua arte ui summa **M**, in parte montis summa **R** 2 haut rarae *Dietsch*, stratae (*uel* satae) *Buchner* alt. teg. **Dan. P**: teg. alt. *rell.* 3 equitatum **R** ne mult. clauderentur *obelo notauit Fleckeisen l. c. p. 324* 4 Datis **Mu**: Dathis *plerique* locum aequum **MR** 9 profligarent **M** 10 adeoque eos *nos*: ad eos **Dan.** adeoque *rell.* (adeoque — perterr. *om.* **P**) perterruerunt **M**: perterruerint *plerique* ut *om.* **M** 11 peterent **M** exstitit *scripsi*: est his (hiis) **AP**, est *plerique* 14 posset **P** 15 *fort.* ciuitatium, *cf.* ciuitatis *Milt. 8, 4* enim *om.* **M** populi .R. **Dan. AP**: populi nostri **BMR** 17 aboleti **M**, eo obsoleti *Valckenaer ad Eur. Phoen. 157* sicut olim **P** 18 nam **R** qui **MRu**: quid **Dan.** quia **ABP** *et plerique*; *cf. Fleck. p. 321 not. 22* 19 liberauit **R**, liberauerit **M** 20 poecile **MP**: ποικίλη (?) **Dan.** paecile **AB**, poetile **R**; *cf. Nipperdey Spicil. p. 6* 21 isque — committeret *glossema videtur* 23 postequam **A** est adeptus **R** 24 phalerio **R**, valerio **M** 26 ut in insulas **A** 27 in *addidit Fleckeisen coll. Con. 1, 5. Alc. 5, 5* ad imperium **R** 28 ex his (hiis **P**) *libri* Parum **B** *add.* on *sup.* um, *et sic item infra* § 5

um oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, ırbem operibus clausit omnique commeatu privavit, dein vineis ıc testudinibus constitutis propius muros accessit. cum iam in 3
o esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex nsula conspiciebatur, nescio quo casu nocturno tempore incensus st. cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est visa, ıtrisque venit in opinionem signum a classiariis regiis datum. uo factum est ut et Parii a deditione deterrerentur et Miltiades, 4
imens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quae staıuerat, cum totidem navibus atque erat profectus Athenas magna um offensione civium suorum rediret. accusatus ergo est pro- 5
litionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege corruptus nfectis rebus discessisset. eo tempore aeger erat vulneribus, uae in oppugnando oppido acceperat. itaque quom ipse pro e dicere non posset, verba fecit frater eius Stesagoras. causa 6
ognita capitis absolutus pecunia multatus est, eaque lis quinuaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus actus erat. hanc pecuniam quod solvere in praesentia non poerat, in vincula publica coniectus est ibique diem obiit suoremum.

Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia causa fuit 8
lamnationis. namque Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, uae paucis annis ante fuerat, omnium civium suorum potentiam xtimescebant. Miltiades, multum in imperiis magistratibusque ver- 2
atus, non videbatur posse esse privatus, praesertim cum consuetuline ad imperii cupiditatem trahi videretur. nam Chersoneso omnes 3
llos quos habitarat annos perpetuam obtinuerat dominationem

---

2 deinde **R** 6 opidanis **P** obpugnatoribus **M** 7 regiis **Mu**: egis *rell.; cf. Fleckeisen l. c. p. 333 et Roth in Mus. rhen. VIII, 635 not.* *13* 8 ut parii **BMR**, ut et parum **P** 11 est ergo (?) **Dan.** est *om.* **MR** 13 infectus **P** rebus **Dan. Pu**: rebus a pugna **MR**, rebus a rege **AB**, *sed in* **B** a rege *eadem m. deletum* 14 ceperat **MR** quom] cum **u**, quoniam *codd. fere omnes; cf. Haase ad Reisigii Schol. lat. not. 468 et Fleckeisen p. 309* 15 dicere pro se **R** Stesagoras *Longolius:* Sagoras **Dan. ABPR**, dagoras **M**, isagoras *dett. alii,* Diagoras **u**, *cf. Fleck. p. 327 et Nipp. Spic. p. 48* 16 pecunia tamen *malebat Fleckeisen coll. Paus.* 2, *6* 17 classem **MRu**: classes **Dan. ABP**, classe *cod. Mon. 433* 18 in praesentia *om.* **Mu** 19 uincla **A** 21 fuit causa **M** 22 dampnationis **AP** 23 fuerat *om.* **M** ciuium suorum **Dan. ABPR**: suorum ciuium **M** 24 imperis **A**, multis in imp. *Schefferus* magistratibusque **MRu**: magnisque **ABP**, *cf. Plut. Them. 31:* καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἐν πολιτείαις καὶ ἡγεμονίαις κτλ. 26 chersonesso **ABPRu**, Chersonesi *dett. complures,* in Chersoneso *Fleckeisen p. 318 et Nipperdey Spic. p. 15, quae emendatio propterea incerta videtur, quod Nepos ante vocalem* namque, *non* nam *scribere solet; cum insolentia structurae loco Chabriae 3, 4 vix defendatur, malim* nam Chersonesi . . perpetuam obtin. dominationem *emendare.*

tyrannusque fuerat appellatus, sed iustus. non erat enim consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonit retinebat. omnes autem et dicuntur et habentur tyranni, potestate sunt perpetua in ea civitate, quae libertate usa

4 sed in Miltiade erat cum summa humanitas tum mira commu tas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pater magna auctoritas apud omnis civitatis, nobile nomen, laus militaris maxima. haec populus respiciens maluit illum innoxi plecti quam se diutius esse in timore.

II. THEMISTOCLES.

1 Themistocles, Neocli filius, Atheniensis. huius vitia ineun adulescentiae magnis sunt emendata virtutibus, adeo ut an

2 feratur huic nemo, pauci pares putentur. sed ab initio ordiendum. pater eius Neocles generosus fuit. is uxorem Ha carnassiam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. cum minus esset probatus parentibus, quod et liberius vivebat

3 rem familiarem neglegebat, a patre exheredatus est. quae con melia non fregit eum, sed erexit. nam cum iudicasset sine sum industria non posse eam exstingui, totum se dedidit rei public diligentius amicis famaeque serviens. multum in iudiciis priva versabatur, saepe in contionem populi prodibat; nulla res ma sine eo gerebatur, celeriter quae opus erant reperiebat, fac

4 eadem oratione explicabat. neque minus in rebus geren promptus quam excogitandis erat, quod et de instantibus, ut Thucydides, verissime iudicabat et de futuris callidissime co ciebat. quo factum est ut brevi tempore illustraretur.

---

1 enim erat **M** 3 et dic. et hab. tyranni **ABPRu**: et dic. tyra et hab. (?) **Dan.** et hab. et dic. tyranni **M** 5 cum **MR**: tum D **ABPu** communitas **Dan. ABP**: comitas **MRu**, *cf. Att. 3, 1* 7 om *sic* **R** *h. l.* omnes *rell.* ciuitatis **AP**: ciuitates *rell.* 8 illum I eum *rell.* 10 Themistodes **P** Neoclis **u** 11 emundata **AB** 13 diendum **M**: ordiendus **ABP**, exordiendus **R**, ordiendumst *Fleckeisen 318* Neoclus **Dan. ABPR**, neodes **M** Halicarnassiam *Aldus*: Acar nam (arcananam **R**) **Gif. ABMPR**, Karinam *Fr. Richter in Z. f. d. Gy Wes. XI, 336; cf. Nipp. Spic. p. 16 sq.* 15 probatus esset **R** liber iusto **MR** 18 dedidit **Dan. ABMP** *et corr.* **R**: dedit **R** *pr. m.* priuatus **P** 20 conditionem **A** *1 m.* redibat **P** 21 sine illo **Dan.** **u**, sine ipso **R** facile c. o. explicabat *om. libri praeter* **Dan. Pu** quam in *Fleckeisen p. 309* quod — coniciebat *transposuit Dederich (M rhen. II, 338) post* explicabat 24 calidissime **A** *1 m.*

Primus autem gradus fuit capessendae rei publicae bello 2
Corcyraeo: ad quod gerendum praetor a populo factus non solum
praesenti bello, sed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit
civitatem. nam cum pecunia publica, quae ex metallis redibat, 2
largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo
ut ea pecunia classis centum navium aedificaretur. qua celeriter 3
effecta primum Corcyraeos fregit, deinde maritimos praedones
consectando mare tutum reddidit. in quo cum divitiis ornavit,
tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. id quantae 4
saluti fuerit universae Graeciae, bello cognitum est Persico. nam
cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae
cum tantis copiis, quantas neque ante nec postea habuit quis-
quam: huius enim classis mille et ducentarum navium longarum 5
fuit, quam duo milia onerariarum sequebantur, terrestris autem
exercitus DCC peditum, equitum CCCC milia fuerunt: — cuius 6
de adventu cum fama in Graeciam esset perlata et maxime
Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, mi-
serunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis.
deliberantibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se munirent.
id responsum quo valeret cum intellegeret nemo, Themistocles 7
persuasit consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque confer-
rent: eum enim a deo significari murum ligneum. tali consilio 8
probato addunt ad superiores totidem naves triremes suaque
omnia, quae moveri poterant, partim Salamina, partim Troezena
deportant: arcem sacerdotibus paucisque maioribus natu ad sacra
procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

Huius consilium plerisque civitatibus displicebat et in terra 3
dimicari magis placebat. itaque missi sunt delecti cum Leonida,
Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas occuparent longiusque

---

1 capescendae **BMP** 3 sed et **P** tempori *Fleckeisen p. 313* 6 qua **BMRu**: quae **A**, que **P** 8 cum **MR**: tum **ABPu** 9 tum et **R** 11 Xerses **P** 12 copiis **Dan. ABP**: copiis eam (eam copiis **M**, eam *om.* **R**) inuasit **MRu**, copiis uenit *alii dett.* neque postea **M** 14 terrestris *dett. aliquot*: terrestrium **R**, terrestres *plerique* 15 exercitus autem **R** DCC **Dan. B**: DCCum **A**, dcc (m sup.) **P**, decem (*add.* m. *sup.* dec.) **R**, septingentorum milium **Mu**, DCC milia *scholia Bobiensia ad Cic. p. Sest. II, 311* CCCC **ABP**: CCCC (M sup.) **R**, CCCC **Dan.** *et schol. Bob.*, quadringentorum milium **Mu**; *cf. Nipp. Spic. 17* 18 de *deleuit Lambinus* 20 quid (*add.* o *sup.* i) ual. **B**, id resp. quo val. *om.* **R** 21 nauis *Mon. 433, item v. 23* 24 Salamina **u**: Salaminam *libri et sic item p. 12, 10. 13, 9. 16, 8. 18, 1* troez. partim **R** Troezenam **ABPR**, troezenem **M**, Troecena **u** 25 deportant **Dan. APu**: portant **B**, asportant **MR** ad sacra *quidam apud Lambinum*: ac sacra *libri, cf. Bremi ad h. l.* 27 et terra **u** *et Mon. 433* 28 *immo* dilecti

barbaros progredi non paterentur. ii vim hostium non susti-
2 nuerunt eoque loco omnes interierunt. at classis communis
Graeciae trecentarum navium, in qua ducentae erant Athenien-
sium, primum apud Artemisium inter Euboeam continentemque
terram cum classiariis regiis conflixit. angustias enim Themisto-
3 cles quaerebat, ne multitudine circuiretur. hic etsi pari proelio
discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod
erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Euboeam su-
4 perasset, ancipiti premerentur periculo. quo factum est ut ab
Artemisio discederent et exadversum Athenas apud Salamina
classem suam constituerent.

4 At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit astu
idque nullis defendentibus interfectis sacerdotibus, quos in arce
2 invenerat, incendio delevit. cuius flamma perterriti classiarii
cum manere non auderent et plurimi hortarentur, ut domos suas
discederent moenibusque se defenderent, Themistocles unus re-
stitit et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur
perituros, idque Eurybiadi, regi Lacedaemoniorum, qui tum
3 summae imperii praeerat, fore affirmabat. quem cum minus quam
vellet moveret, noctu de servis suis quem habuit fidelissimum
ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis, adversarios eius in
4 fuga esse: qui si discessissent, maiore cum labore et longin-
quiore tempore bellum confecturum, cum singulos consectari
cogeretur: quos si statim aggrederetur, brevi universos oppres-
surum. hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes
5 cogerentur. hac re audita barbarus, nihil doli subesse credens,
postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus
adeo angusto mari conflixit, ut eius multitudo navium explicari
non potuerit. victus ergo est magis etiam consilio Themistocli
quam armis Graeciae.

5 Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias
copiarum, ut etiam tum iis opprimere posset hostes. iterum ab

---

1 hii **AP**, hi *plerique* 4 Artemisium **u**: Arthemisium **Dan. ABMPR**, *item paulo post* Arthemisio intra **P** 5 regiis **R**: regis *plerique* 6 circuiretur **Dan. ABPR**: circumiretur **Mu** hinc *Lambinus* 8 si **R** *om. 1 m.* superassent **u** 10 exadversum **Dan. ABP**; aduersum **MRu** 12 At exerses **P** astu *Mon. 433*: astum **ABMPRu**, *an* ad astu? 14 cuius fama **Mu**, *at cf. Grasberger in 'Eos' 1 p. 233* 17 esse pares **Mu** posse **Dan. ABPR**: *om.* **Mu** 19 cum *om.* **A** 20 moneret **R** fidissimum **BR** 21 mittit **R** 22 si] se **P** 23 confectum **A** 25 ingrati **M**, ingratis *rell.* omnes *om.* (?) **Gif.** 27 oportunissimo **MPu** 28 mult. manuum **u** 29 est ergo **Mu** etiam **Dan. ABPR**: *om.* **Mu** Themistocli **A**: Themistoclei **P**, Themistoclis *rell.* 31 rem male **u** 32 tum iis **R**: tum his (hiis **P**) **APu**, tum his tum (?) **Dan.** cum his **M** *et rell.* iterum

:odem gradu depulsus est. nam Themistocles verens ne bellare)erseveraret, certiorem eum fecit id agi, ut pons, quem ille in :Iellesponto fecerat, dissolveretur ac reditu in Asiam excluderे-;ur, idque ei persuasit. itaque qua sex mensibus iter fecerat, 2
:adem minus diebus triginta in Asiam reversus est seque a Themistocle non superatum, sed conservatum iudicavit. sic unius riri prudentia Graecia liberata est Europaeque succubuit Asia. 3
ıaec est altera victoria, quae cum Marathonio possit comparari ropaeo. nam pari modo apud Salamina parvo numero navium naxima post hominum memoriam classis est devicta.

Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in pace. 6
um enim Phalerico portu neque magno neque bono Athenienses :terentur, huius consilio triplex Piraei portus constitutus est isque moenibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate aequipearet, utilitate superaret. idem muros Atheniensium restituit 2
raecipuo suo periculo. namque Lacedaemonii causam idoneam acti propter barbarorum excursiones, qua negarent oportere xtra Peloponnesum ullam urbem muros habere, ne essent loca ıunita, quae hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohiere sunt conati. hoc longe alio spectabat atque videri volebant. 3
ıthenienses enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia, antam gloriam apud omnes gentis erant consecuti, ut intelle-;erent Lacedaemonii de principatu sibi cum iis certamen fore. uare eos quam infirmissimos esse volebant. postquam autem 4
.udierunt muros strui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri etarent. his praesentibus desierunt ac se de ea re legatos ad os missuros dixerunt. hanc legationem suscepit Themistocles 5
:t solus primo profectus est: reliqui legati ut tum exirent, cum atis alti tuendo muri exstructi viderentur, praecepit: interim

---

ıBPu: interim Dan. MR, *malim* set iterum 5 reuertit *malebat Fleckeisen* '. *335, at cf. nunc C. F. W. Mueller in Ann. philol. a. 1865 p. 50* 8 est *ddidi* 9 tropheo (trophaeo) *libri* 11 fuit *om.* u nec M in *om.* u 12 Phalerico Ru: Phalarico Dan. ABP, phalereo M 13 Pirei ABPR, 'iraeei Mu; *cf. Niebuhr Vorl. über R. Gesch. II. 213 et Heusinger ad Cic. 'e Off. III, 11, 2* 14 iisque *Schefferus*: isque *libri* aequiperaret APR: equiparet M, aequipararet *rell.* 15 Idemque M 16 periculo suo IR 17 *fort.* barbarum, *cf. ad p. 5, 13* 18 muros habere *Leid. II et orr.* B: habere *reliqui*, haberi *Aldus*, ullos urbem habere *Dietsch; an* moenia *ıter* urbem *et* habere *intercidit?* 20 alio MPu *et* B *in marg.: om.* B[1], nimo AR spectabant BM 21 salamina B 22 gentis P: genteis u, 'entes *rell.* 23 iis R: hiis P, his *rell.* 25 strui *Lambinus*: instrui *'bri* 26 ac — dixerunt *om.* M 28 ut cum M 29 alti tuendo muri extructi uiderentur *Heerwagen*: altitudo muri extructa uideretur *libri*, *cf. Thuc.* , *90*: ἕως ἂν ἱκανὸν τὸ τεῖχος αἴρωσιν, ὥστε ἀπομάχεσθαι ἐκ τοῦ ἀναγκαιοάτου ὕψους. *In loco, quem obtinet* satis, *quadrat ad* alti *positum, non item ad* ltitudo. *De dativo gerundii* tuendo *cf. Liv. 9, 43, 19* praecepit ut interim u

omnes, servi atque liberi, opus facerent neque ulli loco pa
rent, sive sacer sive privatus esset sive publicus, et undi
quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. quo fac
est ut Atheniensium muri ex sacellis sepulchrisque constar
7 Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad
gistratus noluit et dedit operam, ut quam longissime tem
2 duceret, causam interponens se collegas exspectare. cum L
daemonii quererentur opus nihilo minus fieri eumque in ea
conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti. a qui
cum audisset non multum superesse munitionis, ad ephoros
cedaemoniorum accessit, penes quos summum erat imperi
atque apud eos contendit falsa iis esse delata: quare aequ
esse illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides habere
3 qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent. gestus
ei mos, tresque legati functi summis honoribus Athenas m
sunt. cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci iis
praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent qu
4 ipse esset remissus. hos postquam Athenas pervenisse ratus
ad magistratus senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud
liberrime professus est: Atheniensis suo consilio, quod comm
iure gentium facere possent, deos publicos suosque patrios
penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris saeps
5 neque in eo quod inutile esset Graeciae fecisse. nam illoı
urbem ut propugnaculum oppositum esse barbaris, apud qu
6 iam bis classes regias fecisse naufragium. Lacedaemonios au
male et iniuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsoı
dominationi quam quod universae Graeciae utile esset. qu
si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se
mitterent: aliter illos numquam in patriam essent recepturi.

---

2 siue sacer **Gif. ABPRu**: s. sacer siue prophanus **M**, siue sacer *c*
notauit Dietsch, ut est apud Thucydidem 1, 90: φειδομένους μήτε ἰδίου μ
δημοςίου οἰκοδομήματος   esset *om.* **Gif.** (?) *et* **M**, *unde malis* s. sacer
profanus esset, siue priuatus siue publicus   4 satellis sepulcrisque **I**
5 ad **Dan. ABMPR**: *om.* **u**   6 et dedit] reddit **P**   7 duceretur **MR**
8 in *om.* **M**   11 s. erat imp. **ABPu**: imp. s. erat (?) **Dan.** s. imp.
MR   12 iis **R**: his (hiis **P**) *plerique*   13 haberetur **Dan. APu**: adh
retur *rell.*   16 hiisque **P**, hisque *plerique*   18 est ratus **M**   19 ad
gistratus *Oudendorp*: ad magistratum *libri*; *contrario uitio lectio in Milt.*
in classē sumptus *abiit in* in classes sumptus   Lacedaemoniorum *om.*
Dan.   20 professus **Dan. MRu**: perfessus **P**, profectus **AB** (*sed corr.*
fessus), prosecutus **Gif.** (?)   Atheniensis] *sic* **P**   21 deos **Pu**: deos
rell.   22 saepsisse **MRu**: sepsisse *rell.*   23 in **Dan. APu**: in *om. rell.*
24 ut] et **M**   oppositam **u**   apudque eam iam **u**   25 *immo* cla
ut est p. 18, 16   28 accipere **M**   29 essent in patriam **R**, essent *de*
I. Fr. Gronovius ad Liu. 34, 31, quoniam (qui *Nauck*) aliter .. recep
Heerwagen; cf. Haase ad Reisigii schol. n. 622 p. 836

Tamen non effugit civium suorum invidiam. namque ob 8
eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suf-
fragiis e civitate eiectus Argos habitatum concessit. hic cum 2
propter multas [eius] virtutes magna cum dignitate viveret, Lace-
daemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusa-
rent, quod societatem cum rege* Perse ad Graeciam opprimendam
fecisset. hoc crimine absens proditionis damnatus est. id ut 3
audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demi-
gravit. ibi cum eius principes animadvertisset timere, ne propter
se bellum iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent, ad Adme-
tum, Molossum regum, cum quo ei hospitium erat, confugit.
huc cum venisset et in praesentia rex abesset, quo maiore reli- 4
gione se receptum tueretur, filiam eius parvulam arripuit et cum
ea se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia, coniecit.
inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem
reciperet, quam praestitit. nam cum ab Atheniensibus et Lace- 5
daemoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit monuit-
que ut consuleret sibi: difficile enim esse in tam propinquo loco
tuto eum versari. itaque Pydnam eum deduci iussit et quod
satis esset praesidii dedit. hic in navem omnibus ignotus nautis 6
escendit. quae cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi
tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eo per-
venisset, sibi esse pereundum. hac necessitate coactus domino
navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservasset. at 7
ille clarissimi viri captus misericordia diem noctemque procul
ab insula in salo navem tenuit in ancoris neque quemquam ex
ea exire passus est. inde Ephesum pervenit ibique Themistoclen
exponit: cui ille pro meritis postea gratiam rettulit.

Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclen Xerxe regnante 9
in Asiam transisse. sed ego potissimum Thucydidi credo, quod

---

2 restularum **B**, testatum **M** 4 eius] suas *Fleckeisen p. 335 n. 26, nos inclusimus, nisi hoc totum* propter . . uirtutes *cum Dietschio tollendum est; Nipperdeius (Spic. II, 4, 10) oscitantiae scriptoris deberi existimat.* magna in dign. *Dietsch* 6 Perse **Dan. ABP**: persae **MR**, Persarum **u**, *cf.* § *3 et Alc. 4, 7. 9, 5. Chabr. 3, 1* 7 est damnatus **BM** 8 non *om.* **A** 9 eius *spurium uidetur (cf. Hann. 9, 3)*, eius princ. ciuitatis **Mu** animaduertissent **M** 10 his (hiis **P**) *libri* inducerent **M** ad atmetum **M**, ad moetum **Dan. ABPR** 11 Molossum **Dan. ABPRu**: Molossorum *rell.* erat **Dan. APu**: fuerat *rell.* 13 teneretur **P** 15 non] uero **B**[1], *item u. 17* 16 ab *om.* **M** 18 consulerent **P** 19 eum *om.* **R** Pydnam **u**: Phydnam (Phidnam) *libri* 21 escendit **Dan.** exscendit **AP**, conscendit **u**, ascendit *rell.* 22 tum **R** *in marg.* si in eo **M** 24 quis sit **MR**: qui sit **Dan. ABP**, *cf. Cic. Cat. III.* § *12. Sall. Cat. 44, 5* 27 et 29 Themistoclen **AP**: Themistoclem *rell.* 28 gratiam postea **M** rettulit] *sic* **R** 29 plerosque itaque **A**

et aetate proximus de iis, qui illorum temporum historiam reli-
querunt, et eiusdem civitatis fuit. is autem ait ad Artaxerxe
2 eum venisse atque his verbis epistulam misisse: 'Themistocle
veni ad te, qui plurima mala hominum Graiorum in domu
tuam intuli, quam diu mihi necesse fuit adversum patrem tuu
3 bellare patriamque meam defendere. idem multo plura bon
feci, postquam in tuto ipse et ille in periculo esse coepit. nam
cum in Asiam reverti vellet, proelio apud Salamina facto litteri
eum certiorem feci, id agi ut pons, quem in Hellesponto fece-
rat, dissolveretur atque ab hostibus circumiretur: quo nuntio ill
4 periculo est liberatus. nunc autem confugi ad te exagitatus
cuncta Graecia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus,
non minus me bonum amicum habebis quam fortem inimicum
ille expertus est. te autem rogo, ut de iis rebus, quas tecum
colloqui volo, annuum mihi tempus des eoque transacto ad te
venire patiaris.'

10 Huius rex animi magnitudinem admirans cupiensque talem
virum sibi conciliari veniam dedit. ille omne illud tempus lit-
teris sermonique Persarum [se] dedidit: quibus adeo eruditus est,
ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse quam i
2 poterant, qui in Perside erant nati. hic cum multa regi esse
pollicitus gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum
Graeciam bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe
donatus in Asiam rediit domiciliumque Magnesiae sibi constituit
3 namque hanc urbem ei rex donarat, his quidem verbis, quae e
panem praeberet (ex qua regione quinquaginta talenta quotannis
redibant), Lampsacum autem, unde vinum sumeret, Myunta, ex
qua obsonium haberet.

---

1 et aetate *Heerwagen*: aetate *libri* de his (hiis **P**) **Dan. ABP**, erat de his *Leid.* erat iis **R**, erat **Mu** 2 Artaxerxen **A**: Artaxerxem *rell.* 4 hominum graiorum **AR**: omnium g. *rell.*, *cf. Thuc. I, 137* ὃς κακὰ μὲν πλεῖστα Ἑλλήνων εἴργασμαι 5 tuam domum **M** quamdiu **Dan. Pu**: quam **A** *et 1 m.* **B**, cum **B** *corr.* **MR** aduersum **Dan. P**: aduersus *rell.* 6 patr. m. defendere *om.* **R** multa **A** 10 circuiretur **B** 11 confugi *Lambinus* ad te *om.* **M** a *om.* **R** 12 quam si ero eam **M** 14 t *Flerkeisen*: id **B** *et Leid. II*, ea *rell.* iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 15 an- nuum **Dan. ABPu**: annum **MR** temporis **R** 17 animi] cum **P** ad- mirans **AP**, admiratus **Mu** 19 se *om.* **Mu**, *cf. Hann. 13, 2* dedit **M** *dett.* 20 ii **R**: hii **AP**, hi *rell.* 21 esset regi **u** 22 consiliis uti **R** 23 grecia **P** 25 quidem **Dan. ABPu**: usus **MR**; his qu. uerbis *spuria uidetur Kellerbauero* 26 *immo* quinquagena, *cf. Arist. 3, 1 et Alc. 9, 3 quibus in locis codd. deteriores item numerum ordinarium habent* 27 Lampsa- cum **M**: Lamsacum **Dan. APR**, Lansacum **B** autem *om.* **MRu** Myunta u, Myntam **P**, Myntham (mintham) **ABMR** 28 absonium **M**

Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulchrum prope oppidum, in quo est sepultus, statua in foro Magnesiae. de cuius morte multis modis apud plerosque scrip- 4
tum est, sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiae morbo mortuum neque negat fuisse famam, venenum sua sponte sumpsisse, cum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret. idem ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta, quoniam 5
legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.

III. ARISTIDES.

Aristides, Lysimachi filius, Atheniensis, aequalis fere fuit 1
Themistocli. itaque cum eo de principatu contendit: namque obtrectarunt inter se. in his autem cognitum est, quanto ante- 2
staret eloquentia innocentiae. quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quem quidem nos audierimus, cognomine Iustus sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus testula illa exilio decem annorum multatus est. qui quidem cum intellegeret reprimi concitatam 3
multitudinem non posse, cedensque animadvertisset quendam scribentem, ut patria pelleretur, quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret aut quid Aristides commisisset, cur tanta poena dignus duceretur. cui ille respondit se ignorare Aristiden, sed sibi non 4
placere, quod tam cupide laborasset, ut praeter ceteros Iustus appellaretur. hic decem annorum legitimam poenam non pertulit. nam postquam Xerxes in Graeciam descendit, sexto fere 5
anno quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

---

1 huius — Magnesiae *Dederich* (*in Mus. rhen. 1834. II, p. 337*) *transposuit ad finem capitis, at cf. Grasberger in Eos I, 239* 2 in quo est sepultus *obelo notauit Bremi* statua *Fleckeisen p. 313*: statuae *libri, cf. Grasberger l. c. p. 229* 3 multis modis **MRu**: multimodis **Dan. ABP** 4 *fort.* Thucydiden 12 itaque] atque *Kellerbauer* de princ. cum eo **R** 13 quantum **R** *fort.* antistaret, *cf. Ritschl in N. Mus. rhen. VII, p. 578 sq.*
~~uel~~ quamquam
14 cumcum **Dan. A**, Cum quamquam **P** enim **B** *sup. lineam* 15 quae quidem **Dan.** quod qu. **MRu** 18 cum *om.* **M** repromi **P** 19 animaduertisset **Dan. ABPR**: animaduerteret **M** *et dett.* 20 ab illo **u** 21 tantā poenā **M** 22 Aristiden **A**: Aristidem *rell.* 23 tam **Dan. ABPR**: *om.* **Mu** laborasset *Fleckeisen p. 314*: elaborasset *libri* 26 populi scito **Dan. A**: populicito **P**, plebiscito (plebescito **B**) *rell.*

2 Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quae f
est prius quam poena liberaretur. idem praetor fuit Athen
sium apud Plataeas in proelio, quo Mardonius fusus barb
2 rumque exercitus interfectus est. neque aliud est ullum h
in re militari inlustre factum quam huius imperii mem
iustitiae vero et aequitatis et innocentiae multa, in primis, q
eius aequitate factum est, cum in communi classe esset Grae
simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut sun
imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenien
3 namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lace
monii. tum autem et intemperantia Pausaniae et iustitia fac
est Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniens
societatem se applicarent et adversus barbaros hos duces
gerent sibi.

3 Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare
narentur, ad classis aedificandas exercitusque comparandos q
tum pecuniae quaeque civitas daret, Aristides delectus est
constitueret, eiusque arbitrio quadringena et sexagena tal
quotannis Delum sunt collata: id enim commune aerarium
voluerunt. quae omnis pecunia postero tempore Athenas tr
2 lata est. hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indici
quam quod, cum tantis rebus praefuisset, in tanta pauper
3 decessit, ut qui efferretur vix reliquerit. quo factum est ut fi
eius publice alerentur et de communi aerario dotibus datis
locarentur. decessit autem fere post annum quartum, q
Themistocles Athenis erat expulsus.

IV. PAUSANIAS.

1 Pausanias Lacedaemonius magnus homo, sed varius in o
genere vitae fuit: nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est o
2 tus. huius inlustrissimum est proelium apud Plataeas. nam

---

3 Mard. interfectus barbarorumque ex. fusus est *Kellerbauer in P*
logi XXI, 163 4 ullum est **R**, est *om.* **Mu** *malim* eius 5 factum
lendum censebat Daehne (*ad 1, 3 de regibus*) *coll. Paus. 1, 2* 9 a I
BMu transfertur **A** 10 ante **R** *om. 1 m.* 13 aduersos **A** 16 cla
ABPR: classes *rell.* 18 eius **Mu** quadringena et sexagena **Dan.**
quadringenta et sexaginta **BMRu** 19 bellum **B** (ad bellum *corr. in ma*
in delum **R** 20 postero die tempore **AB**, *sed* die *punct.* 21 fuerat
cercius iudicium **A** 22 quod *addidit Lambinus* 23 qui] quod (*per co*
M est *om.* **A** 29 industrissimum **AR**, illustrissimum *plerique*

illo duce Mardonius, satrapes regius, natione Medus, regis gener,
in primis omnium Persarum et manu fortis et consilii plenus,
cum CC milibus peditum, quos viritim legerat, et XX equitum
haud ita magna manu Graeciae fugatus est, eoque ipse dux ce-
cidit proelio. qua victoria elatus plurima miscere coepit et 3
maiora concupiscere. sed primum in eo est reprehensus, quod
ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate in-
scripto, in quo haec erat sententia: suo ductu barbaros apud
Plataeas esse deletos eiusque victoriae ergo Apollini donum de-
disse. hos versus Lacedaemonii exsculpserunt neque aliud scrip- 4
serunt quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persae
erant victi.

Post id proelium eundem Pausaniam cum classe communi 2
Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus bar-
barorum praesidia depelleret. pari felicitate in ea re usus elatius 2
se gerere coepit maioresque appetere res. nam cum Byzantio
expugnato cepisset complures Persarum nobiles atque in iis non-
nullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit, simulans ex
vinclis publicis effugisse, et cum iis Gongylum Eretriensem, qui
litteras regi redderet, in quibus haec fuisse scripta Thucydides
memoriae prodidit: 'Pausanias, dux Spartae, quos Byzanti cepe- 3
rat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit seque
tecum affinitate coniungi cupit: quare, si tibi videtur, des ei
filiam tuam nuptum. id si feceris, et Spartam et ceteram Grae- 4
ciam sub tuam potestatem se adiuvante te redacturum pollicetur.
his de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum
mittas face, cum quo colloquatur.' rex tot hominum salute tam 5
sibi necessariorum magno opere gavisus confestim cum epistula
Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collaudat, petit,

---

3 uiginti **Dan. B**: .XX. **APR**, uiginti milibus **M** *et plerique* 4 magna *om.* **P** graecia **MR** 5 misere **AB** 6 quod u *et dett.* quod cum **ABMPR**, cum *Nipperdey* 7 inscripto *cod. Vaticanus 3170*: scripto *rell.* 8 erat haec **M** 9 ergo se *Fleckeisen* dono **u**, id donum *Fleckeisen*, *at cf. Cic. Verr. IV*, § *74* dedisse, hos uersus *distinxit Heusinger seruata lectione* quod cum *v. 6* 10 exculserunt **P**, exsculserunt **u**, exscalpserunt *Lambinus; apud Thucydidem est* (*I*, *132*) ἐξεκόλαψαν 11 ciuitatium **u** *recte ut uidetur* 14 iis **R**, hiis **P** *fort.* barbarum *cf. ad p. 5, 13* 17 quamplures **M** in his *libri* 19 uinclis] *sic* **ABP** cum his *libri* Gongylum **u**: Gongulum **Dan. ABPR**, Congylum **M** eretriensem **Dan. ABPu**: cretensem **MR** 21 Byzanti **Dan.** Bizanti **AP**, Byzantii (Bizantii) *plerique*, Byzantio *malebat Klotz in Ann. philol.* (*1846*) *uol. 46*, *72* 24 Sportam **P**, Sparten **Mu** 25 te *addidit Bosius* reducturum (?) **Dan.** 27 loquatur **M** 28 magnopere *libri* 29 Artabum **B** (*in marg.* Artabaxum), Artabarem **R**, Arthabarum **M** collaudat ac petit *Lambinus*, collaudans petit *ipse malim*

ne cui rei parcat ad ea efficienda, quae polliceretur: si perfe-
6 cerit, nullius rei a se repulsam laturum. huius Pausanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus in suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. quo facto domum revocatus, accusatus capitis absolvitur, multatur tamen pecunia: quam ob causam ad classem remissus non est.

3 At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit et ibi non callida, sed dementi ratione cogitata patefecit: non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mu-
2 tavit. apparatu regio utebatur, veste Medica; satellites Medi et Ægyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosius,
3 quam qui aderant perpeti possent: aditum petentibus [conveniundi] non dabat, superbe respondebat, crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriae tum sibi inimica capiebat.
4 id postquam Lacedaemonii rescierunt, legatos cum clava ad eum miserunt, in qua more illorum erat scriptum: nisi domum re-
5 verteretur, se capitis eum damnaturos. hoc nuntio commotus, sperans se etiam tum pecunia et potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. huc ut venit, ab ephoris in vincla publica est coniectus: licet enim legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi. hinc tamen se expedivit, neque eo magis carebat suspicione: nam opinio manebat eum cum rege
6 habere societatem. est genus quoddam hominum, quod Hilotae vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque munere fungitur. hos quoque sollicitare spe liber-
7 tatis existimabatur. sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari et exspectandum, dum se ipsa res aperiret.

4 Interim Argilius quidam adulescentulus, quem puerum Pau-

1 efficienda **Dan. APu**: perficienda *rell.* polliceretur **u**: pollicetur *libri* perfecerit **Dan. ABPRu**: fecerit **M** 3 suspitionem **A** 4 quo **u**: in quo *libri* 8 collida **P** clementi **AP** oratione **Mu** cogitata **Pu**: cognita *rell.* conata *Lambinus* 10 Medii **B** 12 conueniundi **Dan. APR**, conueniendi **BM**; *nos apertum glossema inclusimus; diuersus est locus Caesaris B. G. V, 41* 15 cum **M**: tum *rell.* *noti* 16 resciuerunt **MR** claua *P. Daniel*: laua **Dan. AP**, lana **BMR** (ad eum cum lana **M**), scytala *Aldus et* **u**, scutala *Fr. Richter in Z. f. d. Gymn. XI p. 336*; *cf. Nipp. Spic. p. 18* 18 motus **M** 19 etiam cum **M** *et dett.* 21 uincla] *sic* **ABP** coniectus est **M** 22 haec facere **Mu** neque] nequis **P** 24 illotae (-e) **Dan. ABPM**, ilotae **R**, εἰλῶται *Roth*, helotae **u**; *cf. Nipp. Spic. p. 6*

sanias amore venerio dilexerat, cum epistulam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui super tali causa [illegible] missi erant, vincla epistulae laxavit signoque detractu cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. erant in 2 eadem epistula quae ad ea pertinebant, quae inter regem Pausaniamque convenerant. has ille litteras ephoris tradidit. non 3 est praetereunda gravitas Lacedaemoniorum hoc loco. nam ne huius quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent, neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. itaque huic indici, quid fieri vellent, praeceperunt. 4 fanum Neptuni est Taenari, quod violari nefas putant Graeci. eo ille [index] confugit in araque consedit. hanc iuxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. huc ex ephoris quidam descenderunt. Pausanias, 5 ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus venit eo. quem cum supplicem dei videret in ara sedentem, quaerit, causae quid sit tam repentini consilii. huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. modo magis Pausanias perturbatus orare coepit, 6 ne enuntiaret nec se meritum de illo optime proderet: quod si eam veniam sibi dedisset tantisque implicatum rebus sublevasset, magno ei praemio futurum.

His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe eum comprehendi. quo cum essent profecti et Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur, in itinere, cum iam in eo esset ut comprehenderetur, ex vultu cuiusdam ephori, qui eum admoneri cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. itaque 2 paucis ante gradibus, quam qui eum sequebantur, in aedem Minervae, quae Chalcioicos vocatur, confugit. hinc ne exire posset, statim ephori valvas eius aedis obstruxerunt tectumque sunt demoliti, quo celerius sub divo interiret. dicitur eo tem- 3

---

1 uenerio **Dan. A**: uenereo *rell.*, *cf. Wesenbergii emend. Cic. Tusc. III p. 12 et Buecheler in Ann. philol. 1863 p. 770* Artabagum **B**, Artabarum **M** 3 rediisset **MR** 11 iudicasset **Dan. A** 12 Thenari **ABR**, tēnari **P** (Thenari est Neptuni **R**) 13 index *glossema esse uidit Heerwagen* araque **Dan. Pu**: ara *rell.* 18 repentini consilii **Dan. ABMPRu**: repentino consilio *lectio uaria in* **Dan. Au** 19 modo] tanto *uel* multo *Lambinus*, *at cf. Sall. Iug. c. 47 et 75* impensius modo perturb. m. Paus. **R** 20 ennunciaret **Dan.** nunciaret **M** neue se *Zumpt in gramm. lat. § 535* 21 implicitum **M** 22 magno id ei *Lambinus* 23 hiis **P** putauerunt **M** 26 ut iam compr. **R** et ex **M** 27 admoneri (ammoneri) **Dan. APu**: admonere **BMR** 28 eum **Dan. P**: *om. rell.* 29 Chalcidicos **Dan.** Calchidicos **ABP**, chalcioecus **M**, χαλκίοικος **u**, quae Ch. uocatur *om.* **R** ne *om.* **A** 31 quo facilius **Gif.** (?) **M** sub dio **u**

pore matrem Pausaniae vixisse eamque iam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum
4 lapidem ad introitum aedis attulisse. sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. hic cum semianimis de
5 templo elatus esset, confestim animam efflavit. cuius mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quo ii, qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus, et procul ab eo loco infoderunt, quo erat mortuus. inde posterius dei Delphici responso erutus atque eodem loco sepultus est, ubi vitam posuerat.

V. CIMON.

1 Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio usus est adulescentiae. nam cum pater eius litem aestimatam populo solvere non potuisset ob eamque causam in vinclis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus
2 erat, solvisset. habebat autem in matrimonio sororem germanam suam, nomine Elpinicen, non magis amore quam more ductus: namque Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere.
3 huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo
4 pecuniam soluturum. is cum talem condicionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinclis publicis interire, quoniam prohibere posset, seque Calliae nupturam, si ea quae polliceretur praestitisset.

---

1 magnam **R**, *cf. Tim. 3, 1* 4 e templo **u** 6 inferre **ABP**, *sed in* **B** *corr.* inferri ii **R**: hii **AP**, hi *plerique* 7 procul *libri*: non procul *Bosius et Exc. Pat. p. 193, 28, fort.* haut procul 8 quo erat mortuus *spurium esse iudicavit Fr. Richter l. c. p. 339; nam locum significari, quo ad supplicium dati inferrentur, docere Thucydidem I, 134:* ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε παραχρῆμα. καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν μὲν ἐς τὸν Κεάδαν, οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν εἰώθεσαν, ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που κατορύξαι. ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς τόν τε τάφον ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις μετενεγκεῖν, οὗπερ ἀπέθανε. dei *addidit Lambinus* 9 eodem *om.* **M** est *addidit Fleckeisen p. 314* 11 diro **M** 13 in *et* publicis *om.* **R** uinculis **MR**, *item* § *4* 15 Atheniensium *Lambinus*: atheniensibus *libri* mulctatus esset **M** 16 solueret **R** 17 nomine *om.* **u** Elpinicen **u**: Helpicenem **Dan. P**, Delpicenem **AB**, helpenicem **R**, Elpenicem **M**, Helpinicen *malebat C. Keil in Philologi IV, 743* 18 namque **Dan. PRu**: nam *rell.* 23 Elpinice **u**: Helpiceue **Dan. ABP**, helpenice **R**, Elpenices **M** 24 introire **P** quoniam *om.* **M**

Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad principatum 2
pervenit. habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem,
magnam prudentiam cum iuris civilis tum rei militaris, quod
cum patre a puero in exercitibus fuerat versatus. itaque hic et
populum urbanum in sua tenuit potestate et apud exercitum
plurimum valuit auctoritate. primum imperator apud flumen 2
Strymona magnas copias Thracum fugavit, oppidum Amphipolim
constituit eoque decem milia Atheniensium in coloniam misit.
idem iterum apud Mycalen Cypriorum et Phoenicum ducentarum
navium classem devictam cepit eodemque die pari fortuna in terra 3
usus est. namque hostium navibus captis statim ex classe copias
suas eduxit barbarorumque maximam vim uno concursu prostra-
vit. qua victoria magna praeda potitus cum domum reverte- 4
tur, quod iam nonnullae insulae propter acerbitatem imperii
defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium re-
dire coegit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, 5
quod contumacius se gesserant, vacuefecit, sessores veteres urbe
insulaque eiecit, agros civibus divisit. Thasios opulentia fretos
suo adventu fregit. his ex manubiis arx Athenarum, qua ad
meridiem vergit, est ornata.

Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret, incidit 3
in eandem invidiam quam pater suus ceterique Atheniensium
principes: nam testarum suffragiis [quod illi ὀστρακισμόν vocant]
decem annorum exilio multatus est. cuius facti celerius Athenienses 2
quam ipsum paenituit. nam cum ille animo forti invidiae in-
gratorum civium cessisset bellumque Lacedaemonii Atheniensibus
indixissent, confestim notae eius virtutis desiderium consecutum
est. itaque post annum quintum, quam expulsus erat, in pa- 3
triam revocatus est. ille, quod hospitio Lacedaemoniorum ute-
batur, satius existimans contendere Lacedaemonem, sua sponte
est profectus pacemque inter duas potentissimas civitates conci-

1 Cymo **P** (*sed supra* Cymon) 3 cum **R**: tum **ABMPu** 4 exerciti-bus **Dan. AP**: exercitu **MR** conuersatus **M** 8 idem interim **u** 9 Mycalen **P**: micalen **A**, michalem **BR**, mychalem **M** 10 in *om.* **u**, in terra *om.* **B** 12 barbarorum **M** uno conc. max. uim **MR** 15 bene anim. conf. *om.* **M** 16 Scyrum **u**: Cyprum **Dan. ABPMR** 17 sessores — eiecit *om.* **P**, possessores *coni. Heerwagen coll. Cic. Off. II* § *78 et Suet. Domit. 9 s. f.* 18 dimisit **M** 19 e manubiis **M**, ex nauibus **u** qua *Magius*: quae *libri* 22 suus *deleuit Dietsch* 23 οcθρακυcμοc **A**, οcφραχυcμοc **B**, οcφρακιcnoc **P**, hostracos **MR**; quod — uocant *spurium esse uidit Fleckeisenus, cf. ad Con. 3, 3* 26 bellumque — indixissent *om.* **M** 28 quam **Dan. APu**: quo *rell.* 30 satis **P** contendere **B** *corr. in* concedere, *quod praefert Richter l. c. p. 337*, satius existimans [eos et ciues suos inter se una uoluntate consentire quam armis] contendere *Lambinus; si quid desit, malim supplere:* s. existimans [concedere quam armis] contendere, Lac.

4 liavit. post, neque ita multo, Cyprum cum ducentis navibus
imperator missus, cum eius maiorem partem insulae devicisset,
in morbum implicitus in oppido Citio est mortuus.
4 Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in pace
diu desideraverunt. fuit enim tanta liberalitate, cum compluribus
locis praedia hortosque haberet, ut numquam in eis custodem
imposuerit fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quo
2 minus eius rebus, quibus quisque vellet, frueretur. semper eum
pedissequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis eius indige-
ret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare.
saepe, cum aliquem offensum fortuito videret minus bene vesti-
3 tum, suum amiculum dedit. cotidie sic cena ei coquebatur, ut,
quos invocatos vidisset in foro, omnis devocaret: quod facere
nullo die praetermittebat. nulli fides eius, nulli opera, nulli res
familiaris defuit: multos locupletavit, complures pauperes mor-
tuos, qui unde efferrentur non reliquissent, suo sumptu extulit.
4 sic se gerendo minime est mirandum, si et vita eius fuit secura
et mors acerba.

VI. LYSANDER.

1 Lysander Lacedaemonius magnam reliquit sui famam, magis
felicitate quam virtute partam: Atheniensis enim cum Peloponne-
2 siis sexto et vicesimo anno bellum gerentes confecisse apparet. id
qua ratione consecutus sit, haut latet. non enim virtute sui exer-
citus, sed immodestia factum est adversariorum, qui, quod dicto
audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in agris relictis
navibus in hostium venerunt potestatem. quo facto Athenienses se

2 imperator] nuper **B** deuicissent **P** 3 in morbum] morbo **u** Citio *Aldus*: cythio *libri* 4 Hinc **P** in *om.* **u** *utroque loco* etiam **APu**: et **B**, *om.* **MR** 5 enim in tanta **M** 6 in *om.* **u** 7 conseruandi **M** 8 quisque *om.* **Mu** 9 pedisequi *cod. Haenelianus* 11 fortuito *Nipperdey*: forte fortuna *M. Haupt*, fortuna *libri; an* offensum fortuna *glossema est?* 12 cotidie **Gif. A**: cottidie **R**, quotidie *rell.* cena eius **R** ei quo querebatur **M** 13 conuocatos **M** omnis] *sic* **P** quod ut faceret **u** 14 nullo die *Nipperdey*: nullum diem *libri* intermittebat *Lambinus* 16 efferentur **P** reliquisset **M** 17 si] s; (sed) **A** 19 reliquid **A** 20 Atheniensis **APRu**: Athenienses *rell.* enim cum Peloponnesiis *nos*: enim Pelonensios **AP**, enim Peloponensio **B**, enim in Peloponnesios **MRu**, enim Peloponnesium *Vielhaber in Z. für öst. Gymn. 1863 p. 551*, enim (*del.* Pelop.) *Nipperdey Spic. p. 22* uicessimo **A**, uigesimo **AMRu** 22 haut *addidimus*, non latet *Ernstius*, latet neminem *Kellerbauer in Philol. 21, 164*, nec (neque *Nipperdey*) id . . . latet *Struchtmeier* exercitus sui **P** 24 nauibus relictis **R**

Lacedaemoniis dediderunt. hac victoria Lysander elatus, cum antea 3
semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indulsit, ut eius opera
in maximum odium Graeciae Lacedaemonii pervenerint. nam 4
cum hanc causam Lacedaemonii dictitassent sibi esse belli, ut
Atheniensium impotentem dominationem refringerent, postquam
apud Aegos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil
aliud molitus est, quam ut omnes civitates in sua teneret pote-
state, cum id se Lacedaemoniorum causa facere simularet. nam- 5
que undique, qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis, decem
delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium po-
testatemque omnium rerum committeret. horum in numerum
nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospitio contineretur aut
se illius fore proprium fide confirmarat.

Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta ip- 2
sius nutu omnia gerebantur. cuius de crudelitate ac perfidia
satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura
enumerando defatigemus lectores. victor ex Asia cum reverte- 2
retur Thasumque divertisset, quod ea civitas praecipua fide fuerat
erga Athenienses, proinde ac si non idem firmissimi solerent esse
amici, qui constantes fuissent inimici, pervertere eam concupivit.
vidit autem, nisi in eo occultasset voluntatem, futurum ut 3
Thasii dilaberentur consulerentque rebus suis....

Itaque hi decemviralem [illam] potestatem ab illo constitutam 3
sustulerunt. quo dolore incensus iniit consilia reges Lacedae-
moniorum tollere. sed sentiebat id se sine ope deorum facere
non posse, quod Lacedaemonii omnia ad oracula referre con-
suerant. primum Delphicum corrumpere est conatus. cum id 2
non potuisset, Dodonam adortus est. hinc quoque repulsus
dixit se vota suscepisse, quae Iovi Hammoni solveret, existimans

---

1 dediderunt **Bu**: dederunt **AMPR** 2 indulxit **BR** 3 peruenerunt **P** 4 dictitassent **u**: dictassent *libri* 5 refrigerent **A** 6 Aegos **u**: egos (eghos **M**) *plerique* classe **u** 10 delegarat **B** 11 numerum **u**: numero *libri*; numerum *Nipperdey quoque praetulerat in Spicil. p. 32, sed postea improbauit* 12 amittebatur **A** 13 confirmaret **R** 18 deuertisset *Bosius* 19 perinde **M** non *addidit editor Ultraiectinae in marg. cf. Nipp. Spic. p. 32 et Sen. de ira 2, 34, 4* idem **AP**: iidem **BMR** 20 contristantes **P** eam peruertere **M** 22 *lacunam indicauit* **u** 23 hii **AP**, ii **R**, sui **u**, *om.* **M** illam potest. **Pu**, potest. illam *Leid.* suam potest. **ABR**, suam potest. sui **M**; *nos* illam *inclusimus, ut quod facile post* alem *ex dittographia nasci potuerit* 24 Lacedaemonios **u** 25 se **Dan. ABP**: *om.* **MRu** 26 oracula deorum **R** consuerant **A**: consueuerant **BMPR** 27 Delphicum *Roth*: Delphi **Dan. ABMPR**, Delphos **u** 28 Dodonaeum *coniecit Fr. Richter* 29 quaeque Ioui **R** Hammoni **Dan. AMPRu**: Ammoni **B**

3 se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum antistites Iovis fefellerunt. nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedaemonem miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrum-
4 pere conatus esset. accusatus hoc crimine iudicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio occisus est a Thebanis
5 apud Haliartum. quam vere de eo foret iudicatum, oratio indicio fuit, quae post mortem in domo eius reperta est, in qua suadet Lacedaemoniis, ut regia potestate dissoluta ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum, sed sic scripta, ut deum videretur congruere sententiae, quam ille se habiturum pecunia fidens non dubitarat. hanc ei scripsisse Cleon Halicarnassius dicitur.

4 Atque hoc loco non est praetereundum factum Pharnabazi, satrapis regii. nam cum Lysander praefectus classis in bello multa crudeliter avareque fecisset deque iis rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet: magnam enim
2 eius auctoritatem in ea re futuram. huic ille liberaliter pollicetur: librum grandem verbis multis conscripsit, in quibus summis eum effert laudibus. quem cum legisset probassetque, dum signatur, alterum pari magnitudine, tanta similitudine, ut discerni non posset, signatum subiecit, in quo accuratissime eius
3 avaritiam perfidiamque accusarat. [hunc] Lysander, domum cum redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum quae voluerat dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. hunc summoto Lysandro cum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

---

1 correpturum **P** 3 sed et **R** Lacedaemona **M** 5 iudiciumque **A** 6 Orchomeniis u: Orchemenis (-niis **R**) **Dan. ABPR**, orthomenus **M** ab thebanis **P** 7 aliiarchum. Quam uero **M** foret de eo u 10 diligatur **P** sic *addidit Wölfflin;* scripta ita *Fleckeisen*, ita scr. *Dietsch* deum **AP**: non **B**, deorum *rell. et* u uiderentur **B** 11 congrue **A** qua **M**, quod **BR** 12 dubitarat *Fleckeisen p. 315:* dubitabat *libri* Halicarnasseus u, alicarnas **Dan. ABPR**, alii carnias **M** 14 est *om.* **M** 15 trapis **A**, satrapae u regii **BMRP**: regis **A** 16 hiis **MP**, his *plerique, cf.* deque ea re *paulo post, Dat. 11, 1. Phoc. 3, 2* 17 a Ph. petiit u 18 quante **P** 19 de eaque re **M** 21 grandem **Dan.** | **Pu**: grauem *rell.* multis uerbis **M**, uersibus m. *Dederich in Zeitschr. f. d. Alt. Wiss. 1835 p. 435* 22 eum summis **R** effert **BMR**: fert **Dan. APu** 23 designatur **M** alteram **P** 25 accusaret **R** hinc **M**, hunc *del. Fleckeisen p. 315* 26 rediisset **MR** priusquam **P** 27 dixit *malebat Fleckeisen, at cf. E. Hoffmann lat. Zeitpartikeln p. 27* 28 hinc **B** cognoscerent **MR**

VII. ALCIBIADES.

Alcibiades, Cliniae filius, Atheniensis. in hoc quid natura 1
efficere possit, videtur experta. constat enim inter omnes, qui
de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse excellentius vel in
vitiis vel in virtutibus. natus in amplissima civitate summo 2
genere, omnium aetatis suae multo formosissimus, ad omnes res
aptus consiliique plenus (namque imperator fuit summus et
mari et terra), disertus, ut in primis dicendo valeret, quod tanta
erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei [dicendo]
posset resistere, dives, cum tempus posceret, laboriosus, patiens, 3
liberalis, splendidus non minus in vita quam victu, affabilis,
blandus, temporibus callidissime serviens: idem, simul ac se 4
remiserat neque causa suberat quare animi laborem perferret,
luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur, ut
omnes admirarentur, in uno homine tantam esse dissimilitudinem
tamque diversam naturam.

Educatus est in domo Pericli (privignus enim eius fuisse 2
dicitur), eruditus a Socrate. socerum habuit Hipponicum, omnium Graeca lingua loquentium ditissimum, ut, si ipse fingere
vellet, neque plura bona eminisci neque maiora posset consequi,
quam vel natura vel fortuna tribuerat. ineunte adulescentia 2
amatus est a multis more Graecorum, in eis a Socrate, de quo
mentionem facit Plato in symposio. namque eum induxit commemorantem se pernoctasse cum Socrate neque aliter ab eo surrexisse, ac filius a parente debuerit. posteaquam robustior est 3
factus, non minus multos amavit, in quorum amore, quoad licitum est odiosa, multa delicate iocoseque fecit: quae referremus,
nisi maiora potiora haberemus.

---

1 in quo *Leid.* quid nat. **Dan. P**: quid **A** *in marg. habet, sed loco incerto*, nat. quid *rell.* 2 posset *Vaticanus 3170* 6 summus mari **Mu** 7 primus **P** ualeret et tanta **Mu** 8 ei posset *Nipperdey* (*Spic. p. 23*): ei dicendo p. *libri*, ei dicenti p. *Bardili* 9 diues **Dan. ABPR**: deinde **M** 10 non minus .. uictu *om.* u quam in u. *cod. Haenel. quod praefert Fleckeisen p. 310* 11 calidissime **A** inseruiens **M** 12 nec causa **R** 14 admirabantur **M** esse *om.* **M** 16 Pericli **Dan. AP**: Periclis **BMR** enim suus **M** 18 Graeca lingua loquentium *Heusinger*: graecae linguae eloquentia *libri, cf. Milt. 3, 2. Dion. 1, 5* ditissimum **Dan. ABPu**: disertissum **MR** 19 eminisci *Heusinger*: reminisci *libri*, comminisci *Nipperdey Spic. p. 33* 20 nat. uel fort. **Dan. Pu**: fort. uel nat. *rell.* tribuerat **MR**: tribueret **Dan. ABP** 21 amatus — symposio *om.* **P** more **MR**: amore **Dan. AB** a **MR** *et s. l.* **B**: *om.* **Dan. ABP** 26 odiose **u**, in re odiosa *Bergk in Philol. XVI, 624*, otioso *Nipperdey Spic. p. 34; sententia est:* quoad licitum est odiosa delicate facere referemus **P** 27 potiora **Dan. AP**: potioraque *rell.*

3 Bello Peloponnesio huius consilio atque auctoritate Athe-
nienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse
dux delectus est, duo praeterea collegae dati, Nicias et Lama-
2 chus. id cum appararetur, prius quam classis exiret, accidit ut
una nocte omnes hermae, qui in oppido erant Athenis, deice-
rentur praeter unum, qui ante ianuam erat [Andocidi. itaque
3 ille postea Mercurius] Andocidi vocitatus est. hoc cum appareret
non sine magna multorum consensione esse factum, quae non
ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitu-
dini timor est iniectus, ne qua repentina vis in civitate existeret,
4 quae libertatem opprimeret populi. hoc maxime convenire in
Alcibiadem videbatur, quod et potentior et maior quam privatus
existimabatur: multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam
5 opera forensi suos reddiderat. qua re fiebat ut omnium oculos,
quotienscumque in publicum prodisset, ad se converteret neque
ei par quisquam in civitate poneretur. itaque non solum spem
in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod et obesse
6 plurimum et prodesse poterat. aspergebatur etiam infamia, quod
in domo sua facere mysteria dicebatur: quod nefas erat more
Atheniensium, idque non ad religionem, sed ad coniurationem
pertinere existimabatur.

4 Hoc crimine in contione ab inimicis compellabatur. sed
instabat tempus ad bellum proficiscendi. id ille intuens neque
ignorans civium suorum consuetudinem postulabat, si quid de
se agi vellent, potius de praesente quaestio haberetur, quam ab-
2 sens invidiae crimine accusaretur. inimici vero eius quiescendum
in praesenti, quia noceri ei non posse intellegebant, et illud
tempus exspectandum decreverunt, quo exisset, ut absentem ag-
3 grederentur, itaque fecerunt. nam postquam in Siciliam eum

---

1 peloponnesiaco **M** 3 collegi **P** Nicias **Mu**: Mitia **Dan. AB**, inicia **P**, Nicia **R** Lamachus **Ru**: Lammachus **Dan. AP**, Lamancus **B**, Lamacus **M** 4 Idem cum **R** appareretur prius que **P** 5 herinae **R** 6 Andocidi *Bosius*: Androcidi **Dan.** Androclydi **P**, Androclidis **u**: Andocidi — Mercurius *om. rell.* 7 Andocidi *nos*: Androcydes **Dan.** Androclydis *vel* Androclides **ABPRu**, Androdides **M**; Andocidist uocitatus *Fleckeisen p. 317; at apparet nominatiuum in* des *ex mera interpolatione ortum esse* uocatus **M** 8 quod non **MR** 9 sed ad publ. **MR** *et Fleckeisen p. 310*: ad *om.* **ABP**, *cf.* § *6. Eum. 7, 3. 8, 3* 13 deiunxerat **P** etiam] enim **M** 14 reduxerat **M** oculos omnium **R** 17 sed et **R** 18 plurimum *om.* **M** adspergebatur **B** quod de domo **P** 22 contione *cod. Kiliensis et Puteanus*: contentione (-nem **R**) *libri rell.* compellebatur **R** 25 praesente **Dan. ABPR**: praesenti **Mu** 26 inuidia criminis **u** 27 in praesens rati *coni. editor* **u** *in marg.* nocere **Mu** ei *addidit Bardili*, *nisi malis* nocere ei et *om.* **u** 28 quo *Lambinus*: quo is (si **P**) *libri*, quom *Klotz*, quo classis *Fleckeisen coll. 3, 2, cf. Nipp. Spic. p. 23*

pervenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum
fecerunt. qua de re cum ei nuntius a magistratu in Siciliam
missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque
in magna spe provinciae bene administrandae, non parere noluit
et in triremem, quae ad eum erat deportandum missa, ascendit.
hac Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de im- 4
moderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles, uti-
lissimum ratus impendentem evitare tempestatem clam se ab
custodibus subduxit et inde primum Elidem, dein Thebas venit.
postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, 5
et, id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes a populo coactos
ut se devoverent, eiusque devotionis quo testatior esset memoria,
exemplum in pila lapidea incisum esse positum in publico, Lace-
daemonem demigravit. ibi, ut ipse praedicare consuerat, non 6
adversus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod eidem
hostes essent civitati: nam cum intellegerent se plurimum pro-
desse posse rei publicae, ex ea eiecisse plusque irae suae quam
utilitati communi paruisse. itaque huius consilio Lacedaemonii 7
cum Perse rege amicitiam fecerunt, dein Deceleam in Attica
munierunt praesidioque ibi perpetuo posito in obsidione Athenas
tenuerunt. eiusdem opera Ioniam a societate averterunt Athe-
niensium. quo facto multo superiores bello esse coeperunt.

Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti quam 5
timore ab eo alienati. nam cum acerrimi viri praestantem pru-
dentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne cari-
tate patriae ductus aliquando ab ipsis descisceret et cum suis
in gratiam rediret. itaque tempus eius interficiundi quaerere
instituerunt. id Alcibiades diutius celari non potuit: erat enim 2
ea sagacitate, ut decipi non posset, praesertim cum animum
attendisset ad cavendum. itaque ad Tissaphernem, praefectum
regis Darii, se contulit. cuius cum in intimam amicitiam per- 3

4 non *om.* u   uoluit **MR**   5 triremem **BMR**: trierem Gif. **AP**   erat dep. Dan. dep. erat *rell.*   conscendit u   6 ac **MR**, ad *Kellerbauer*   ytalia **P**   prouectus **P**, proeruectus **M**   7 ciuium *om.* **P**   8 ab **ABP**: a *rell.*   9 dein Dan. **Pu**: deinde *rell.*   10 dampnatis (-us *s. l.*) **P**   11 Eumolpidas u: Olympidas Dan. **BP**, Olimpidas **A**, Olympiadas **R**, olympiadae **M**, *et sic similiter infra pag. 31, 8*   12 eius u   14 migrauit **M**   consuerat **BPu**: consueuerat *rell.*   15 quod] qui **P**   iidem **M**   16 essent hostes **R**   plimum **A**   17 posse *om.* **M**, *item* ex   eiecisse se *Anonymus (A. B. E.) in Philol. Anzeiger I, 55*   19 Perse **ABM**: perse **R**, Persarum *cod. Haenel.* Persa u   deinde **MR**   Deceliam **M**, celeam' **P**, Calenam **R**
20 perpetuo ibi **M**   24 cum] et **R**   27 interficiendi **BMR**   28 Alcibiades *M. Gesner*: Alcibiadi *libri*, *cf. Nipperd. Spic. p. 34*   31 Darei u   in *om.* **A**[1]**P**

venisset et Atheniensium male gestis in Sicilia rebus opes sene-
scere, contra Lacedaemoniorum crescere videret, initio cum
Pisandro praetore, qui apud Samum exercitum habebat, per in-
ternuntios colloquitur et de reditu suo facit mentionem. erat
enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiae non amicus
4 et optimatium fautor. ab hoc destitutus primum per Thrasybu-
lum, Lyci filium, ab exercitu recipitur praetorque fit apud Sa-
mum, post suffragante Theramene populi scito restituitur parique
absens imperio praeficitur simul cum Thrasybulo et Theramene.
5 horum in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lace-
daemonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem
peterent. victi enim erant quinque proeliis terrestribus, tribus
navalibus, in quibus ducentas naves triremes amiserant, quae
6 captae in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum
collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas praeterea urbes
Graecas, quae in ora sitae sunt Asiae, quarum expugnarant
complures, in his Byzantium, neque minus multas consilio ad
amicitiam adiunxerant, quod in captos clementia fuerant usi.
7 ita praeda onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis
Athenas venerunt.

6 His cum obviam universa civitas in Piraeum descendisset,
tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut ad eius tri-
2 remem vulgus conflueret, proinde ac si solus advenisset. sic
enim populo erat persuasum, et adversas superiores et praesentes
secundas res accidisse eius opera. itaque et Siciliae amissum et
Lacedaemoniorum victorias culpae suae tribuebant, quod talem
virum e civitate expulissent. neque id sine causa arbitrari vide-
bantur. nam postquam exercitui praeesse coeperat, neque terra
3 neque mari hostes pares esse potuerant. hic ut e navi egressus
est, quamquam Theramenes et Thrasybulus eisdem rebus prae-
fuerant simulque venerant in Piraeum, tamen unum omnes illum
prosequebantur, et, id quod numquam antea usu venerat nisi

---

3 sanium **P**, *item infra* 6 optimatium **Au**: optimatum **BMPR** Ad hoc **M** 7 Lyci **Mu**: Lycei **Dan. ABPR**, *cf. Thras. 1, 1* 8 populi scito **Dan. APu**: plebiscito (plebe- **B**) **BMR** 10 in *om.* **M** 13 in quibus — amiserant *om.* **M** triremas **P** amiserunt **u** 14 simul *om.* **M** 16 in hora **Dan. AP** Thraciae *Nipperdey Spic. 12*, Asiae et Threciae *Dietsch* expugnauerant **M**, expugnauerunt **u** 17 complures **Dan. Pu**: quamplures *rell.* hiis **P** 19 ita] in **M** 21 Pireum **APR**, Pyreum **B**, Piraeeum **Mu**, *et sic alias* 23 proinde **Dan. ABP**: perinde **MR** 24 aduersus **M** 25 ammissum **A**, admissum **BM**, Siciliam amissam *Westerhouius ad Ter. Eun. 1, 2, 81, recte ut uidetur* 27 ex **MR** 28 ceperat **ABP** 29 e *om.* **BMR** 31 unum illum omnes (?) **Dan.** illum unum omnes **Mu** 32 prosequebantur *Muretus*: persequebantur *libri* numquam cuiquam *Fleckeisen p. 316*

Olympiae victoribus, coronis laureis taeniisque vulgo donabatur.
ille lacrumans talem benivolentiam civium suorum accipiebat,
reminiscens pristini temporis acerbitatem. postquam in astu 4
venit, contione advocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus
fuerit, quin eius casui inlacrumarit inimicumque iis se osten-
derit, quorum opera patria pulsus fuerat, proinde ac si alius
populus, non ille ipse, qui tum flebat, eum sacrilegii damnasset.
restituta ergo huic sunt publice bona, eidemque illi Eumolpidae 5
sacerdotes rursus resacrare sunt coacti, qui eum devoverant, pi-
laeque illae, in quibus devotio fuerat scripta, in mare praeci-
pitatae.

Haec Alcibiadi laetitia non nimis fuit diuturna. nam cum 7
ei omnes essent honores decreti totaque res publica domi bellique
tradita, ut unius arbitrio gereretur, et ipse postulasset ut duo
sibi collegae darentur, Thrasybulus et Adimantus, neque id ne-
gatum esset, classe in Asiam profectus, quod apud Cymen minus
ex sententia rem gesserat, in invidiam recidit: nihil enim eum 2
non efficere posse ducebant. ex quo fiebat ut omnia minus pro-
spere gesta culpae tribuerent, cum aut eum neglegenter aut ma-
litiose fecisse loquerentur, sicut tum accidit: nam corruptum a
rege capere Cymen noluisse arguebant. itaque huic maxime 3
putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque virtutis:
timebatur enim non minus quam diligebatur, ne secunda fortuna
magnisque opibus elatus tyrannidem concupisceret. quibus rebus
factum est ut absenti magistratum abrogarent et alium in eius
locum substituerent. id ille ut audivit, domum reverti noluit 4
et se Pactyen contulit ibique tria castella communiit, Ornos,

---

1 laureis *Westermann*: aureis *libri*, *delendum censet Cobet in Mnemosynae XI, 111 coll. Xenoph. Hell. 5, 1, 3; cf. Nipp. Spic. p. 106* taeniisque *Muretus* (*V. L. 15, 7*): aeneisque *libri* 2 beneuolentiam u 3 reminiscens **BMR**: reminisci **Dan. A**, reminissi **P** in astu *Nipperdey* (*Spic. p. 35*): astu **M**, astum **Dan. ABPRu** 5 quin — inlacr. *om.* **M** causam u casu inlacrumarit *Nipperdey* (*Spic. 35*): casum lacrumarit (lacrimarit **AB**, lachrymarit **R**) **Dan. ABPR** iis **R**: hiis **P**, his *plerique* ostenderit se **R** 6 perinde **M** 7 flebant **P** 8 eidemque **ABP**: iidem **RMu** 9 resecrare u 12 minis **P**, minus (*om.* non) **M** 14 arbito **P** 15 Adimanthus **APR** 16 Cymē **P**, *item infra* 19 eius culpae **M**, *ipse malim* culpae eius cum eum aut *Lambinus* 20 sicut tum **AB**: sicut tū (= tamen) **P**, tum *om.* **MR**, sic et tum u 22 putamus u: imputamus *libri* malo **Dan. APu**: malo causam **BMR** fuisse *om.* **P** 24 elatus opibus **MRu** 25 est *om.* u 26 locum *om.* **M** 27 Pactyen *Ortelius*: Pactyae (-ye **B**) **Dan. AB**, Pactie **P**, Pactiae u, Petię **R**, paratam (*om.* contulit) **M** communiit **AP**: communiuit *rell.* Ornos *I. H. Lipsius* (*quaestt. Lysiac. p. 17*) *coll. Lysia 14, 26 et Constant. Porphyrog. II, 47 Bekk.*: Bornos *libri*

Bizanthen, Neontichos, manuque conlecta primus Graecae civi-
tatis in Threciam introiit, gloriosius existimans barbarum praeda
5 locupletari quam Graiorum. qua ex re creverat cum fama tum
opibus magnamque amicitiam sibi cum quibusdam regibus Thre-
ciae pepererat.

8 Neque tamen a caritate patriae potuit recedere. nam cum
apud Aegos flumen Philocles, praetor Atheniensium, classem
constituisset suam neque longe abesset Lysander, praetor Lace-
daemoniorum, qui in eo erat occupatus ut bellum quam diutis-
sime duceret, quod ipsis pecunia a rege suppeditabatur, contra
Atheniensibus exhaustis praeter arma et navis nihil erat super,
2 Alcibiades ad exercitum venit Atheniensium ibique praesente vulgo
agere coepit: si vellent, se coacturum Lysandrum dimicare aut
pacem petere spopondit: Lacedaemonios eo nolle classe confligere,
3 quod pedestribus copiis plus quam navibus valerent: sibi autem
esse facile Seuthem, regem Threcum, adducere ut eum terra
depelleret: quo facto necessario aut classe conflicturum aut bel-
4 lum compositurum. id etsi vere dictum Philocles animadverte-
bat, tamen postulata facere noluit, quod sentiebat se Alcibiade
recepto nullius momenti apud exercitum futurum et, si quid
secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore, contra ea,
si quid adversi accidisset, se unum eius delicti futurum reum.
5 ab hoc discedens Alcibiades 'quoniam' inquit 'victoriae patriae
repugnas, illud moneo, iuxta hostem castra habeas nautica:
periculum est enim, ne immodestia militum vestrorum occasio
6 detur Lysandro vestri opprimendi exercitus'. neque ea res illum
fefellit. nam Lysander, cum per speculatores comperisset vulgum
Atheniensium in terram praedatum exisse navesque paene inanes

---

1 Bizanthen Neontichos *Is. Vossius*: Bizam (Byzam **B**, bytham **M**) themeonticos **ABMPR**, Bisam Themeontichos **u** collecta **Mu**, coniecta **Dan. ABPR** Graecae **u**: graeciae *libri, cf. Nipp. Spicil. p. 35* 2 Threciam **Dan. AP**: Thraciam *rell. et sic fere infra in hac uita* barbarum **AP**: barbarorum *rell. cf. ad p. 5, 13* 3 cum fama tum o. **Dan. APu**: tum f. tum o. *Leid. et corr.* **A**, cum f. cum o. **R**, fama cum o. **BM** 4 terrecie **P** 7 Aegos **Ru**: egos *plerique* flumen *om.* **R** Philodes **BM**, Phylocles **R**, *item infra* 10 suppeditabātur **P** 11 nauis] *sic* **AMPR** 12 Athen. uenit exercitum **Mu** 14 petere spopondit *Heerwagen*: petere respondit **AP**, pet. responderet (-dent **M**) **BMR**, petere: spondet *Wiggers*; petere (*om.* spopondit) **u** *et Cobet Mnemos. XI, 180* classe confl. **Dan. AP**: confl. classe *rell.* 15 ualeret **R** 16 Seuthen **u** adducere *Nipperdey*: deducere *libri, sed* **M** ducere, inducere **u** eum **Dan. AP**: eum hos **B**, eos **MR** *et s. l.* **Dan. A** 17 conflicturum — compositurum **A**[1]**BP**: conflicturos — compondituros *rell. cf. Nipp. Spic. p. 20* 21 ea *om.* **u** 22 delicti fore reum **u** 24 hostes **M** 25 uestrorum — uestri **Dan. AP**: nostrorum — nostri *rell.* (nostrorum militum **R**) 27 namque **R** uulgus **u** 28 terra **B** praedatam **P**, praedatura **M**

relictas, tempus rei gerendae non dimisit eoque impetu bellum
totum delevit.

At Alcibiades, victis Atheniensibus non satis tuta eadem 9
loca sibi arbitrans, penitus in Threciam se supra Propontidem
abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli posse. falso.
nam Threces, postquam eum cum magna pecunia venisse sen- 2
serunt, insidias fecerunt: qui ea, quae apportarat, abstulerunt,
ipsum capere non potuerunt. ille cernens nullum locum sibi 3
tutum in Graecia propter potentiam Lacedaemoniorum ad Pharna-
bazum in Asiam transiit: quem quidem adeo sua cepit humani-
tate, ut eum nemo in amicitia antecederet. namque ei Grynium
dederat, in Phrygia castrum, ex quo quinquagena talenta vecti-
galis capiebat. qua fortuna Alcibiades non erat contentus neque 4
Athenas victas Lacedaemoniis servire poterat pati. itaque ad
patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. sed videbat id 5
sine rege Perse non posse fieri, ideoque eum amicum sibi cu-
piebat adiungi neque dubitabat facile se consecuturum, si modo
eius conveniundi habuisset potestatem. nam Cyrum fratrem ei
bellum clam parare Lacedaemoniis adiuvantibus sciebat: id si
aperuisset, magnam se initurum gratiam videbat.

Hoc cum moliretur peteretque a Pharnabazo, ut ad regem 10
mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni Athenien-
sium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserant, qui eum
certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum
fore ratum, quas ipse Athenis constituisset: quare, si suas res
gestas manere vellet, illum persequeretur. his Laco rebus com- 2
motus statuit accuratius sibi agendum cum Pharnabazo. huic
ergo renuntiat quae regi cum Lacedaemoniis essent, nisi Alci-
biadem vivum aut mortuum sibi tradidisset. non tulit hunc sa- 3
trapes et violare clementiam quam regis opes minui maluit.
itaque misit Susamithren et Bagaeum ad Alcibiadem interficien-

1 bellum totum **Dan. ABP**: totum b. *rell.* 3 tuta] tua **A** 4 arbitratus **R** Popontidem **A** 5 occidi posse **P** 7 apportauit **M** 8 locum nullum **P** 11 Grynium **APu**: Grinium **BMR** 12 Frigia **AP** (*item p. 34 1,*) quinquagena **Dan. ABPRu**: quinquaginta *rell.* uectigalis habebat **M** 16 Persarum **Mu** 18 conueniundi **Dan. APu**: conueniendi *rell.* 20 apperuisset **P** 21 haec **M** moleretur **P** 22 Critias **MPR**: Crisias **AB** 23 ceteros h. **A** miserunt **M** 24 nichilque earum **P** rerum *om.* **M** 26 hiis **P** Laco **Dan. ABPu**: Lacon **MR** commotis **P** 27 agendam **R** tum **P** huic *Schottus*: societatem huic *libri*, societatem (*om.* huic) *Leutsch in Philol. XXI, 653; cf. Nipp. Spic. p. 23* 28 cum *om.* **M** essent irrita futura nisi **M** 29 sibi *om.* **M** tradidisset stare non posse **M** hunc **ABP**: hoc **MR** *et dett.* 30 ualuit **P** 31 Susamithrem **u**: Susametrem **Dan.** (?) **BR**, Susametren **AP**, Sysameciem **M**, *cf. Stiehle in Philol. IX, 470* Bagaeum **Dan.** Bageum **ABPR**, bagrum **M**,

dum, cum ille esset in Phrygia iterque ad regem compararet.
4 missi clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium
ut eum interficiant. illi cum ferro aggredi non auderent, noctu
ligna contulerunt circa casam, in qua quiescebat, eamque succen-
derunt, ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffi-
5 debant. ille autem ut sonitu flammae est excitatus, etsi gladius
ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. namque
erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui numquam discedere
voluerat. hunc sequi se iubet et id quod in praesentia vesti-
mentorum fuit arripit. his in ignem coniectis flammae vim trans-
6 iit. quem ut barbari incendium effugisse viderunt, telis eminus
missis interfecerunt caputque eius ad Pharnabazum rettulerunt.
at mulier, quae cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste
contectum aedificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum
interimendum erat comparatum. sic Alcibiades annos circiter
quadraginta natus diem obiit supremum.

11 Hunc infamatum a plerisque tres gravissimi historici summis
laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiusdem aetatis fuit, Theo-
pompus, post aliquanto natus, et Timaeus: qui quidem duo
maledicentissimi nescio quo modo in illo uno laudando consen-
2 tiunt. namque ea, quae supra scripsimus, de eo praedicarunt
atque hoc amplius: cum Athenis, splendidissima civitate, natus
3 esset, omnes splendore ac dignitate superasse vitae, postquam
inde expulsus Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut
nemo eum labore corporisque viribus posset aequiperare (omnes
enim Boeotii magis firmitati corporis quam ingenii acumini in-
4 serviunt), eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus summa
virtus in patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut parsimo-

---

Magaeum **u** (*ex Plut. Alcib.*), Bagoam *Stiehle l. c. V, 155; cf. C. Keil in Philol. IV, 744* 2 clam in ciuitate **R** datum neg. **B** 3 aggredi *om. Leid.* 4 casam *Wölfflin*: sammeam (**Dan. AP**), samineam (**MR**), sarmeam (**B**) *libri*, casam eam *Schoppius* (*Verisimil. IV, 8*) *praecedente Gifanio* quiescebant **P** eaque *Nipperdey* (*Spicil. pag. 37*) 7 erat ei **M** sue **P** 10 arripit **Dan. Pu**: arripuit *rell.* iis **R**, hiis **P** coniectis *Lambinus*: eiectis *libri*, *cf. Front. Strateg. 2, 9, 2* 11 telus **P** eminus *om.* **B**, *ante* uiderunt *habent* **Mu** 12 rettulerunt *sic* **R** 13 uiuere *om.* **u** consuerat **Dan. P**: consueuerat *rell.* 19 post *Leid.* **P**: qui post **AB**, qui fuit post **MR**, qui post a. natus est, Timaeus *Fleckeisen p. 316* natus *om.* **R** Thymaeus (-eus) **Dan. APR**, Timeus **B**, *ueram formam habet* **M** 20 consentiunt *nos*: consuerunt **Dan. A** *et* **u** *in marg.*, consueuerunt **P**, consenserunt **R**, conscierunt **Mu**, concinuerunt *Wiggers*, conspirant *M. Haupt*, sibi constiterunt *Vielhaber*, consentire consuerunt *Roth* 21 diximus **Mu** 22 *fort.* amplissimum 24 inde] in **P** 25 possit **M** aequiparare **Ru** 26 Boetii *libri fere, et sic semper* acumine uigebant **P** 28 duritie (-cie) **ABPR**

nia victus atque cultus omnes Lacedaemonios vinceret, fuisse
apud Thracas, homines vinolentos rebusque veneriis deditos:
hos quoque in his rebus antecessisse: venisse ad Persas, apud 5
quos summa laus esset fortiter venari, luxuriose vivere: horum
sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maxime ad-
mirarentur. quibus rebus effecisse ut, apud quoscumque esset, 6
princeps poneretur habereturque carissimus. sed satis de hoc:
reliquos ordiamur.

VIII. THRASYBULUS.

Thrasybulus, Lyci filius, Atheniensis. si per se virtus sine 1
fortuna ponderanda est, dubito an hunc primum omnium ponam.
illud sine dubio: neminem huic praefero fide, constantia, magni-
tudine animi, in patriam amore. nam quod multi voluerunt 2
paucique potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare, huic con-
tigit, ut a triginta oppressam tyrannis e servitute in libertatem
vindicaret. sed nescio quo modo, cum eum nemo anteiret his 3
virtutibus, multi nobilitate praecucurrerunt. primum Pelopon-
nesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine
hoc: quae ille universa naturali quodam bono fecit lucri. sed 4
illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus et for-
tuna, quod in proelii concursu abit res a consilio ad vires vir-
tutemque pugnantium. itaque iure suo nonnulla ab imperatore
miles, plurima vero fortuna vindicat, seque his plus valuisse
[quam ducis prudentiam] vere potest praedicare. quare illud 5
magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. nam cum
triginta tyranni, praepositi a Lacedaemoniis, servitute oppressas
tenerent Athenas, plurimos civis, quibus in bello parserat for-
tuna, partim patria expulissent partim interfecissent, plurimorum

---

2 ueneriis **Dan. PR**: uenereiis **A**, uenereis *rell.* 4 luxurioseque **u** 5 iis **R**, hiis **P** 7 karissimus **Dan. AP** 8 ordinamur **P** 10 ponderandast *Fleckeisen p. 317*: ponderanda sit *libri praeter Kiliensem, cf. Nipp. Spic. II, 2, p. 3 et Maduigii em. Liv. p. 177 et p. 585 not.* an non *Dietsch* 11 illi s. d. neminem praefero **MR** 12 cum multi uoluerint paucique potuerint *Nipperdey Spic. II, 2, p. 3 sqq.* 14 ex seru. **MR** 16 praecurrerunt **MR** 18 quae illa **P** 19 omnia *om.* **u** 20 abiit **Mu** uirtutemque *Lambinus*: uimque **ABMPu**, usque *Leid.* nostrum cuiusque **R**, utrimque *Heusinger*, usumque *Madvig em. Liv. p. 177* (uires pugnantium uimque fortunae *Zink*) 22 a fortuna **MR** his *libri*: hic *Lambini altera coniectura* 23 quam ducis prudentiam *glossam esse uidit Lambinus* 26 ciuis **ABR**: tuus **P**, ciues **M** par erat **B**

bona publicata inter se divisissent. non solum princeps, sed
etiam solus initio bellum iis indixit.

2 Hic enim cum Phylen confugisset, quod est castellum in
Attica munitissimum, non plus habuit secum triginta de suis.
hoc initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissi-
2 mae civitatis. neque vero hic non contemptus est primo a ty-
rannis atque eius solitudo. quae quidem res et illis contemnen-
tibus perniciei et huic despecto saluti fuit: haec enim illos
segnes ad persequendum, hos autem tempore ad comparandum
3 dato fecit robustiores. quo magis praeceptum illud omnium in
animis esse debet: nihil in bello oportere contemni, neque sine
4 causa dici matrem timidi flere non solere. neque tamen pro
opinione Thrasybuli auctae sunt opes: nam iam [tum] illis tem-
poribus fortius boni pro libertate loquebantur quam pugnabant.
5 hinc in Piraeum transiit Munychiamque munivit. hanc bis ty-
ranni oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi protinus
6 in urbem armis impedimentisque amissis refugerunt. usus est
Thrasybulus non minus prudentia quam fortitudine. nam ce-
dentes violari vetuit (cives enim civibus parcere aequum cense-
bat), neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare
voluit. neminem iacentem veste spoliavit, nil attigit nisi arma,
7 quorum indigebat, quaeque ad victum pertinebant. in secundo
proelio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem exadversus
Thrasybulum fortissime pugnaret.

3 Hoc deiecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedae-
moniorum. is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant,
fecit pacem his condicionibus: ne qui praeter triginta tyrannos
et decem, qui postea praetores creati superioris more crudelitatis
erant usi, afficerentur exilio neve bona publicarentur: rei pu-
2 blicae procuratio populo redderetur. praeclarum hoc quoque
Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate
posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve

---

2 etiam **AP**: et *rell.* iis **R**: hiis **P**, his *plerique.* 4 quam triginta **u** 5 Atticorum **MR**: Acteorum **Dan. AP**, Actheorum **B**, *sed* c *punct. cf. Fr. Richter l. c. XI, 336 et infra 3, 1. Tim. 2, 2* 6 primo *om.* **P** 7 neque eius sollicitudo **M** 8 pernicii **Dan. AP**, *at cf. Chabr. 4, 2* 9 ad pers. segnes **MRu** 11 nec sine **Mu**, sine *om.* **P** 12 timidi matrem **u** 13 illis temporibus *obelo notauit Dietsch*; *an* tum *inducendum est?* 15 Munichiamque **MRu**, Minthiamque **Dan. ABP** 16 sunt *om.* **u** 22 quaeque **Dan. PRu**: quae **AB**, et quae **M** 23 exaduersus **Dan. APR**: aduersus **BMu** 24 dimicaret **R** 25 rex Lacedaemonium *glossema uidetur, ut apparet ex loco, quem appositum ad* Pausanias *obtinet* 29 neue cuiusquam bona *Lambinus* 30 populo *om.* **R**

multaretur, eamque illi oblivionis appellarunt. neque vero hanc 3
tantum ferendam curavit, sed etiam ut valeret effecit. nam cum
quidam ex iis, qui simul cum eo in exilio fuerant, caedem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat publice,
prohibuit et id quod pollicitus erat praestitit.

Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data est, 4
facta duabus virgulis oleaginis. quam quod amor civium et non
vis expresserat, nullam habuit invidiam magnaque fuit gloria.
bene ergo Pittacus ille, qui in septem sapientum numero est 2
habitus, cum Mytilenaei multa milia iugerum agri ei muneri darent, 'nolite oro vos' inquit 'id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant. quare ex istis nolo amplius quam centum iugera, quae et meam animi aequitatem et vestram voluntatem indicent.' nam parva munera diutina, locupletia non
propria esse consuerunt. illa igitur corona contentus Thrasy- 3
bulus neque amplius requisivit neque quemquam honore se antecessisse existimavit. hic sequenti tempore, cum praetor classem 4
ad Ciliciam appulisset neque satis diligenter in castris eius agerentur vigiliae, a barbaris ex oppido noctu eruptione facta in tabernaculo interfectus est.

IX. CONON.

Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rem pu- 1
blicam, in eoque eius opera magni fuit. nam et praetor pedestribus exercitibus praefuit et praefectus classis magnas mari res gessit. quas ob causas praecipuus ei honos habitus est. namque

---

1 illi legem obl. **MR** 2 sed et **R** 3 iis **R**: his *rell.* fuerant **MR** *et corr.* **B**: fuerunt **Dan. AB**[1]**P**, *cf. Nipp. Spic. 38* 4 uellet **R** 6 honoris causa **u** *in marg. ex coni. probante Fr. Richtero in Ann. philol. 1861 p. 278* 7 e duabus **u** quae, quod — magnaeque fuit gloriae **u** 9 in *addidit Nipperdey Spic. p. 38*; *an ante* numero *intercidit*? *cf. Dat. 1, 1* sapiencium **P** 10 Mytilenaei m. milia iugerum agri ei muneri *Fleckeisen p. 317*: mitileni ei (mutileni ei **P**, ei mitylenęi **R**, ei mytileni **M**) m. milia iugerum et agri (agri et **MRu**) munera **Dan. ABMPR**; *de emendatione* muneri, *quam Lambinus primum protulit*, *cf. Ages. 8, 6. Hann. 12*, 3 11 rogo uos **M** id *om.* **M** quod cum multi *Nipperdey cf. Spicil. II, 2, 15*; *ad uidetur structura* quod inuideant *in neutro pronominis ferenda esse*, *cf. Hor. Sat. 1, 9, 25. Attius* (*apud Cic. p. Sestio*) *v. 215* 15 censuerunt **M**, consueuerunt *dett.* ergo **P** 18 Ciliciam *Longolius*: Siciliam *libri*, *cf. Nipp. Spic. 71* 22 opera **Ru**, *item* **B** (*sed in hoc* a *in litura*): opere **Dan. AMP** magnus **M**, magna *Leid. II*, *at cf. Dat. 1, 2. Cat. 1, 2* 23 magnas mari (*om.* res) **Dan. A**, magnas mari uictorias **P**, res magnas mari *rell.* res *post* mari *addidit Nipperdey Spicil. II, 3, 3*

omnibus unus insulis praefuit. in qua potestate Pheras cepit,
2 coloniam Lacedaemoniorum. fuit etiam extremo Peloponnesio
bello praetor, cum apud Aegos flumen copiae Atheniensium ab
Lysandro sunt devictae. sed tum abfuit, eoque peius res ad-
ministrata est: nam et prudens rei militaris et diligens erat
3 imperator. itaque nemini erat iis temporibus dubium, si ad-
fuisset, illam Atheniensis calamitatem accepturos non fuisse.

2 Rebus autem afflictis, cum patriam obsideri audisset, non
quaesivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde praesidio posset esse
civibus suis. itaque contulit se ad Pharnabazum, satrapem Ioniae
et Lydiae eundemque generum regis et propinquum: apud quem
ut multum gratia valeret, multo labore multisque effecit peri-
2 culis. nam cum Lacedaemonii Atheniensibus devictis in societate
non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque
bellatum misissent in Asiam, maxime impulsi a Tissapherne,
qui ex intimis regis ab amicitia eius defecerat et cum Lacedae-
moniis coierat societatem, hunc adversus Pharnabazus habitus
est imperator, re quidem vera exercitui praefuit Conon eiusque
3 omnia arbitrio gesta sunt. hic multum ducem summum Agesi-
laum impedivit saepeque eius consiliis obstitit, neque vero non
fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus
4 regi fuisse erepturum. qui posteaquam domum a suis civibus
revocatus est, quod Boeotii et Athenienses Lacedaemoniis bellum
indixerant, Conon nihilo secius apud praefectos regis versabatur
iisque omnibus magno erat usui.

3 Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi quam
ceteris erat apertum: multis enim magnisque meritis apud regem,
etiam cum in officio non maneret, valebat. neque id erat mi-
randum, si non facile ad credendum adducebatur, reminiscens
2 eius se opera Cyrum fratrem superasse. huius accusandi gratia
Conon a Pharnabazo ad regem missus posteaquam venit, primum
ex more Persarum ad chiliarchum, qui secundum gradum im-
perii tenebat, Tithrausten accessit seque ostendit cum rege col-

---

3 ab **P**: a *rell.* 6 imperator *Leid.* **APu**: imperii **BMR** his *libri*, illis *Dietsch* 7 Athenienses **MR** 9 tuto ipse **R** 14 Artaxerse **ABP** Agesilaumque **Mu**: Hagesilaumque **Dan. ABPR**, *et sic iidem plerumque*. Hag. 17 Pharnabazum **P** 20 saepe **M** ei **P** 23 Boetii *plerique et sic alias* 24 *fort.* regios 25 iisque **R**: hiisque **P**, hisque *plerique* .magna **P** 27 multisque enim **u** 28 id erat mir. *Leid.* **P**: admirandum **M**, id mirandum *rell.* 29 adducebatur **Dan. AB**: inducebatur **MRu** 30 se eius *Haenel.* se *om.* **P** 31 postquam **u** 32 chiliarchum **u**: cheliarchum (-cum **BR**) **Dan. ABR**, cyliarchum **M**, celiarcum **P** 33 Tithraustem **u**, Tethraustem (-ten **Dan.**) **ABP Dan.** tetrastem **R**, tetaustrem **M**

loqui velle: nemo enim sine hoc admittitur. huic ille 'nulla' 3
inquit 'mora est, sed tu delibera, utrum colloqui malis an per
litteras agere quae cogitas. necesse est enim, si in conspectum
veneris, venerari te regem [quod προϲκύνηϲιν illi vocant]. hoc
si tibi grave est, per me nihilo secius editis mandatis conficies
quod studes'. tum Conon 'mihi vero' inquit 'non est grave 4
quemvis honorem habere regi, sed vereor, ne civitati meae sit
opprobrio, si, cum ex ea sim profectus, quae ceteris gentibus
imperare consuerit, potius barbarorum quam illius more fungar.'
itaque, quae huic volebat, scripta tradidit.

Quibus cognitis rex tantum auctoritate eius motus est, ut 4
et Tissaphernem hostem iudicarit et Lacedaemonios bello perse-
qui iusserit et ei permiserit quem vellet eligere ad dispensandam
pecuniam. id arbitrium Conon negavit sui esse consilii, sed
ipsius, qui optime suos nosse deberet, sed se suadere Pharna-
bazo id negotii daret. hinc magnis muneribus donatus ad mare 2
est missus, ut Cypriis et Phoenicibus ceterisque maritimis civi-
tatibus navis longas imperaret classemque, qua proxima aestate
mare tueri posset, compararet, dato adiutore Pharnabazo, sicut
ipse voluerat. id ut Lacedaemoniis est nuntiatum, non sine 3
cura rem administrant, quod maius bellum imminere arbitraban-
tur, quam si cum barbaro solum contenderent. nam ducem for-
tem, prudentem regiis opibus praefuturum ac secum dimicaturum
videbant, quem neque consilio neque copiis superare possent.
hac mente magnam contrahunt classem: proficiscuntur Pisandro 4
duce. hos Conon apud Cnidum adortus magno proelio fugat,
multas navis capit, complures deprimit. qua victoria non solum
Athenae, sed etiam cuncta Graecia, quae sub Lacedaemoniorum
fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in pa- 5
triam venit, muros dirutos a Lysandro utrosque, et Piraei et
Athenarum, reficiendos curat pecuniaeque quinquaginta talenta,
quae a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

---

1 inquit nulla (ullā **M**) **Mu** 3 agere *om.* **Mu** 4 quod — uocant *obelo notauit Wölfflin* προϲκύνηϲιν **Dan.** proschinesin **PR**, prochisnesin (-im **B**) **AB**, proscynin **M** 5 pro me **M** 6 inquit *om.* **u** 8 obprobrio **P** ex ea ciuitate **M**, ex sua **P** 9 consueuerit **MR** 10 huic quae *Leid. II et Vossianus I* 11 ut et **APu**: ut **BMR** 15 se *om.* **M** 17 est *om.* **P** cypris **Dan. AP** ciuit. maritimis **M** 19 comparare **Dan. AP**

21 administrant (amm- **Dan. AP**) **Dan. APRu**: administrare **B**, administrarunt **M**; *hoc aut* administrabant *locus uidetur requirere* 23 prudentemque **u**, *an* et prudentem? regis *libri, cf. Liu. 24, 49, 6* 25 Pisandro **Ru**: Pysandro **Dan. ABP**, Lysandro **M** 26 Gnidum (Gnydum) *libri, similiter infra* 27 nauis] *sic* **M** 28 sed cuncta *malebat Fleckeisen p. 318* 29 patria **A** 30 et (*ante* P.) om. **M**

5 Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in
secunda quam in adversa esset fortuna. nam classe Peloponne-
siorum devicta, cum ultum se iniurias patriae putaret, plura
2 concupivit quam efficere potuit. neque tamen ea non pia et
probanda fuerunt, quod potius patriae opes augeri quam regis
maluit. nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali,
quam apud Cnidum fecerat, constituisset non solum inter bar-
baros, sed etiam omnes Graeciae civitates, clam dare operam
3 coepit, ut Ioniam et Aeoliam restitueret Atheniensibus. id cum
minus diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat,
Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle
magna de re. huius nuntio parens cum venisset, in vincla
4 coniectus est, in quibus aliquamdiu fuit. inde nonnulli eum ad
regem abductum ibique eum perisse scriptum reliquerunt. contra
ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credi-
mus, effugisse scripsit: illud addubitat, utrum Tiribazo sciente
an imprudente sit factum.

X. DION.

1 Dion, Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus,
utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. namque ille superior
Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua
duos filios, Hipparinum et Nisaeum, procreavit totidemque filias,
nomine Sophrosynen et Areten, quarum priorem Dionysio filio,
eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram, Areten,
2 Dioni. Dion autem praeter nobilem propinquitatem generosam-
que maiorum famam multa alia ab natura habuit bona, in his
ingenium docile, come, aptum ad artes optimas, magnam cor-

7 apud *om.* **M** fecerant **M** 8 sed et **R**, sed etiam inter *Aldus* Graecae ciuitatis *Nipperdey* (*Spicil. pag. 36*) 10 Tyriabazus **ABu**, Tyribasus **Dan.** Tyribasus **P**, Tyriabarus **M**, *et similiter iidem infra* 12 m. de re **Dan. APu**: de re *om.* **B**, magna festinacione **M** huius *om.* (?) **Dan.** uincla **AB**: uincula **PMR** 14 eum *om.* **u** perisse **BPR**: periisse *plerique* 15 ea *om.* **u** Dinon **Pu**: Dynon **Dan. AB**, Dion **MR** 16 illud autem dubitat *Leid.* Tyriabazo *hic* **P** 18 Dyon **AP** *semper* Hisparini **P**, Hippani **R** 20 Aristomachem (-chē **A**) **ABMP** 21 Hiparinum **P** Niseum *libri*, Nyseum **u** 22 nomine *om.* **Mu** Sophrosynem **BM**, Sophrosinem **APR** Areten **Mu**: Arethen **ABPR** 23 cui et regnum **u** 24 generosam prop. nobilemque *Dederich Z. f. A. W. 1837 p. 437 probantibus Fleckeiseno p. 324 et Grasbergero* (*Eos I, 239*), *cf. Them. 1, 2* pater eius N. generosus fuit, *Eum. 1, 2* generosa stirps 25 a natura **B**

poris dignitatem, quae non minimum commendat, magnas prae-
terea divitias a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxe-
rat. erat intimus Dionysio priori, neque minus propter mores 3
quam affinitatem. namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat,
tamen salvum propter necessitudinem, magis etiam suorum causa
studebat. aderat in magnis rebus, eiusque consilio multum
movebatur tyrannus, nisi qua in re maior ipsius cupiditas inter-
cesserat. legationes vero omnes, quae essent inlustriores, per 4
Dionem administrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo,
fideliter administrando crudelissimum nomen tyranni sua huma-
nitate leniebat. hunc a Dionysio missum Carthaginienses sic 5
suspexerunt, ut neminem umquam Graeca lingua loquentem
magis sint admirati.

Neque vero haec Dionysium fugiebant: nam quanto esset 2
sibi ornamento, sentiebat. quo fiebat ut uni huic maxime in-
dulgeret neque eum secus diligeret ac filium: qui quidem, cum 2
Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adu-
lescenti negare non potuerit, quin eum arcesseret, cum Dion
eius audiendi cupiditate flagraret. dedit ergo huic veniam
magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. quem Dion adeo 3
admiratus est atque adamavit, ut se ei totum traderet. neque
vero minus ipse Plato delectatus est Dione. itaque cum a ty-
ranno crudeliter violatus esset, quippe quem venumdari iussisset,
tamen eodem rediit eiusdem Dionis precibus adductus. interim 4
in morbum incidit Dionysius. quo cum gravi conflictaretur,
quaesivit a medicis Dion, quem ad modum se haberet, simulque
ab iis petiit, si forte in maiore esset periculo, ut sibi fateren-
tur: nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod
sororis suae filios ex illo natos partem regni putabat debere
habere. id medici non tacuerunt et ad Dionysium filium ser- 5
monem rettulerunt. quo ille commotus, ne agendi esset Dioni

1 commendat *Lambinus*: commendatur *libri*, *cf. Nipp. Spic. 41* 4 etsi *om.* **R** 5 tamen esse *malim* 7 monebatur **P** 11 leniebat *Lambinus*: tenebat *libri*, tegebat **u** *et Fleckeisen p. 318* Karthaginienses **A**, Çarhaginenses **Dan.** Carthaginenses **BMR**, Chartaginenses **P** sic *addidit Fleckeisen* 12 susceperunt **BMR** grecia **P** 15 senciebant **P** maxime **MP** *et corr.* **AB**: magis **A**[1]**Ru** *et s. l.* **P** 17 uenisse Tarentum **R** 18 potuit **MRu** arcesseret **MRu**: accerseret (-sceret **A**) **Dan. ABP** 19 ergo *om.* **u** 20 eum *om.* **u** 21 totum ei **MRu** 22 ipse **Pu**: *om. rell.* tyranno *Nipperdey Spic. p. 24*: Dionysio tyranno **A**[1]**u**, Dionysio **A**[2]**BMPR** 24 Dionysii **B** 25 graui *libri*: grauiter **B** *corr.* „*fort.* grauiter *uel* grauius“ **u** *in marg. posterius admodum probabiliter, sc.* graui' *pro* graui 27 ab] de **M** iis **R**: hiis **P**, his *plerique* in maiore *Fleckeisen p. 318*: maiori *libri* (esset in periculo *Lambinus*) ut *om.* **u** 30 Dionysii **B** 31 ne agendi cum eo *Lambinus*

potestas, patri soporem medicos dare coegit. hoc aeger sumpto sopitus diem obiit supremum.

3 Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis eaque multis rebus aucta est. sed tamen primis temporibus aliquamdiu simulata inter eos amicitia mansit. cum Dion non desisteret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcesseret et eius consiliis uteretur, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem
2 ei gessit. eodemque tempore Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum non magis tyranno quam tyrannidi. sed de hoc in eo libro plura sunt exposita, qui de historicis
3 Graecis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyrannidis facere finem libertatemque reddere Syracusanis: a qua voluntate Philisti consilio deterritus aliquanto crudelior esse coepit.

4 Qui quidem cum a Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens ne, si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur, ostendens se id utriusque facere causa,
2 ne, cum inter se timerent, alteruter alterum praeoccuparet. id cum factum multi indignarentur magnaeque esset invidiae tyranno, Dionysius omnia, quae moveri poterant Dionis, in navis imposuit ad eumque misit. sic enim existimari volebat, id se
3 non odio hominis, sed suae salutis fecisse causa. postea vero quam audivit eum in Peloponneso manum comparare sibique bellum facere conari, Areten, Dionis uxorem, alii nuptum dedit filiumque eius sic educari iussit, ut indulgendo turpissimis im-
4 bueretur cupiditatibus. nam puero prius quam pubes esset, scorta adducebantur, vino epulisque obruebatur, neque ullum
5 tempus sobrio relinquebatur. is usque eo vitae statum commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit pater (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino victu deducerent), ut se de superiore parte aedium deiecerit atque ita interierit. sed illuc revertor.

5 Postquam Corinthum pervenit Dion et eodem perfugit He-

---

1 dari **P** aeger **ABRu**: egit **P**, ergo **M** sumpto ut (*om.* **M**) somno (sumno **Dan.** sompno **P**) *libri*; ut somno (*ortum ex* uel somno) *recte delevit Nipperdey Spic. 24* 2 suppremum **A**, extremum **R** 6 arcersserit (?) **Dan.** 8 gessit ei **R** 9 tyrannidi *Ascensius*: tyrannis *libri*, *cf. Liv. 5, 1, 3* 10 in eo **Dan. Pu**: in eo meo **ABMR** 11 Graecis *om.* **M**, Graecis a me **u** tanta **R** 17 daret sui **u** 20 esset **MPRu**: essent **AB** 21 naui **BR** 22 imponit **u** misit *om.* **B** 23 salutis suae **R** 24 quam *om.* **M** 26 turpissius **P** 31 oppositi **P** 32 de **Dan. APu**: *om.* **BMR** interiit **M** 33 reuortor **A** *solus*

raclides ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus fuerat equi-
tum, omni ratione bellum comparare coeperunt. sed non multum 2
proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum
putabatur: quam ob causam pauci ad societatem periculi per-
ducebantur. sed Dion, fretus non tam suis copiis quam odio 3
tyranni, maximo animo duabus onerariis navibus quinquaginta
annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem
equitum centumque peditum milibus, profectus oppugnatum, quod
omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut
post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit.
ex quo intellegi potest nullum esse imperium tutum nisi beni-
volentia munitum. eo tempore aberat Dionysius et in Italia 4
classem opperiebatur adversariorum, ratus neminem sine magnis
copiis ad se venturum: quae res eum fefellit. nam Dion iis 5
ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repres-
sit totiusque eius partis Siciliae potitus est, quae sub Dionysii
fuerat potestate, parique modo urbis Syracusarum praeter arcem
et insulam adiunctam oppido, eoque rem perduxit, ut talibus 6
pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtine-
ret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam
fidem uni habebat. Dion***

Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est su- 6
bita commutatio, quod fortuna sua mobilitate, quem paulo ante
extulerat, demergere est adorta. primum in filio, de quo com- 2
memoravi supra, suam vim exercuit. nam cum uxorem reduxis-
set, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem
a perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii.
deinde orta dissensio est inter eum et Heraclidem, qui quod 3
ei principatum non concedebat, factionem comparavit. neque
is minus valebat apud optimates, quorum consensu praeerat classi,

---

3 tyrannis *Lambinus*: tyrannus *libri*, *cf.* § *3* 4 deducebantur **R** 9 pertulit **P** 10 post] prius **P** attigerat *Aldus*: attigerit *libri*, attigit *Roth*, *cf. Fleck. p. 341 et Nipp. Spic. 41* 11 imperium esse **R** 13 opperiebatur **B**: operiebatur **APR**, opperiebat **M** 14 spes *Anonymus in Philol. Anzeiger 1, 146* iis **R**: hiis **P**, his *plerique* 15 erant **M** 16 tota ea Sic. parte **u** eius *om.* **P** 17 potestate fuerat **M** urbe **u** 18 talibus] his **u** 20 maxime **u** 21 Dion *deleuit Heusinger*, Dionysius *Lambinus prob. Nipperd. Spic. p. 12; nos Nipperdeium secuti signum lacunae posuimus, sed retenta lectione* Dion *et puncto ante eam posito* 23 quem **MPu**: que *uel* quae *rell.* 24 in filium **u** de quo paulo ante c. **R** 25 saeuam uim *Dederich* exseruit *Bosius* 26 fuit **M** 27 parens *om. Leid.* 28 dissentio est **A**, dissensione (*om.* est) **Mu** et *om.* **M** qui quod ei *Fleckeisen p. 319*: qui quidem (quod **R**) *libri*, qui quia *Klotz*, qui quod *uulgo prob. Nipp. Spic. 42* 29 neque hiis **P**

4 cum Dion exercitum pedestrem teneret. non tulit hoc animo
aequo Dion, et versum illum Homeri rettulit ex secunda rhapso-
dia, in quo haec sententia est: non posse bene geri rem publi-
cam multorum imperiis. quod dictum magna invidia consecuta
est: namque aperuisse videbatur omnia in sua potestate esse
5 velle. hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere
studuit, Heraclidemque, cum Syracusas venisset, interficiundum
curavit.

7 Quod factum omnibus maximum timorem iniecit: nemo
enim illo interfecto se tutum putabat. ille autem adversario
remoto licentius eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse,
2 militibus dispertivit. quibus divisis cum cotidiani maximi fierent
sumptus, celeriter pecunia deesse coepit, neque, quo manus por-
rigeret, suppetebat nisi in amicorum possessiones. id eius modi
3 erat, ut, cum milites reconciliasset, amitteret optimates. quarum
rerum cura frangebatur et insuetus male audiendi non animo
aequo ferebat, de se ab iis male existimari, quorum paulo ante
in caelum fuerat elatus laudibus. vulgus autem offensa in eum
militum voluntate liberius loquebatur et tyrannum non ferendum
dictitabat.

8 Haec ille intuens cum quem ad modum sedaret nesciret et
quorsum evaderent timeret, Callicrates quidam, civis Atheniensis,
qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo
et callidus et ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit
2 ad Dionem et ait: eum magno in periculo esse propter offen-
sionem populi et odium militum, quod nullo modo evitare pos-
set, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi
inimicum. quem si invenisset idoneum, facile omnium animos
cogniturum adversariosque sublaturum, quod inimici eius dissi-
3 dentis suos sensus aperturi forent. tali consilio probato excepit
has partes ipse Callicrates et se armat imprudentia Dionis. ad
eum interficiundum socios conquirit, adversarios eius convenit,
4 coniuratione confirmat. res, multis consciis quae ageretur, elata

2 Homeri **MR**: homini **ABP** in sec. ripsodia **M** 3 regi *cod. Haend. in marg.* 5 aperuisse se omnia uidebatur in **M** esse se *Kellerbauer in Philol. XXI, 162* 7 interficiendum **MR** 10 autem **R** 11 se] c̄ **P** 13 dispartiuit **R** quotidiano *Bentley ad Ter. Heaut. 4, 5, 7* 14 suppeditabat **u** 15 reconsiliasset **P** 16 frangebantur **A**, angebatur *Kellerbauer* 17 aequo animo **M** iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 21 hic ille **P** 22 euaderet **M** Callippus *Plutarchus et Diodorus* quidem **MP** 24 adiit **Ru** 25 in magno **Mu** 26 odio **A** euitari **P** 27 illi *om. Leid.* 29 dissidentes **BRu** 30 excipit *Lambinus* 32 interficiendum *codd. praeter* **AP** 33 coniurationem **P** (?) *et dett. aliquot* ageretur *Kellerbauer*: geretur **A**, gereretur *rell. cf. p. 45, 3. Dat. 2, 4*

fertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque Areten. ae timore perterritae conveniunt, cuius de periculo timebant. ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa, quae age-
itur, fieri praecepto suo. mulieres nihilo secius Callicratem 5
aedem Proserpinae deducunt ac iurare cogunt nihil ab illo riculi fore Dioni. ille hac religione non modo non est deterus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consim aperiretur suum, quam conata perfecisset.

Hac mente proximo die festo, cum a conventu se remotum 9
on domi teneret atque in conclavi edito recubuisset, consciis inoris loca munitiora oppidi tradit, domum custodiis saepit,
foribus qui non discedant, certos praeficit, navem triremem 2
natis ornat Philostratoque, fratri suo, tradit eamque in portu itari iubet, ut si exercere remiges vellet, cogitans, si forte nsiliis obstitisset fortuna, ut haberet, qua aufugeret ad salun.
suorum autem e numero Zacynthios adulescentes quosdam 3
git cum audacissimos tum viribus maximis, hisque dat negom, ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi eius gratia
lerentur venire. hi propter notitiam sunt intromissi. at illi, 4
limen eius intrarant, foribus obseratis in lecto cubantem indunt, colligant: fit strepitus, adeo ut exaudiri posset foris.
e, sicut ante saepe dictum est, quam invisa sit singularis po- 5
ntia et miseranda vita, qui se metui quam amari malunt,
ivis facile intellectu fuit. namque illi ipsi custodes, si prompta 6
issent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod i inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. cui cum ccurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras glaum dedit, quo Dion interfectus est.

Confecta caede, cum multitudo visendi gratia introisset, 10

---

1 refertur **M** Aristomachē **AB** Arethis **B** 6 hac] ac **P** non territus **MRu** 7 incitatus **B** 8 fecisset **M** 11 facinoris *om.* **M** didit domum custodibus **M** saepit **u**: sepit **Dan. P**, sepsit *rell.* 12 cederent **M** praefecit **MR** 15 qua **Dan. ARu**: *om.* **P**, quo *rell.* fugeret *nos*: fugeret *libri* 16 Zacynthios **u** *coni. in marg.* Zaguntios ios **P**) **Dan. P**, Zaguntinos (Sag— **M**) **ABMR** 17 elegit **MRu** tum l. **MPu** hiisque **P** 18 ut ad **Mu** sic ut **u**: sicut *codd.* sic ut si *mb.* 20 eius *om.* **u**, limen conclauis *coni. Fleckeisen p. 319; de vula cf. Nipperd. Spicil. II, 3, pag. 3 sq. qui ipse coniecit*: limine tenus rarant **Dan. APu**: intrarunt *rell. cf. Hoffmann Lat. Zeitpartikeln p. 28* posset **MR**: possit **ABP** 22 hic autem sicut **P** 23 si qui *Fleckeisen* 24 facilē **P** intell. est **R** illi ipsi *libri, fort.* ipsius (*sine* illi) prompta *ipsi*: propitia **R**, propria *rell.* propensa *Dietsch* 26 Cum eum **R** 27 go *uel* Ligo (**B**) *plerique* per fenestram *cod. Marcianus* 29 introset **MR**

nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. nam celeri rumore
dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus
displicebat. hi falsa suspicione ducti immerentes ut sceleratos
2 occidunt. huius de morte ut palam factum est, mirabiliter vulgi
mutata est voluntas. nam qui vivum eum tyrannum vocitarant,
eidem liberatorem patriae tyrannique expulsorem praedicabant:
sic subito misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine ab
3 Acherunte, si possent, cuperent redimere. itaque in urbe celeberrimo loco, elatus publice, sepulcri monumento donatus est.
diem obiit circiter annos quinquaginta natus, quartum post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

XI. IPHICRATES.

1 Iphicrates Atheniensis non tam magnitudine rerum gestarum
quam disciplina militari nobilitatus est. fuit enim talis dux, ut
non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de
2 maioribus natu quidem quisquam anteponeretur. multum vero
in bello est versatus, saepe exercitibus praefuit, nusquam culpa
male rem gessit, semper consilio vicit tantumque eo valuit, ut
multa in re militari partim nova attulerit partim meliora fecerit.
3 namque ille pedestria arma mutavit. cum ante illum imperatores
4 maximis clipeis, brevibus hastis, minutis gladiis uterentur, ille
e contrario peltam pro parma fecit (a quo postea peltastae pedites appellabantur), ut ad motus concursusque essent leviores,
hastae modum duplicavit, gladios longiores fecit. idem genus
loricarum et pro sertis atque aënis linteas dedit. quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere detracto, quod aeque
corpus tegeret et leve esset, curavit.

---

1 pro consciis concidentur **R** celeriter *Dietsch* 2 dilato *Lambinus*: delato *codd.* 3 hii **P** immerentes inermes **M** 5 mutata **A** *corr.* ex facta eum uiuum **u** uocitarunt **M** 6 eidem **AP**: eundem **BMRu** 7 subita **u** ab A. si possent **Dan. ABP**: si possent ab **A·MRu** 8 Acherunte **AP**: Acharonte **M**, Acheronte *rell.* urbis *malebat Lamb.* 9 sepulcri *suspectum Lambino* 14 primus **P** 15 quidem natu **R** 16 culpa sua **Gif.** (?) *et Longolius*, sua culpa *ipse malim* 17 tantumque in eo **P** 18 nona **A** 20 breuibusque astis **M** munitis **P**. 21 a quo πελτασταί **u** 22 appellabantur *Fleckeisen p. 321*: appellantur *libri* (post eum sunt appellati *exc. Pal. 195, 31*) 23 item *Roth*, „*deest* mutauit *uel simile quidam*" **u** *in marg.* 24 ahenis **R**, aeneis **Mu** quo ex facto **B**

Bellum cum Thracibus gessit, Seuthem, socium Athenien- 2
ι, in regnum restituit. apud Corinthum tanta severitate
rcitui praefuit, ut nullae umquam in Graecia neque exercita-
es copiae neque magis dicto audientes fuerint duci: in eam- 2
: consuetudinem adduxit, ut, cum proelii signum ab impera-
e esset datum, sine ducis opera sic ordinatae consisterent, ut
guli a peritissimo imperatore dispositi viderentur. hoc exer- 3
ι moram Lacedaemoniorum interfecit, quod maxime tota cele-
tum est Graecia. iterum eodem bello omnes copias eorum
avit, quo facto magnam adeptus est gloriam. cum Artaxerxes 4
yptio regi bellum inferre voluit, Iphicraten ab Atheniensibus
em petivit, quem praeficeret exercitui conducticio, cuius nu-
us XII milium fuit. quem quidem sic omni disciplina mili-
erudivit, ut, quem ad modum quondam Fabiani milites
nani appellati sunt, sic Iphicratenses apud Graecos in summa
le fuerint. idem subsidio Lacedaemoniis profectus Epami- 5
dae retardavit impetus. nam nisi eius adventus appropin-
sset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam
ndio delessent.

Fuit autem et animo magno et corpore imperatoriaque forma, 3
pso aspectu cuivis iniceret admirationem sui, sed in labore 2
is remissus parumque patiens, ut Theopompus memoriae
lidit, bonus vero civis fideque magna. quod cum in aliis
ıs declaravit, tum maxime in Amyntae Macedonis liberis
ıdis. namque Eurydice, mater Perdiccae et Philippi, cum
duobus pueris Amynta mortuo ad Iphicraten confugit eiusque
ıus defensa est. vixit ad senectutem placatis in se suorum 3
um animis. causam capitis semel dixit, bello sociali, simul
Timotheo, eoque iudicio est absolutus. Menesthea filium 4
quit ex Thressa natum, Coti regis filia. is cum interroga-
r, utrum pluris patrem matremne faceret, 'matrem' inquit.

---

5 adduxit **ABMR**: adduxit al. adcluxit **Dan.** induxit *Leid.* **Pu**, *cf. Nipp. II, 3, 4* 6 ordinate **Dan. BM** 7 a perit. **B** *et Magius*: ab perit. 8 mora **Dan.** interfecit **Dan. ABP**: intercepit **MRu** 11 Ipsicra- (-ten?) **Dan.** Ipsicrathen **ABP** 12 petiuit ducem **Mu** conducto **M** 13 XII milium] .XII. **APR**, .XII. **B** 16 fuerunt **MPR** 17 impetus inceptus **AB**, incoeptus **R**, interceptus (?) **Dan.** 18 abcessissent **P** 20 imperatoria quam **P** 22 remissus nimis **MR** theompus **P** 24 ırauerit **M** 25 Erudice **P** 26 Iphicratem *libri* 27 opera *Wölfflin* 9 Menesthea **Mu**: Menestea (-sta **AR**) **ABPR** 30 Thressa **u** *et corr.* essa **P**, Tersa **A**, Trasa **B**[1], Tharsa **RM**, Thraessa *Fleckeisen p. 311* n *om.* **u** Cothi *plerique*, Cotyis **u**, *cf. Haase ad. Reis. schol. n. 75*, 31 pluris **BMu**: plus **Dan. APR** matremue **Mu**

id cum omnibus mirum videretur, at ille 'merito' inquit 'facio: nam pater, quantum in se fuit, Threcem me genuit, contra ea mater Atheniensem.'

XII. CHABRIAS.

1 Chabrias Atheniensis. hic quoque in summis habitus est ducibus resque multas memoria dignas gessit. sed ex iis elucet maxime inventum eius in proelio, quod apud Thebas fecit, cum
2 Boeotiis subsidio venisset. namque in eo victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis iam ab eo conducticiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere obnixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere hostium docuit. id novum Agesilaus contuens progredi non est ausus suosque iam incurrentes tuba
3 revocavit. hoc usque eo tota Graecia fama celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quae publice ei ab Atheniensibus in foro constituta est. ex quo factum est ut postea athletae ceterique artifices iis statibus in statuis ponendis uterentur, ** cum victoriam essent adepti.

2 Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cum dux Atheniensium esset; in Aegypto sua sponte gessit: nam
2 Nectenebin adiutum profectus regnum ei constituit. fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagorae adiutor datus, neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret:
3 qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. interim bellum inter Aegyptios et Persas conflatum est. Athenienses

---

1 'at' ille 'merito' *Roth et plerique editores, at cf. Epam. 5, 5 et C. F. W. Mueller in Philologi XVII, 511* 2 Thracem **MR** genuit **Mu**, *item* **A**, *sed addito* uel creauit *s. l.* genuit uel creauit **BPR**, *cf. Nipp. Spic. 21* et Dan. **ABPR**: *om.* **Mu** 5 his (hiis) *libri* 7 in eo **u** *et corr.* **A**: in eam **A**[1], in ea *rell.* fidente summo duce Agesilao *Lambinus*: fidentem summum ducem Agesilaum *libri, quod tuentes alii uerbum intercidisse statuunt, ut Roth* retardauit, *Fleckeisen* eo frustratus est quod *etc.* 8 conductitiis **Bu** 9 genuo **A** proiectaque h. **M**, proiecta recta hasta *C. Hansel in Am. philol. a. 1865 p. 772 coll. Polyaeni strat. II, 1, 2 et Diod. XV, 32* 11 intuens **MR** 12 tota *om.* **M** 13 sibi *om.* **BR** 15 hiis **AP**, his *rell.* iidem *Lambinus* statibus **Mu**: stantibus **Dan.** *et rell.* in *addidit* **u** 16 cum *libri*, quomodo *Scheffer probantibus Fleckeiseno et Nipperdeio*, in quibus *Puteanus*, quibuscum *Bergk in Philologi XVI, 624*, quibus *alii, quorum in coniecturis cum ratio coniunctiui* essent adepti *explicatum uix habeat, praecedente Bosio lacunam statuimus; nam tale aliquid uidetur deesse:* in quibus fuerant, cum *etc.* 19 Nectenebin *Nipperdey*: Nectebenin **Dan. AP**, Nectebenium **B**, nectobenum **R**, neptanebum **M**, Nectanabin **u** 21 dicessit **A** 23 est. Et ath. **M**

cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedaemonii cum Aegyptiis, a quibus magnas praedas Agesilaus, rex eorum, faciebat. id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Aegyptiae classi praefuit, pedestribus copiis Agesilaus.

Tum praefecti regis Persae legatos miserunt Athenas questum, 3
quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis.
Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt, quam ante
domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt.
hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius est moratus,
quam fuit necesse. non enim libenter erat ante oculos suorum 2
civium, quod et vivebat laute et indulgebat sibi liberalius, quam
ut invidiam vulgi posset effugere. est enim hoc commune vitium 3
[in] magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit
et libenter de iis detrahant, quos eminere videant altius, neque
animo aequo pauperes alienam [opulentium] intueantur fortunam.
itaque Chabrias, quom ei licebat, plurimum aberat. neque vero 4
solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes
fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant afuturos,
quantum a conspectu suorum recesserint. itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thraecia, Timotheus Lesbo, Chares Sigeo, dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus et potens.

Chabrias autem periit bello sociali tali modo. oppugnabant 4
Athenienses Chium. erat in classe Chabrias privatus, sed omnes,
qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis
milites quam qui praeerant aspiciebant. quae res ei maturavit 2
mortem. nam dum primus studet portum intrare gubernatoremque iubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit: cum enim eo penetrasset, ceterae non sunt secutae. quo facto circumfusus

1 artaxe **AP** 2 id] in **P** 6 regii *Leid. II* Persarum *Haenelianus* 8 praestituerunt **MR**: praestiterunt **Dan.** *et rell.* ante quam **R** 9 rediisset **M** 12 ciuium suorum **MRu** 13 possit **Dan. A**[1] commune magnis **u** 14 in *nos inclusimus, cf. Taciti Agric. 1* inuidia gloriae **MRu**: inuidiae gloria **Dan. AB** 15 de *om.* **u** iis **R**: his *rell.* detrahunt **M** eminere **Dan. AP**: emergere **BMR** uident **u** 16 opulcutum **Mu**, opulentium *reliqui; glossema esse uidit Schefferus* intueantur *nos*: intuuntur **Dan. AP**, intuentur **BMRu** 17 quom *Rinck p. CLVII et Klotz*: quo **ABPR**, quoad **Mu**, quoniam *Wölfflin* 18 aberat ab Ath. *Fleckeisen p. 321* 19 putarent **u** afuturos *Fleckeisen p. 322*: abfuturos **u**, futuros *libri* 20 recesserint **Dan. P**: recessissent **MRu**, recesserit **A**, recesserant **B** 21 Thracia **BMR** Lesbi **Mu**, Lesbi, Chares Sigaei *Fleckeisen p. 312* 22 Sigeo **APR**: Sygaeo **Dan.** Sygeo **R**, Sigaeo **Gif.** in sigaeo **M** horum *om.* **R** 27 suspiciebant *Grasberger (Eos I, 234), ut est in Ages. 4, 2. Dion. 1, 5* 28 gubernatoremque **Pu**: gubernatorem *rell.* 29 iubens **R** 30 circumfusis **A**

hostium concursu cum fortissime pugnaret, navis rostro percussa
3 coepit sidere. hinc refugere cum posset, si se in mare deiecisset, quod suberat classis Atheniensium, quae exciperet natantis, perire maluit quam armis abiectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. at ille, praestare honestam mortem existimans turpi vitae, comminus pugnans telis hostium interfectus est.

XIII. TIMOTHEUS.

1 Timotheus, Cononis filius, Atheniensis. hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus: fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus neque minus civitatis
2 regendae. multa huius sunt praeclare facta, sed haec maxime illustria. Olynthios et Byzantios bello subegit. Samum cepit: in quo oppugnando superiori bello Athenienses mille et CC talenta consumpserant, id ille sine ulla publica impensa populo restituit. adversus Cotum bella gessit ab eoque mille et CC ta-
3 lenta praedae in publicum rettulit. Cyzicum obsidione liberavit. Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est: a quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille civis suos agro atque urbibus augeri maluit quam id sumere, cuius partem domum suam ferre posset. itaque accepit Crithoten et Sestum.

2 Idem classi praefectus circumvehens Peloponnesum, Laconicen populatus, classem eorum fugavit, Corcyram sub imperium Atheniensium redegit, sociosque idem adiunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas omnesque eas gentes, quae mare illud adiacent.
2 quo facto Lacedaemonii de diutina contentione destiterunt et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt, pacemque iis legibus constituerunt, ut Athenienses mari

---

1 pugnarent **M** 2 coepit fundere **B** ref. cum Gif. **P u** *et corr.* **B**: cum ref. (?) **Dan.** ref. cum non **AB**[1], cum ref. non **MR** nisi se **R** 3 natantem **M** 4 in *om.* **u** 7 turpi uitae existimans **R** 13 in quo oppugnando **Dan. ABPR**: in qua oppugnanda **Mu**; *uerba sic distinxit Nipperdey, cf. Spicil. II, 3, 5 sq.* *fort.* superiore Atheniensis **AP** 15 Cottum **R**, Cotym **u** *fort.* [mille et] CC, *nam numerus ex superiore loco praue repetitus uidetur* 16 detulit **MR** Ciricum **BM** 18 cines **P** 19 augere **P** 20 Crithoten *Gebhardus*: Crithonem Gif. **ABP**, Erithonem (?) **Dan.** Critonem **R**, Erichthonem **Mu** Sestum **Mu**: Sextum **Dan. ABPR** 21 praefecti **P** Laconicem **MR** 23 Athamanas **u**: Athamatias (-cias **P**) **Dan. ABP**, Athamantias **MR**, Acarnanas *Lambinus* 24 quae ad mare **u** adiacunt **Dan.** 27 iis (*i. e.* talibus) *Nipperdey*: his (hiis **P**) *libri, cf. Spicil. II, 3, 6*

duces essent. quae victoria tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum
primum arae Paci publice sint factae eique deae pulvinar sit
institutum. cuius laudis ut memoria maneret, Timotheo publice 3
statuam in foro posuerunt. qui honos huic uni ante id tempus
contigit, ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quoque
daret. sic iuxta posita recens filii veterem patris renovavit memoriam.

Hic cum esset magno natu et magistratus gerere desisset, 3
bello Athenienses undique premi sunt coepti. defecerat Samus,
descierat Hellespontus, Philippus, iam tum valens, multa moliebatur:
cui oppositus Chares cum esset, non satis in eo praesidii
putabatur. fit Menestheus praetor, filius Iphicratis, gener Ti- 2
mothei, et, ut ad bellum proficiscatur, decernitur. huic in consilium
dantur duo usu sapientiaque praestantes, [quorum consilio
uteretur] pater et socer, quod in his tanta erat auctoritas,
ut magna spes esset per eos amissa posse recuperari. ii cum 3
Samum profecti essent et eodem Chares illorum adventu cognito
cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur,
accidit, cum ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas
oreretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati
suam classem suppresserunt. at ille temeraria usus 4
ratione non cessit maiorum natu auctoritati, velut in sua manu
esset fortuna. quo contenderat, pervenit, eodemque ut sequerentur,
ad Timotheum et Iphicratem nuntium misit. hinc male
re gesta, compluribus amissis navibus eo, unde erat profectus,
se recepit litterasque Athenas publice misit, sibi proclive fuisse
Samum capere, nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset.
populus acer, suspicax ob eamque rem mobilis, adversarius, in- 5
vidus [etiam potentiae in crimen vocabantur] domum revocat:

---

1 tantae *om.* **M** 2 pacis **R** publicae **AM** 4 ad id t. *Bremio praeeunte Dietsch, at cf. Nipp. Spic. II, 3, 7* 6 memoriam renouauit **B** 8 magnus **B** desiisset **R** 10 desierat **B** iam *om.* **R** tum **Pu**: tunc *rell.* ualens *Bosius*: ualens Macedo *libri* molibatur **Dan.** 12 Iphicratis **u**: Iphycratis **P**, Iphicrātis **M**, Ypocratis **AB**, Hippocratis **R**, *et similiter infra § 4 et 5* 13 et ad b. proficiscitur **M** 14 uiri duo *malebat Fleckeisen* et sapientia **u** quorum consilio uteretur *inclusimus* 16 hii **AP**, hi *rell.* 17 aduentu illorum **u**, illorum *om.* **M** 20 oreretur **A**: orietur *rell.* arbitrati utile **R** 22 uelut *Heusinger*: et ut **Dan. ABR**, ut **P**, et **M**, et ut si **u** in sua naui **B**, *item* **u**, *sed haec in marg.* manu 23 *punctum post* fort. *posuit Dietsch; cf. Nipp. Spic. II, 3, p. 8 sq.* se sequerentur *Fleckeisen* 25 eodem unde **MRu** 26 recepit **BMRu**: recipit **Dan. AP** 27 desertus esset. Ob eam rem in crimen uocabantur. Nam populus acer, suspicax, mobilis, aduersarius, inuidus etiam potentiae confestim eos domum reuocat *ed. Longolii et similiter ueteres, in qua lectione Heusinger et Bremi uerba* ob eam rem — uocabantur *ut glossema incluserunt;*

accusantur proditionis. hoc iudicio damnatur Timotheus lisque eius aestimatur centum talentis. ille odio ingratae civitatis coactus Chalcidem se contulit.

4 Huius post mortem cum populum iudicii sui paeniteret, multae novem partis detraxit et decem talenta Cononem, filium eius, ad muri quandam partem reficiendam iussit dare. in quo fortunae varietas est animadversa. nam quos avus Conon muros ex hostium praeda patriae restituerat, eosdem nepos cum summa
2 ignominia familiae ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatae sapientisque vitae cum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod ex eo facile conici poterit, quam carus suis fuerit. cum Athenis adulescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Iason, tyrannus
3 Thessaliae, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. hic cum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio venit tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire quam Timotheo de fama dimicanti deesse. hunc adversus tamen Timotheus postea populi iussu bellum gessit: patriae sanctiora iura quam hospitii esse duxit.
4 Haec extrema fuit aetas imperatorum Atheniensium Iphicratis, Chabriae, Timothei: neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.
5 Venio nunc ad fortissimum virum maximique consilii omnium barbarorum, exceptis duobus Carthaginiensibus, Hamilcare
6 et Hannibale. de quo hoc plura referemus, quod et obscuriora sunt eius gesta pleraque et ea, quae prospere ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum omnes superabat, acciderunt: quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt.

---

nos uerba etiam pot. in crimen uocabantur, *in qua lectione alii* potentiae *pro genetiuo habent*, *Nipperdeius pro nominatiuo pluralis*, *ut inepta in media hac populi descriptione inclusimus* 1 accusanturque **u** lis eius **u** 3 Calchidem **ABR**, Chalchidem **P** 5 mulctae **BMu** 6 reficiandam **P**, *ex* reficiundam? 8 restutuerat **P** 9 ignomia **A** familia ex **P** 10 possumus **M** 12 conuinci **M** fuerat **R** 14 sed et **R** 15 Thessaliae *om. omnes praeter* **Dan. P** 17 se] ipse *Wölfflin*, *cf. Nipp. Spic. II, 5, 10* 20 '*fort.* patriaeque' **u** *in marg.* 25 Karthaginiensibus **A**, Karthaginensibus **P**, Carthaginensibus **MR** Amilcare **Bu** 26 quo *om.* (?) **Dan.** referemus **Mu**: feremus **Dan. ABPR** 28 tum] tamen **u**, tantum non *Clemens Tevenius*

XIV. DATAMES.

Datames, patre Camisare, natione Care, matre Scythissa 1
tus, primum militum in numero fuit apud Artaxerxen eorum,
i regiam tuebantur. pater eius Camisares, quod et manu
tis et bello strenuus et regi multis locis fidelis erat repertus,
buit provinciam partem Ciliciae iuxta Cappadociam, quam inco-
it Leucosyri. Datames militare munus fungens primum, qualis 2
et, aperuit in bello, quod rex adversus Cadusios gessit. nam-
e hic, multis milibus regiorum interfectis, magni fuit eius
era. quo factum est, cum in eo bello cecidisset Camisares,
paterna ei traderetur provincia.

Pari se virtute postea praebuit, cum Autophrodates iussu 2
gis bello persequeretur eos, qui defecerant. namque huius
era hostes, cum castra iam intrassent, profligati sunt exercitus-
e reliquus conservatus regis est: qua ex re maioribus rebus
eesse coepit. erat eo tempore Thuys dynastes Paphlagoniae 2
iquo genere ortus a Pylaemene illo, quem Homerus Troico
lo a Patroclo interfectum ait. is regi dicto audiens non erat. 3
am ob causam bello eum persequi constituit eique rei prae-
it Datamen, propinquum Paphlagonis: namque ex fratre et
ore erant nati. quam ob causam Datames primum experiri
luit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. ad
em cum venisset sine praesidio, quod ab amico nullas vere-
ur insidias, paene interiit: nam Thuys eum clam interficere
luit. erat mater cum Datame, amita Paphlagonis. ea, quid 4
eretur, resciit filiumque monuit. ille fuga periculum evitavit 5
llumque indixit Thuyni. in quo cum ab Ariobarzane, prae-
cto Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae, desertus esset, nihilo
gnius perseveravit vivumque Thuyn cepit cum uxore et liberis.

---

1 cōmissare **M**, *item infra* cōmissares   Care **u**: cares **R**, Chare *rell.* in *hic addidit Fleckeisen p. 325, ante* militum *Nipperdey Spic. 38* (primum militum **u**)   Arthaxerxen **AP**, Artaxerxem **BMR**   3 regna **P**   5 par-em *om.* **Mu**   7 apparuit **M**   Cadusios **u**: Gadusios *libri plerique*   8 mi-tibus **R**   regiorum *om.* (?) **Dan.** Gadusiorum *Lieberkühn Vind. p. 183* 0 ut *hic addidit Heusinger*, *Lambinus ante* cum, *Nipperdey Spic. 45 ante* 'aderetur   11 Autophrodates **Dan. A**: Antophrodates **BP**, Androphroda-es **M**   12 regis *om.* **Mu**   eius opera **MR**   15 Thuys **Dan. Pu**: Thuis **B**, Thys **M**, Thius **R**, *similiter infra*   16 ortus **Dan. AB**: natus *reliqui* ylaemene *Aldus*: Philemene *plerique*   17 regi **Dan. Pu**: regis *rell.*   19 atamem **B**   24 amica **P**   26 Thuyni **Dan. APu**: Thuini **B**, Thio **R**, hyo **M**   ab *om.* **MR**   27 nihilo secius **u** *in marg. coll. Eum. 5, 1*   28 huym **Dan. P**, Thuin **A**, Thuim **B**, Thium **MR**, Thuynem **u**

3 Cuius facti ne prius fama ad regem quam ipse perveniret,
dedit operam. itaque omnibus insciis eo, ubi erat rex, venit
posteroque die Thuyn, hominem maximi corporis terribilique
facie, quod et niger et capillo longo barbaque erat promissa,
optima veste texit, quam satrapae regii gerere consuerant, or-
navit etiam torque atque armillis aureis ceteroque regio cultu:
2 ipse agresti duplici amiculo circumdatus hirtaque tunica, gerens
in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, sinistra co-
pulam, qua vinctum ante se Thuynem agebat, (ut si feram
3 bestiam captam duceret.) quem cum omnes conspicerent propter
novitatem ornatus ignotamque formam ob eamque rem magnus
esset concursus, fuit nonnemo, qui agnosceret Thuyn regique
4 nuntiaret. primo non accredidit: itaque Pharnabazum misit ex-
ploratum. a quo ut rem gestam comperit, statim admitti iussit,
magno opere delectatus cum facto tum ornatu, in primis quod
5 nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. itaque magnifice
Datamen donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur
duce Pharnabazo et Tithrauste ad bellum Aegyptium, parique
eum atque illos imperio esse iussit. postea vero quam Pharna-
bazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

4 Hic cum maximo studio compararet exercitum Aegyptumque
proficisci pararet, subito a rege litterae sunt ei missae, ut Aspim
aggrederetur, qui Cataoniam tenebat: quae gens iacet supra
2 Ciliciam, confinis Cappadociae. namque Aspis, saltuosam regio-
nem castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non
parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat et quae regi porta-
3 rentur abripiebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus
et a maiore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem ge-
rendum putavit. itaque cum paucis, sed viris fortibus navem
conscendit, existimans, quod accidit, facilius se imprudentem

2 itaque *om.* **M** rex erat **u** 3 Thuyn **Gif. AB**: Thuim **B**, Thium **MR**, Thuynem **u** terribilisque facie (*i. e.* faciei) *A. Schöne* 4 promissa **Dan. ABPu**: prolixa **MR** 5 texit *om.* (?) **Dan.** contexit **Mu** consueuerant **MR** 6 etiam *om.* **u** 7 duplicique **Mu** hyrtaque **AB** 9 Thuynem **APu**: Thuinem **B**, Thium **MR** ut — duceret *om.* **P** 10 quae cum *Nipperdey cf. Spic. 11, 3, 9* cum *om.* **A** aspicerent *Leid.* prospicerent **M** 12 fuit nemo **M** Thuym **APu**, Thuim **B**, Thium **MR** regi **M** 13 is (*uel* ille) primo **u** *in marg.* 15 magnopere *libri* cum **M**: tum **ABPRu** cum ornatu **M** quod non uilis rex **M**, rex *om.* **B** 16 inopinati **u** 17 Datamem **BMR**, *item 5, 1* 18 Tithrauste **u**: Titraste **Dan. ABP**, testrate **R**, Teutraste **M** 20 impii **P** est **MRu**: sunt **Dan. ABP**, *cf. Fleckeisen p. 317 not. 9* 21 comparare **B** in Aeg. **u** 22 sunt emisse **P** 23 Catoniam **R** 24 Aspis *om. Leid.* 26 sed et **R** regionis **A** 27 abripiebat **Dan. u**: abriepiebat **P** arripiebat **ABMR** hiis **P** 28 distrahebatur **B** 30 id quod **M**

ᵣa manu oppressurum quam paratum quamvis magno exer-
. hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noctesque iter 4
ens Taurum transiit eoque, quo studuerat, venit. quaerit,
ɔus locis sit Aspis: cognoscit haud longe abesse profectumque
ι venatum. quae dum speculatur, adventus. eius causa co-
scitur. Pisidas cum eis, quos secum habebat, ad resistendum
is comparat. id Datames ubi audivit, arma sumit, suos se- 5
iubet: ipse equo concitato ad hostem vehitur. quem procul
is conspiciens ad se ferentem pertimescit atque a conatu
stendi deterritus sese dedidit. hunc Datames vinctum ad re-
ι ducendum tradit Mithridati.

Haec dum geruntur, Artaxerxes reminiscens, a quanto bello 5
quam parvam rem principem ducum misisset, se ipse repre-
dit et nuntium ad exercitum Acen misit, quod nondum Da-
en profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu discederet.
priusquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit,
Aspim ducebant. qua celeritate cum magnam benivolentiam 2
s Datames consecutus esset, non minorem invidiam aulicorum
ɛpit, quod illum unum pluris quam se omnes fieri videbant.
facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. haec Pan- 3
tes, gazae custos regiae, amicus Datami, perscripta ei mittit,
quibus docet eum in magno fore periculo, si quid illo im-
ιnte adversi in Aegypto accidisset. namque eam esse con- 4
udinem regiam, ut casus adversos hominibus tribuant, se-
dos fortunae suae: quo fieri ut facile impellantur ad eorum
niciem, quorum ductu res male gestae nuntientur. illum hoc
ɔre fore in discrimine, quod, quibus rex maxime oboediat,
habeat inimicissimos. talibus ille litteris cognitis, cum iam 5
ɛxercitum Acen venisset, quod non ignorabat ea vere scripta,
iscere a rege constituit. neque tamen quicquam fecit, quod
sua esset indignum. nam Mandroclen Magnetem exercitui 6
ɛfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit coniunctamque

---

2 siciliam **M** 3 transit **u** 4 haut **P**, haud non **M** 5 quae **Dan.** ı *rell. cf. Nipp. Spic. p. 6* 6 iis **M** 7 sumit **Dan. P** *et s. l.* **A**: capit **MRu** suos se sequi *Fleckeisen p. 325* 10 dedit **Mu** 11 tradidit ı 13 se ipsum **u** 14 Acen *Bongarsius*: Acrem *libri*, Acensem *ɔinus* mittit **P** *et s. l.* **A** nundum **A** 15 putaret **u** 16 pro-ιrus **R** 17 Aspin **u** beneuol. **u** 19 qui illum **u** 20 Panda-**M** 22 in magno **u**: in *om. libri, cf. Fleckeisen p. 318* 23 in aegipto rsi **M** 24 regiam **Dan. ABPR**: regum **Mu** 25 fieri ut facile **Dan. Pu**: ile ut" fieri (?) **A**, facile fieri ut **BMR** 27 in *om.* **BMR** 29 Acen geen **Dan. ABPR**, acrem **M** 31 Mandrodem **R**, Androdem **M**, An-lem **u**

huic Paphlagoniam occupat, celans, qua voluntate esset in re-
gem. clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat,
urbes munitas suis tuendas tradit.
6 Sed haec propter hiemale tempus minus prospere procede-
bant. audit Pisidas quasdam copias adversus se parare. filium
eo Arsideum cum exercitu mittit: cadit in proelio adulescens.
proficiscitur eo pater non ita cum magna manu, celans, quan-
tum vulnus accepisset, quod prius ad hostem pervenire cupiebat,
quam de male re gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii
2 morte animi debilitarentur militum. quo contenderat, pervenit
iisque locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine adver-
sariorum posset neque impediri, quo minus ipse ad dimicandum
3 manum haberet expeditam. erat cum eo Mithrobarzanes, socer
eius, praefectus equitum. is desperatis generi rebus ad hostes
transfugit. id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset
ab homine tam necessario se relictum, futurum ut ceteri con-
4 silium sequerentur. in vulgus edit: suo iussu Mithrobarzanem
profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hostes:
quare relinqui eum par non esse et omnes confestim sequi. quod
si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent
5 resistere, cum et intra vallum et foris caederentur. hac re pro-
bata exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur tantum: qui
6 cum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri iubet. Pisidae
nova re commoti in opinionem adducuntur perfugas mala fide
compositoque fecisse, ut recepti maiori essent calamitati. primum
eos adoriuntur. illi cum, quid ageretur aut quare fieret, igno-
rarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transierant, ab
iisque stare, quos reliquerant: quibus cum neutri parcerent, ce-
7 leriter sunt concisi. reliquos Pisidas resistentis Datames invadit:
primo impetu pellit, fugientis persequitur, multos interficit, castra
8 hostium capit. tali consilio uno tempore et proditores perculit

---

2 cum *om.* **M** 3 suis tuendas *om.* **B** 4 hyemale **AP** propere *Schefferus* succedebant **M** 5 contra se **R** 6 eo] etiam *Leid.* cadit] Eadem **P** 11 iisque **R**: hiisque **P**, hisque *rell. sic item p. 56, 28* circuiri **B** a multitudine *Lambinus* 13 Mithrobarzenes *Lambinus*: Metrobarzanes **ABMPR**, Mithribarzanes **u**, *et sic item infra* 14 his **A** desperati **M** rebus *om.* **P** 16 ut *om.* **P** 19 non par **M** sed omnes *Dietsch* 22 eduxit **M** qui cum *Leid.* qui dum **Dan. ABMR**, Que dum **P**, Qui tantum non ad h. **u**; qui tantum quod ad h. *I. Fr. Gronouius ad Liu. 33, 4, 6, sic item Heusinger, sed addito* cum *ante* Datames; *ipse malim*: tantumque quod ad h. peruenerat, cum Datames *etc. De* tantum quod *cf. etiam interpp. ad Vell. Pat. 117, 1. Scripturam a nobis receptam probauit Nipperdey Spic. p. 46*
23 inferre **u** piscidae **R**, proinde *Leid.* 25 essent maiori **M** 26 agerentur **AP** 29 resistentes **Mu** 30 fugientes **Mu** 31 pertulit **P**

et hostis profligavit, et, quod ad perniciem suam fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum neque celerius factum usquam legimus.

Ab hoc tamen viro Sysinas, maximo natu filius, desciit ad 7
regemque transiit et de defectione patris detulit. quo nuntio
Artaxerxes commotus, quod intellegebat sibi cum viro forti ac
strenuo negotium esse, qui, cum cogitasset, facere auderet et
prius cogitare quam conari consuesset, Autophrodatem in Cappa-
dociam mittit. hic ne intrare posset, saltum, in quo Ciliciae 2
portae sunt sitae, Datames praeoccupare studuit. sed tam subito 3
copias contrahere non potuit. a qua re depulsus cum ea manu,
quam contraxerat, locum deligit talem, ut neque circumiretur ab
hostibus neque praeteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur, et, si dimicare eo vellet, non multum obesse multitudo
hostium suae paucitati posset.

Haec etsi Autophrodates videbat, tamen statuit congredi 8
quam cum tantis copiis refugere aut tam diu uno loco sedere.
habebat barbarorum equitum XX, peditum centum milia, quos 2
illi Cardacas appellant, eiusdemque generis III milia funditorum,
praeterea Cappadocum VIII milia, Armeniorum X milia, Paphlagonum V milia, Phrygum X milia, Lydorum V milia, Aspendiorum et Pisidarum circiter III milia, Cilicum II milia,
Captianorum totidem, ex Graecia conductorum III milia, levis
armaturae maximum numerum. has adversus copias spes omnis 3
consistebat Datami in se locique natura: namque huius partem non habebat vicesimam militum. quibus fretus conflixit adversariorumque multa milia concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidisset. quam ob causam postero die

1 suam perniciem **Mu** 4 Sysinas **Dan. P**: Sysiuas uel Sysmas **A**, Scismas **B**, Scisinas **MR**, *cf. Nipperd. Spicil. I, 47 et II, 3, 10* maximus **B** adque regem (?) **Dan.** et ad regem **Mu** 6 et strēnuo **M** 7 auderet nec prius conari quam cogitare consuesset (*aut* nec prius quam cogitaret conari cons.) *Grasberger* (*Eos I, 239*) 8 Autophrodatem **Dan. ABP**: Antophrodatem **R**, Androphrodatem **M**, Autophradatem **u**; *similiter infra* in *om.* **M** 12 delegit **MRu**, *fort.* dilegit circumiretur **MPR**: circuiretur **AB** 13 quin cipitibus **A** 14 cum eo *aliquot dett.* eo loco *malebat Dietsch* abesse **u** 16 hoc si **B**, hoc (*uel* haec) si **A** *compendio ambiguo* statuit] '*fort.* maluit' **u** *in marg.* 17 cum paucis copiis **P** 18 milia *om.* **R** 19 Cardacas **u**: Gardacas **Dan. A**, Gardatas (-tus **R**, -tes **M**) **MPR**, Gradatas **B** .III. **ABP**: VIII **R**, III **M**, IIIM. **u** fonditorum p. Capadocum **B** 20 VIII **BM** *et sic deinceps in his numeris sine* milia (**P** *habet* .VIII. .X. .V. .X. .V. III .II. .III.) Armenorum **P**, Arm. X *om.* **R** Paphlag. .V. **R** *ante* Cilicum *habet* 22 II **R**: .II. **AP**, duo *rell.* 23 capcianorum **MP**, Caspianorum **u** *in marg.* III (*sine* milia) **Dan.** 26 uigesimam **BMR** aduersariorum **u** 28 cecidissent **B**, cum—cecidisset *om. Leid.*

4 tropaeum posuit, quo loco pridie pugnatum erat. hinc (castra movisset semperque inferior copiis superior omnibus [illegible]pr liis discederet, quod numquam manum consereret, nisi cum [illegible] a versarios locorum angustiis clausisset, quod perito regio[illegible]um 5 callideque cogitanti saepe accidebat, Autophrodates, cum be[illegible]um duci maiore regis calamitate quam adversariorum videret, pa[illegible] 6 amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret. qu[illegible] ille etsi fidam non fore putabat, tamen condicionem accepit se[illegible] que ad Artaxerxem legatos missurum dixit. sic bellum, quod [illegible] rex adversus Datamen susceperat, sedatum est. Autophrodates [illegible] in Phrygiam se recepit.

9 At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis 2 interficere studuit: quas ille plerasque evitavit. sicut, cum ei nuntiatum esset quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero: de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum neque neglegendum putavit: experiri voluit, verum falsumne sibi 3 esset relatum. itaque eo profectus est, in quo itinere futuras insidias dixerant. sed elegit corpore ac statura simillimum sui eique vestitum suum dedit atque eo loco ire, quo ipse consuerat, iussit: ipse autem ornatu vestituque militari inter corporis cu- 4 stodes iter facere coepit. at insidiatores, postquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu impetum in eum faciunt, qui suppositus erat. praedixerat autem iis Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum 5 vidissent. ipse, ut concurrentis insidiatores animum advertit, tela in eos coniecit. hoc idem cum universi fecissent, priusquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi conciderunt.

10 Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. namque is pollicitus est regi se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut quodcumque

---

1 tropheum *libri* erat *om.* **M** hic cum **Dan.** (?) **M** 2 semperque *om.* **M** 3 cum *om.* **Mu** 4 augustiis **A** 7 atque amicitiam **M**, amicitiamque *obelo notat Fr. Richter* in amicitiam rediret *Leid.* 8 non fidam **Mu** 10 sedatum — susceperat *om.* **M** est **Dan. Pu**: *om. rell.* 13 eum bello **P** 14 euitauit *Nipperdey* (*Spic. 48*): uitauit *libri* ei *om.* **M** 16 detulerant **MPu**: detulerunt *rell. et Nipp. Spic. 38* 19 insidias **Dan. Pu**: insidias euenire *rell.* ac *Leid.* **APRu**: et **B**, *om.* **M** 20 consuerat **P**: consueuerat **ABM**, censuerat **R** 21 ornatu **Dan. APu**: ornatus *rell.* uestituque **Dan. P**: *om.* **u**, uestitu *rell.* 23 in eum f. impetum **MRu** 24 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 26 animaduertit **BMu** 28 ceciderunt **MP** (?) **u** 32 interfecturum eum **M** [ei] *Dietsch* promitteret **M**

ᴈeret impune facere, fidemque de ea re more Persarum
ledisset. hanc ut accepit a rege missam, copias parat 2
.s amicitiam cum Datame facit, regis provincias vexat,
expugnat; magnas praedas capit, quarum partim suis
, partim ad Datamen mittit; pari modo complura castella
:. haec diu faciendo persuasit homini se infinitum ad- 3
regem suscepisse bellum, cum nihilo magis, ne quam
nem illi praeberet insidiarum, neque colloquium eius
neque in conspectum venire studuit. sic absens amici-
:ebat, ut non beneficiis mutuis, sed communi odio, quod
ȝem susceperant, contineri viderentur.
cum satis se confirmasse arbitratus esset, certiorem facit 11
ı tempus esse maiores exercitus parari et bellum cum
;e suscipi, deque ea re, si ei videretur, quo loco vellet,
quium veniret. probata re colloquendi tempus sumitur
:, quo conveniretur. huc Mithridates cum uno, cui ma- 2
bebat fidem, ante aliquot dies venit compluribusque locis
ın gladios obruit eaque loca diligenter notat. ipso autem
i die utrique, locum qui explorarent atque ipsos scruta-
mittunt: deinde ipsi sunt congressi. hic cum aliquamdiu 3
quio fuissent et diverse discessissent iamque procul Da-
besset, Mithridates, priusquam ad suos perveniret, ne
ıspicionem pareret, in eundem locum revertitur atque
telum erat infossum, resedit, ut si lassitudine cuperet
ere, Datamenque revocavit, simulans se quiddam in
o esse oblitum. interim telum, quod latebat, protulit 4
ıque vagina veste texit ac Datami venienti ait, digre-
se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu,
a ponenda esse idoneum. quem cum digito demonstraret 5
espiceret, aversum ferro transfixit priusque, quam quis-
osset succurrere, interfecit. ita ille vir, qui multos con-
ɜminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

---

rsarum rex dextram ded. *Leid.* 2 dextera **AB** recepit **MR**
m. **R** 3 amicitiam *om.* **P** prouincias **Dan. AP**: prouinciam
4 partim — partim **B**: partim — pariter **Dan. AP**, partem — par-
pertim — pertem **R** 10 odio communi **M** 11 uidentur **M**
atus est *libri, ut Pelop. 2, 2* 13 Datamem (-mē) **AMP** maioris
Ages. 2, 5 (**A**) *et 3, 6. Attic. 20, 2* 14 ipso *om.* **MR** de qua
loco *om.* **M** 16 cum uiro **P**, cum uno *om.* **R** maximam **Mu** 19
Dan. AP: colloquendi *rell.* 21 diuerse **Dan. ABP**: diuersi **MRu** 23
[24 ibi *om.* u infossum *Heusinger*: inpostum (imp.) **Dan. AP**, im-
ell. 25 Datamēque **P** quaedam **MR** 27 ueste *om.* **R** digredientes
iendum **M** 29 monstraret **Mu** 30 illo **R** respiceret **APu**: conspi-
tranfixit **A** priusquam quam quisquam **P**, priusquam quisquam **R**

XV. EPAMINONDAS.

1 Epaminondas, Polymnidis filius, Thebanus. de hoc prius-
quam scribimus, haec praecipienda videntur lectoribus, ne alienos
mores ad suos referant, neve ea, quae ipsis leviora sunt, pari
2 modo apud ceteros fuisse arbitrentur. scimus enim musicen
nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam
in vitiis poni: quae omnia apud Graecos et grata et laude digna
3 ducuntur. cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque
vitae velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere,
4 quod pertineat ad eam declarandam. quare dicemus primum de
genere eius, deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus,
tum de moribus ingeniique facultatibus et si qua alia memoria
digna erunt, postremo de rebus gestis, quae a plurimis animi
anteponuntur virtutibus.

2 Natus igitur patre, quo diximus, genere honesto, pauper iam
a maioribus relictus est, eruditus autem sic, ut nemo Thebanus
magis. nam et citharizare et cantare ad chordarum sonum doc-
tus est a Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria quam
Damon aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina, cantare
2 tibiis ab Olympiodoro, saltare a Calliphrone. at philosophiae
praeceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagoreum: cui qui-
dem sic fuit deditus, ut adulescens tristem ac severum senem
omnibus aequalibus suis in familiaritate anteposuerit; neque prius
eum a se dimisit, quam in doctrinis tanto antecessit condisci-
pulos, ut facile intellegi posset pari modo superaturum omnes
3 in ceteris artibus. atque haec ad nostram consuetudinem sunt
levia et potius contemnenda: at in Graecia, utique olim, magnae
4 laudi erant. postquam ephebus est factus et palaestrae dare operam

2 Epaminundas *libri plerique*, *et sic semper* Polymnidis *Heusinger*: Polymni (Polymuii **R**, polimini **M**) *libri*, *cf. Nipp. Spic. II*, *3*, *10* 2 scribimus **AP**: scribamus *rell. cf. Haase ad Reis. schol. not. 465* 5 salutare **A**, psaltare **B**, *sed* p *punct.* uero *om.* **MR** 7 dicuntur **M** 9 dm̄s **A**, *i. e.* dicimus, *ut est in* **P** 10 dein **u** 12 digna memoria **M** qua **u** a *om.* **Mu** animi *Koene*: omnium *libri*, *cf. Ages. 8*, *1* 14 ergo **P** honesto genere **MR** 15 est *hic addidimus;* erud. autem sic est *Fleckeisen p. 314* 16 nam cith. **u** cytharizare **ABPR** chordarum **Ru**: cordarum *rell.* 17 non **A** *s. l. 2 m.* 18 Lamprus *Longolius*: Lampus *libri* nomina *om.* **B**, nomina carmina **M** 19 alympiodoro **P**, Alympiadoro **AB**, olymprodoro **M** psaltare **A**, *sed* p *punct.* 20 Lysim **Dan.** *m. 2*: Lysiam **Dan.** *1 m. et rell.* 21 ac **APu**: et *rell.* 23 dimisit *Nipperdey Spic. p. 49*: dimiserit *libri* in *om.* **Mu** tante **P** 24 facili **M** possit **Dan. ABP** 26 at] nam **M** ubique **M**, uti **u** magna erant **B** 27 ephoebus **Ru** factus est **M** palestrae **ABPR**, palaestre **M** operam dare **P**

coepit, non tam magnitudini virium servivit quam veloci-
tati: illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat
utilitatem pertinere. itaque exercebatur plurimum currendo et 5
luctando ad eum finem, quoad stans complecti posset atque con-
tendere. in armis vero plurimum studii consumebat.

Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona acces- 3
serant. erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sa-
pienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo, adeo
veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. idem continens, 2
clemens patiensque admirandum in modum, non solum populi,
sed etiam amicorum ferens iniurias, in primis commissa celans,
quod interdum non minus prodest quam diserte dicere, studiosus
audiendi: ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. itaque cum 3
in circulum venisset, in quo aut de re publica disputaretur aut
de philosophia sermo haberetur, numquam inde prius discessit,
quam ad finem sermo esset adductus. paupertatem adeo facile 4
perpessus est, ut de re publica nihil praeter gloriam ceperit. ami-
corum in se tuendo caruit facultatibus, fide ad alios suble-
vandos saepe sic usus est, ut iudicari possit omnia ei cum amicis
fuisse communia. nam cum aut civium suorum aliquis ab ho- 5
stibus esset captus, aut virgo amici nubilis, quae propter pauper-
tatem collocari non posset, amicorum consilium habebat et,
quantum quisque daret, pro facultatibus imperabat. eamque 6
summam cum fecerat, priusquam acciperet pecuniam, adducebat
eum, qui quaerebat, ad eos, qui conferebant, eique ut ipsi nu-
merarent, faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret
quantum cuique deberet.

Tentata autem eius est abstinentia a Diomedonte Cyziceno: 4

---

4 ad eum finem *om. Leid.* quoad stans **u**: quo adstans *plerique* contundere *Weidner Critt. scriptt. spec.* (*Coloniae 1864*) *p. 23 coll. Liu. 27, 2, 2. Sen. ad Marc. 12, 6. Propert. 1, 1, 10* 5 uero *om.* **u** 6 plurima **R** 9 ne] neque **M** 11 sed et **R** inprimisque **Mu** 12 quod — dicere] *haec uerba sententiae parum conuenientia nobis admodum suspecta uidentur* 14 aut philos. **M** 16 deductus **M**, perductus *Lambinus* 18 caruit **Mu**: caruerit *plerique* fide (*sc.* amicorum) *libri*: isdem *M. Haupt* (*cf. Nipp. Spic. 106*), idem *Nipperdey* 19 ut non possit iudicari **M** 21 fuisset captus **MR** (Cum aliquem amicum ab hostibus captum audiret, qui se proprio aere redimere non posset, aut uirginem nubilem paupertate oppressam *excerpta Pat. p. 197, 30*) aut esset uirgo *Fleckeisen p. 331, contra Lambinus* quae *deleuit* quam p. p. collocare **BMR** 22 concilium *Aldus, recte ut uidetur* 24 cum faceret **Mu**, *fort.* cum confecerat priusquam acciperet pec. *obelo uotauit Dietsch*, certam .. summam colligebat, non tamen accipiens, sed *etc. exc. Patauina, unde conicias*: potius quam acciperet p. 27 deberet **A** *corr. ex* daret 28 est eius **MR** cicizeno **AMPR**, ciriceno **B**

namque is rogatu Artaxerxis regis Epaminondam pecunia cor-
rumpendum susceperat. hic magno cum pondere auri Thebas
venit et Micythum adulescentulum quinque talentis ad suam
perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum dilige-
bat. Micythus Epaminondam convenit et causam adventus Dio-
2 medontis ostendit. at ille Diomedonte coram 'nihil' inquit 'opus
pecunia est: nam si rex ea vult, quae Thebanis sunt utilia,
gratis facere sum paratus, sin autem contraria, non habet auri
atque argenti satis. namque orbis terrarum divitias accipere
3 nolo prae patriae caritate. tu quod me incognitum tentasti tui-
que similem existimasti, non miror tibique ignosco; sed egre-
dere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. et tu,
Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, ego
4 te tradam magistratui.' hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto
exiret suaque, quae attulerat, liceret efferre, 'istud quidem' inquit
'faciam, neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta,
aliquis dicat id ad me ereptum pervenisse, quod delatum acci-
5 pere noluissem.' a quo cum quaesisset, quo se deduci vellet,
et ille Athenas dixisset, praesidium dedit, ut tuto perveniret.
neque vero id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus in navem
escenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem
6 fecimus, effecit. abstinentiae erit hoc satis testimonium. plu-
rima quidem proferre possumus, sed modus adhibendus est, quo-
niam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium
concludere constituimus, quorum separatim multis milibus ver-
suum complures scriptores ante nos explicarunt.

5 Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset elo-
quentia, neque minus concinnus in brevitate respondendi quam
2 in perpetua oratione ornatus. habuit obtrectatorem Menecliden

1 hiis **P** regis **AP**: *om.* **BMRu** corr. pecunia **R** 3 Micythum u: Michitum *plerique* 4 tum] cum **P** 5 Michytus **Dan.** Michitus *rell.* 6 Diomedonti **Dan. APRu** opus est pec. **P** 7 ea rex **Mu** 9 atque **M** *corr. 1 m. ex* aut namque — caritate *om.* u 10 prae *Puteanus*: pro *libri* quod **Dan. ABP**: qui **Mu** (tuque **R**) 11 tibi **MR** 12 et tu **Dan. AP**: tu **R**, i tu *rell.* At tu *Oudendorp ad Apul. Metam. p. 5* 13 Mychyte **Dan.** Michyte **P**, Michite *plerique* id *om.* **R** 15 exire *ed. Brixiana* attulerat **Dan. AP**: attulisset **A** *s. l. et rell.* quidem *om.* **MR** 16 ademta **B** 17 ad id **R**, ad *om.* **M** 18 duci **Mu** 21 escenderet **Dan. A**: descenderet **P**, conscenderet u, ascenderet *rell.* 22 effecit *om.* **Mu** (Atheniensem curauit u *in marg.*) testimonii *Lambinus* 23 possumus *Fleckeisen p. 325*: possimus **AP**, possemus *rell.* 24 uitas *cod. Vat. 3170 et Dietsch* 25 comprehendere const. **R** statuimus u, *om.* **M** quorum res sep. *Fr. Richter in Ann. philol. (1861) uol. 83, 278* 27 etiam **APu**: et **BMR** 29 Menecliden **ABP**: Meneclydem (-den?) **Dan.** Meneclidem **Ru**, menedidem **M** (*ut semper*), *cf. Nipp. Spic. 49 sq.*

ıendam, indidem Thebis, et adversarium in administranda re
ıblica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet:
ımque illi genti plus inest virium quam ingenii. is, quod in 3
: militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Theba-
os, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desi-
eraretur. huic ille 'fallis' inquit 'verbo civis tuos, quod hos a
ello avocas: otii enim nomine servitutem concilias. nam pari- 4
ır pax bello. itaque qui ea diutina volunt frui, bello exerci-
ti esse debent. quare si principes Graeciae vultis esse, castris
st vobis utendum, non palaestra.' idem ille Meneclides cum 5
uic obiceret, quod liberos non haberet neque uxorem duxisset,
ıaximeque insolentiam, quod sibi Agamemnonis belli gloriam
ideretur consecutus: at ille 'desine' inquit 'Meneclida, de uxore
ıihi exprobrare: nam nullius in ista re minus uti consilio volo.'
ıabebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) 'quod autem 6
ıe Agamemnonem aemulari putas, falleris. namque ille cum
niversa Graecia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra
ı una urbe nostra dieque uno totam Graeciam Lacedaemoniis
ıgatis liberavi.'

Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens ut socie- 6
ıtem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque Callistratus,
theniensium legatus, qui eloquentia omnes eo praestabat tem-
ore, postularet ut potius amicitiam sequerentur Atticorum, et
ı oratione sua multa invectus esset in Thebanos et Argivos in
isque hoc posuisset, animum advertere debere Arcades, qualis 2
traque civitas civis procreasset, ex quibus de ceteris possent
ıdicare: Argivos enim fuisse Orestem et Alcmaeonem matrici-
as, Thebis Oedipum natum, qui cum patrem suum interfecisset,
x matre liberos procreasse: huic in respondendo Epaminondas, 3
ım de ceteris perorasset, postquam ad illa duo opprobria per-
enit, admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non ani-
ıadverterit, innocentes illos natos domi, scelere admisso cum

---

1 quendam indidem *om.* **R** et *om.* **M** 2 scilicet *om.* **B** 3 est **R**
quidem in **P** 6 ciues **R** *immo* eos 7 auocas u *et Lambinus*: euo-
ıs *libri*, reuocas *R. Klotz* pariter **A** 8 ea diutina qui **R** 9 esse
ıltis **M** 10 Meneclydes **Dan. A** 11 libros **P** 12 insolencia **M**, ins.
elo notauit Lambinus 13 'at' ille 'desine' inquit *uulgo*, *cf. ad Iph. 3, 4*
Meneclida **BMPRu**: Meneclyda **Dan. A** 14 minus quam tuo uti **Mu**
ı Meneclidas (-ydas **A**) **ABPR** adulteri **ABP** 16 illa u 17 contra
ı una **Mu** urbē **P** 21 contra **M** Callistr. **M**: Calistr. **BR**, Gallistr.
P, Galistr. **Dan.** 23 amicicias **MR** 25 animum auertere **A**, animad-
ertere **M** quales **M** 27 Horestem **ABPR** Alcineonem **MP** 29
bros (?) **Dan.** procreasse **Dan. AP**: procreasset *rell.* 30 illa *om.* **R**
pprobria **RM** 31 animaduertit u, aduerterit **M**

4 patria essent expulsi, receptos esse ab Atheniensibus. sed maxime
eius eloquentia eluxit Spartae legati ante pugnam Leuctricam.
quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequen-
tissimo legationum conventu sic Lacedaemoniorum tyrannidem
coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concusserit
quam Leuctrica pugna. tum enim perfecit, quod post apparuit,
ut auxilio Lacedaemonii sociorum privarentur.

7 Fuisse patientem suorumque iniurias ferentem civium, quod
se patriae irasci nefas esse duceret, haec sunt testimonia. cum
eum propter invidiam cives sui praeficere exercitui noluissent
duxque esset delectus belli imperitus, cuius errore eo esset de-
ducta illa multitudo militum, ut omnes de salute pertimescerent,
quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur, desi-
derari coepta est Epaminondae diligentia: erat enim ibi privatus
2 numero militis. a quo cum peterent opem, nullam adhibuit
memoriam contumeliae et exercitum obsidione liberatum domum
3 reduxit incolumem. nec vero hoc semel fecit, sed saepius.
maxime autem fuit illustre, cum in Peloponnesum exercitum
duxisset adversus Lacedaemonios haberetque collegas duos, quo-
rum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. hi cum crimi-
nibus adversariorum omnes in invidiam venissent ob eamque
rem imperium iis esset abrogatum atque in eorum locum alii
4 praetores successissent, Epaminondas populi scito non paruit
idemque ut facerent persuasit collegis et bellum, quod suscepe-
rat, gessit. namque animadvertebat, nisi id fecisset, totum exer-
citum propter praetorum imprudentiam inscitiamque belli peri-
5 turum. lex erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium
diutius retinuisset, quam lege praefinitum foret. hanc Epami-
nondas cum rei publicae conservandae causa latam videret, ad
perniciem civitatis conferre noluit et quattuor mensibus diutius,
quam populus iusserat, gessit imperium.

---

1 pulsi **MR** 2 Sparta *Leid.* legatione *corr.* **B**, legati — Leuctricam *om.* **M** Leuctrycam **Dan.** Leutricam **ABR** 4 legationum **Dan. Pu**: legionum **ABMR** 6 Leutrica **BR** 7 Lac. sociorum **Dan.** sociorum Lac. *rell.* 8 fuisse autem pat. **Mu** 9 testimonio *Lambinus* 10 sui **AP**: *om. rell.* exercitui *om.* **M** uoluissent **P** 12 illa multitudo militum **Dan. P**: illa militum multitudo *Leid.* illa mulitum **A**, res illa militum **BMR**, res militum **u** 15 peteret **M** 17 neque **Mu** 18 cum in **MRu**: cum **ABP** 19 collegas suos **M** 20 et **R** hii cum **Dan. AP**, hic cum **M** 21 aduersariorum *om.* **R** et ob eamque **M** 22 his (hiis **P**) *libri* 23 populi scito (scita? **Dan.**) **Dan. APu**: plebescito **BR**, plebiscito **M** 25 nisi **Dan. APu**: ubi **BMR** 28 diucius imperium **P** 29 latera uideret **A** 30 quattuor **R**: quatuor *plerique*

ıstquam domum reditum est, collegae eius hoc crimine 8
ıantur. quibus ille permisit, ut omnem causam in se
rrent suaque opera factum contenderent, ut legi non
·ent. qua defensione illis periculo liberatis nemo Epami-
a responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet.
in iudicium venit, nihil eorum negavit, quae adversarii 2
dabant, omniaque, quae collegae dixerant, confessus est
recusavit quo minus legis poenam subiret, sed unum ab
vit, ut in sepulcro suo inscriberent: Epaminondas a The- 3
uorte multatus est, quod eos coegit apud Leuctra supe-
ıcedaemonios, quos ante se imperatorem nemo Boeotorum
ıit aspicere in acie, quodque uno proelio non solum The- 4
interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam in liber-
vindicavit eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani
n oppugnarent, Lacedaemonii satis haberent, si salvi esse
;, neque prius bellare destitit, quam Messene restituta ur- 5
ırum obsidione clausit.' haec cum dixisset, risus omnium
laritate coortus est; neque quisquam iudex ausus est de
e suffragium. sic a iudicio capitis maxima discessit gloria.
c extremo tempore imperator apud Mantineam cum acie 9
ta audacius instaret hostibus, cognitus a Lacedaemoniis,
ı unius pernicie eius patriae sitam putabant salutem, uni-
ı unum impetum fecerunt neque prius abscesserunt, quam
caede multisque occisis fortissime ipsum Epaminondam
ıtem, sparo eminus percussum, concidere viderunt. huius 2
iquantum retardati sunt Boeotii, neque tamen prius pugna
runt, quam repugnantis profligarunt. at Epaminondas, 3
ıimadverteret mortiferum se vulnus accepisse simulque,
ım, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset,
ı statim emissurum, usque eo retinuit, quoad renuntiatum
isse Boeotios. id postquam audivit, 'satis' inquit 'vixi: 4

·imē **P** . 2 omnes **R** 3 non *om.* **P** 4 oboedieriut **u** nemi- 5 putabat, qui quod d. *Bosius* 9 iis **Ru**: his *rell.* sepulcro *exc. Pat. p. 198, 11*: periculo *libri*, *quod explicant* 'Protokoll' *v. Spic. II, 3, 11 sq.* breuiculo *Heerwagen; cf. Ael. v. hist. 13, 42 et ophth.* scriberent *Nipperdey l. c.* 10 Leuctra **u**: Leuctram euctrum **BR** 11 Boetorum **Dan. AP**, Boetiorum **BMR**, Boeotio- 12 ausus sit *nos*: ausus fuit *libri*, ausus est *Fleckeisen et cod. Mar- 'em Madvig Opuscc. II, 223 uel* ausus fuerat adspicere **Dan. MR** solum *om.* **R** 14 uendicauit **BMR** 16 Messane **M**, Mes- destituta **B**, constituta **M** 18 de eo *om.* **M** 21 instraret **P** an. **P** *soli, cf. Eum. 4, 2* 24 caede facta *Lambinus* fortissime 25 sparro **R**, spato **M** concidere *om.* **R** 26 casu **Pu**: causa Boetii *libri, item infra* 27 repugnantes **M** 30 amissurum **M**

invictus enim morior.' tum ferro extracto confestim exanin tus est.

10 Hic uxorem numquam duxit. in quo cum reprehenderet [quod liberos non relinqueret] a Pelopida, qui filium habet infamem, maleque eum in eo patriae consulere diceret, 'vid inquit 'ne tu peius consulas, qui talem ex te natum relictur
2 sis. neque vero stirps potest mihi deesse: namque ex me n tam relinquo pugnam Leuctricam, quae non modo mihi superste
3 sed etiam immortalis sit necesse est.' quo tempore duce Pelo pida exules Thebas occuparunt et praesidium Lacedaemonioru ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est caedes ci vium, domo se tenuit, quod neque malos defendere volebat ne que impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret: namqu omnem civilem victoriam funestam putabat. idem, postqua apud Cadmeam cum Lacedaemoniis pugnari coeptum est, in pı mis stetit.
4 Huius de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unu adiunxero, quod nemo ibit inficias, Thebas et ante Epamino dam natum et post eiusdem interitum perpetuo alieno paruis imperio, contra ea, quam diu ille praefuerit rei publicae, cap fuisse totius Graeciae. ex quo intellegi potest unum homine pluris quam civitatem fuisse.

XVI. PELOPIDAS.

1 Pelopidas Thebanus, magis historicis quam vulgo not cuius de virtutibus dubito quem ad modum exponam, qu vereor, si res explicare incipiam, ne non vitam eius enarra sed historiam videar scribere: si tantummodo summas attige ne rudibus Graecarum litterarum minus dilucide appareat, qua

---

3 repr. a Pelopida quod lib. non relinqueret *Leid.*, *Puteanus uerba* q l. n. relinqu. *post* consulere diceret *transponenda censebat prob. Fleckeis p. 313 not. 5; nos ea cum Bosio inclusimus, siue ex cap. 5, 5 inuecta, s ad uerba* maleque .. consulere diceret *in marg. adscripta* 7 mihi potest
12 domi *Lambinus cum ed. Aldina, ut est in Dion. 9, 1; at cf. Cic. de do s. § 6, cum senat. grat. egit § 29* defendere malos **P** 13 ne — cru taret **Dan. APu**: neque — cruentare **BMR** 15 Cadmeam *Fleckeisen p. 3* Achademiam (Acad.) *libri*, Cadmeam *Aldus* pugnari coeptum (cept **P**) est **Pu**: pugnatum est (pugnari *corr.*) coepit **A** *ut uidetur*, pugn (pugnari **B** *corr.*) coepit **Dan. BMR**, pugna coepit *Nipperdey* 18 ibit *n* it *Leid.* ut (*siue* iit) **P**, id **A**, eat *rell.* 20 contra eas **Bu** 22 ciuitat uniuersam *malebat Dietsch* 25 ne non **AP**: non *rell.* 26 sin u litterarum graec. **M** dilucide **Dan. A** *s. l. et* **u** *in marg.* lucide *rell.*

tus fuerit ille vir. itaque utrique rei occurram, quantum potuero, et medebor cum satietati tum ignorantiae lectorum.

Phoebidas Lacedaemonius, cum exercitum Olynthum duceret 2
iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmea nominatur, occupavit impulsu paucorum Thebanorum, qui adversariae factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant, idque suo privato, non publico fecit consilio. quo facto eum Lacedae- 3
monii ab exercitu removerunt pecuniaque multarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri quam liberari. nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse existimabant et eos esse solos, qui adversus resistere auderent. hac mente amicis suis summas potestates dederant alteriusque 4
factionis principes partim interfecerant, alios in exilium eiecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patria carebat.

Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur 2
otium, sed ut, quem ex proximo locum fors obtulisset, eo patriam recuperare niterentur. itaque cum tempus esset visum 2
rei gerendae, communiter cum iis, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul consuerant epulari. magnae saepe res non ita magnis copiis sunt gestae, sed pro- 3
fecto numquam tam ab tenui initio tantae opes sunt profligatae. nam duodecim adulescentuli coierunt ex iis, qui exilio erant multati, cum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. qua paucitate perculsa est Lacedaemoniorum potentia. hi enim non magis adversariorum factioni quam Spar- 4
tanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Graeciae: quorum imperii maiestas, neque ita multo post, Leuctrica pugna ab hoc initio perculsa concidit. illi igitur duo- 5

---

1 potuero **Dan. ABP**: potero **MRu** *et corr.* **B** 2 cum **M**: tum **Dan. ABPRu** 3 Phebidas *plerique* 5 perpaucorum **Mu** (pauc. **u** *in marg.*) 10 nam post *om.* **M** Peloponnesium **u**: Peloponensium **Dan. AP**, Peloponessum **R**, penolponnesum **M** 12 aduersus se *Wölfflin*, *item Ages. 4, 6* 13 alterius **Mu** 17 hii **AP**, hi *rell.* contulerunt **B** non ut sequ. **MR** 18 quem *Madvig* (*ad Cic. de finn. p. 832 sq. ed. II*): quemque *libri* 19 niteretur **M** esset uisum *Dietsch*: est uisum *libri*, *cf. Ages. 3, 4* 20 iis **R**: his (hiis **P**) *rell. item infra u. 25* 22 maximus *Leid.* consueuerant **M** 24 tam ab **Dan. APR**: tam a **B**, ab tam **Mu** 25 coierant *Dietsch* 27 perculsa est *P. Daniel*: percussa est (percussest **A**) *libri*, *cf. § 4 et Dion. 5, 3* 28 hii **AP** faccionis **M** 29 qui] quo *Schulthess apud Bremium* 30 imperio **Mu** 31 Leuctricam pugnam **MR** cecidit **Mu** ergo **P**

decim, quorum dux erat Pelopidas, cum Athenis interdiu exis-
sent, ut vesperascente caelo Thebas possent pervenire, cum cani-
bus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore
suspicione facerent iter. qui cum tempore ipso, quo studuerant,
pervenissent, domum Charonis deverterunt, a quo et tempus et
dies erat datus.

3 Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum ab re proposita
est, nimia fiducia quantae calamitati soleat esse. nam magistra-
tuum Thebanorum statim ad auris pervenit exules in urbem
venisse. id illi vino epulisque dediti usque eo despexerunt, ut
2 ne quaerere quidem de tanta re laborarint. accessit etiam quod
magis aperiret eorum dementiam. allata est enim epistola Athe-
nis ab Archino uni ex his, Archiae, qui tum maximum magi-
stratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectione eorum
perscripta erant. quae cum iam accubanti in convivio esset
data, sicut erat signata, sub pulvinum subiciens 'in crastinum
3 inquit 'differo res serias.' at illi omnes, cum iam nox proces-
sisset, vinolenti ab exulibus duce Pelopida sunt interfecti. qui-
bus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non
solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurre-
runt, praesidium Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam
obsidione liberarunt, auctores Cadmeae occupandae partim occi-
derunt, partim in exilium eiecerunt.

4 Hoc tam turbido tempore, sicut supra docuimus, Epaminon-
das, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. ita-
que haec liberatarum Thebarum propria laus est Pelopidae, ce-
2 terae fere communes cum Epaminonda. namque in Leuctrica
pugna imperatore Epaminonda hic fuit dux delectae manus
3 quae prima phalangem prostravit Laconum. omnibus praetere

1 erat dux **M** (*non item* **R**) 3 exierunt *delendum censebat Fr. Richte* (*Z. für das Gymnasialw. 1857 p. 339*) *colo ante* qui cum tempore *posito, u simile esset anacoluthon illi in Them. 2, 4; fort.* ierunt 5 Charonis **P**: Ca ronis **ABMR** deuerterunt *Lambinus*: deuenerunt *libri, cf. Nipp. Spic.* 5. 7 a re **M** proposita **Dan. BPu**: posita **AMR** 8 quanta **M** calli ditati **A** 9 aures **M** 10 deuenisse **M** eo **PMRu**: *om.* **AB**, *cf. Nipp. Spic. 53* 13 ab archio **M** uni ex his *Bosius*: uno ex his (hiis **P**) **Dan. ABP**, uno chexis **R**, uno tijs (tys **u**) **Mu**; *cf. Nipp. Spic. p. 55 sq.* maximum *om. Leid.* 14 perfectione **A** eorum **Dan. P**: exulum *rell. et* **Dan.** *s. l. cf. Nipp. Sp. 20* 15 scripta **MR** accubanti **MR**: occubanti **Dan. ABP** 16 sub] in **M** 17 serias **u** *in indice*: seuerias **B**, seueras *rell. cf. Ruhnk. ad Ter. Eun. 3, 111, 7* 18 uiolenti **P** 20 concurrerent **P** 24 turbino **A** 26 hoc **P** liberatarum *Madvig* (*ep. ad Orell. p. 137*): liberandarum *libri, cf. Nipp. Spic. 57* pelopida **M** 27 omnes communes **Mu** cum *om.* **M** in *addidit Lambinus* 28 hic fuit delecta manus **M**

periculis adfuit (sicut, Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit
cornu), quoque Messena celerius restitueretur, legatus in Persas
est profectus. denique haec fuit altera persona Thebis, sed ta-
men secunda ita, ut proxima esset Epaminondae.

Conflictatus autem est cum adversa fortuna. nam et initio, 5
sicut ostendimus, exul patria caruit et, cum Thessaliam in po-
testatem Thebanorum cuperet redigere legationisque iure satis
tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse
consuesset, a tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia
comprehensus in vincla coniectus est. hunc Epaminondas recu- 2
peravit, bello persequens Alexandrum. post id factum numquam
animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. itaque per-
suasit Thebanis ut subsidio Thessaliae proficiscerentur tyrannos-
que eius expellerent. cuius belli cum ei summa esset data eoque 3
cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit
hostem, confligere. in quo proelio Alexandrum ut animadvertit, 4
incensus ira equum in eum concitavit proculque digressus a suis
coniectu telorum confossus concidit. atque hoc secunda victoria
accidit: nam iam inclinatae erant tyrannorum copiae. quo facto 5
omnes Thessaliae civitates interfectum Pelopidam coronis aureis
et statuis aëneis liberosque eius multo agro donarunt.

XVII. AGESILAUS.

Agesilaus Lacedaemonius cum a ceteris scriptoribus, tum 1
eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est: eo enim usus
est familiarissime. hic primum de regno cum Leotychide, fratris 2
filio, habuit contentionem. mos erat enim a maioribus Lacedae-
moniis traditus, ut duos haberent semper reges, nomine magis
quam imperio, ex duabus familiis Procli et Eurysthenis, qui
principes ex progenie Herculis Spartae reges fuerunt. horum 3

1 periculis eius *malim*; *sic enim subiectorum mutatio in* oppugnavit *et* tenuit *minus offensionis habet* 2 cornu] eorum **M** Messena **Mu**: Essena **Dan. ABPR** restituerunt **P** 5 cum] tamen **B**, *delendum censet Fleckeisen p. 328, at cf. Nipp. Spic. II, 3, 13* 8 factum esse **M** 9 fereo **P** Hismenia **M** 10 uincula **MPR** 12 animo **Dan. AP**: is animo **BMR** 15 cum *om.* **P** 17 ira] ita **A** 18 confessus (?) **Dan.** cecidit **M** 20 auro **u** 22 Hagesilaus **Dan.** *et plerique, et sic fere ubique* 24 Leontychide **R**, leutichide **M**, *similiter* § *4* 25 erat *Fleckeisen p. 328*: est *libri, cf. Nipperd. II, 4, 3, qui malit* mos enim .. erat trad. 27 Eurysthenis **u**: Erysthenis (Erystenis, Eristhenis, Eristenis) **Dan. ABR**, Erischenis **M** 28 harum *Lambinus*

ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat. ita utra-
que suum retinebat ordinem. primum ratio habebatur, qui
maximus natu esset ex liberis eius, qui regnans decessisset: sin
is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus
4 esset propinquitate. mortuus erat Agis rex, frater Agesilai:
filium reliquerat Leotychidem. quem ille natum non agnorat,
eundem moriens suum esse dixerat. is de honore regni cum
Agesilao, patruo suo, contendit, neque id, quod petivit, conse-
5 cutus est. nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus
supra, factioso et iis temporibus potente, Agesilaus antelatus est.

2 Hic simulatque imperii potitus est, persuasit Lacedaemoniis
ut exercitus emitterent in Asiam bellumque regi facerent, do-
cens satius esse in Asia quam in Europa dimicari. namque
fama exierat Artaxerxen comparare classis pedestrisque exerci-
2 tus, quos in Graeciam mitteret. data potestate tanta celeritate
usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii
satrapae eum scirent profectum. quo factum est ut omnis im-
3 paratos imprudentesque offenderet. id ut cognovit Tissaphernes,
qui summum imperium tum inter praefectos habebat regios, in-
ducias a Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedae-
moniis cum rege conveniret, re autem vera ad copias comparan-
4 das, easque impetravit trimenstris. iuravit autem uterque se
sine dolo inducias conservaturum. in qua pactione summa fide
mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bel-
5 lum comparavit. id etsi sentiebat Laco, tamen iusiurandum ser-
vabat multumque in eo se consequi dicebat, quod Tissaphernes
periurio suo et homines suis rebus abalienaret et deos sibi ira-
tos redderet, se autem conservata religione confirmare exercitum,
cum animadverteret deum numen facere secum, hominesque sibi
conciliari amiciores, quod iis studere consuessent, quos conser-
vare fidem viderent.

---

1 locum regem fieri *Fleckeisen p. 329* itaque **M** utraque *Leid.* **APu**: uterque *rell.* 2 ratio] ideo **M** 3 natū **P** 4 diligebatur **P**, deligabatur **M** 5 Hagis **Dan. AP** 6 natum **M** *om. in lacuna* 8 suo patruo **Mu** 10 iis **Ru**: his (hiis **P**) *rell.* potenti *Fleckeisen p. 338* 12 exercitum **M**
13 quam Europa dimicare **M** 14 fama erat **Ru** Artaxerxen **AP**: Artaxerxem *rell.* classem **M** 15 tante **P** 17 omnes **M** 19 et 23 indutias **B** 20 Lacedaemonii (-niis **M** *1 m.*) cum rege conuenirent **MR** 22 trimenstris **Dan. P**: trimestris *rell. cf. Oudend. ad Suet. Caes. 80* 24 ea *om.* **u** 25 Lato **P** 26 se consequi **Dan. AP**: cons. se *rell.* 28 seruata **M** 29 deum **ABP**: deorum **MRu** 30 conciliari **MRu**: conciliare **Dan. ABP**, *cf. Nipp. Spic. II, 4, 4* amiciores **Dan. M**: amicioris **P**, amicitioris **A**, amicitiores **BR** iis **R**: his (hiis **P**) *rell.* consuescent **R** 31 uideret **M**

Postquam induciarum praeteriit dies, barbarus non dubi- 3
ans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria et ea regio
is temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum
iostis impetum facturos, omnis suas copias eo contraxerat. at 2
Agesilaus in Phrygiam se convertit eamque prius depopulatus
est, quam Tissaphernes usquam se moveret. magna praeda mi-
itibus locupletatis Ephesum hiematum exercitum reduxit atque
bi officinis armorum institutis magna industria bellum apparavit.
et quo studiosius armarentur insigniusque ornarentur, praemia
proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset
ndustria. fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ce- 3
eris praestitissent, eos magnis afficeret muneribus. his igitur
rebus effecit ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet exer-
citum. huic cum tempus esset visum copias extrahere ex hiber- 4
naculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronuntiasset,
hostis non credituros aliasque regiones praesidiis occupaturos
neque dubitaturos aliud eum facturum ac pronuntiasset. itaque 5
cum ille Sardis iturum se dixisset, Tissaphernes eandem Cariam
defendendam putavit. in quo cum eum opinio fefellisset victum-
que se vidisset consilio, sero suis praesidio profectus est. nam
cum illo venisset, iam Agesilaus multis locis expugnatis magna
erat praeda potitus. Laco autem cum videret hostis equitatu 6
superare, numquam in campo sui fecit potestatem et iis locis
manum conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. pepulit
ergo, quotienscumque congressus est, multo maiores adversario-
rum copias et sic in Asia versatus est, ut omnium opinione
victor duceretur.

Hic cum iam animo meditaretur proficisci in Persas et 4
ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephororum missu,
bellum Athenienses et Boeotos indixisse Lacedaemoniis: quare
venire ne dubitaret. in hoc non minus eius pietas suspicienda 2
est quam virtus bellica: qui cum victori praeesset exercitui

---

2 plura **R** eo **P** 3 iis **u**: his (hiis **P**) *libri* 4 omnes **M** 5 Phrigia
8 apparuit **P**, parauit **M** 9 insigniusque **A**, insignibusque **Dan.** **P** *et*
orr. **A** 12 efficeret **MP** hiis ergo **P** 13 ut ornat. haberet exerci-
um et exercit. **R** 14 tempus *Lambino delendum uidebatur* 16 hostes **R**
alias **u** praesidiis **Dan.** **PR** (?): praesidio **u**, *om. rell.* 17 nec **MR**
um **Pu**: esse *rell.* 18 Sardeis se iturum **u** 22 hostes **M** 23 iis **Ru**:
is (hiis **P**) *rell.* 24 ped. copiae plus **R** 25 maioris **AP** 26 sic *om.*
omni **M** 28 iam **Dan.** **Pu**: *om. rell.* 29 ephororum **Dan.** **APu**: epho-
um **BMR**, *quod praefert Fr. Richter l. c. p. 338* missu **A** *et s. l.* **Dan.**
em in marg. **u**: iussu **Dan.** **BMPRu** *et s. l.* **A** 30 Boetos **AMP**, Boetios
R 31 ueniret non dubitaret **M**

maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tan
modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum, ut
privatus in comitio esset Spartae. cuius exemplum utinam im
3 peratores nostri sequi voluissent! sed illuc redeamus. Agesila
opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem multoqu
gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bell
4 superasset Asiam. hac igitur mente Hellespontum copias traiec
tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno verten
5 confecerat, hic transierit triginta diebus. cum iam haud i
longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses
et Boeotii ceterique eorum socii apud Coroneam: quos omne
6 gravi proelio vicit. huius victoriae vel maxima fuit laus, quo
cum plerique ex fuga se in templum Minervae coniecissent qua
rereturque ab eo, quid iis vellet fieri, etsi aliquot vulnera acc
perat eo proelio et iratus videbatur omnibus, qui adversus arm
tulerant, tamen antetulit irae religionem et eos vetuit viola
7 neque vero hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum sanc
haberet, sed etiam apud barbaros summa religione omnia sim
8 lacra arasque conservavit. itaque praedicabat mirari se, nc
sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus deorum nocuissen
aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minueren
quam qui fana spoliarent.

5 Post hoc proelium collatum omne bellum est circa Cori
2 thum ideoque Corinthium est appellatum. hic cum una pug
decem milia hostium Agesilao duce cecidissent eoque facto op
adversariorum debilitatae viderentur, tantum afuit ab insolent
gloriae, ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quod tam mul
a se victi vitio adversariorum concidissent: namque illa mul
tudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare p
3 tuisse. idem, cum adversarios intra moenia compulisset et
Corinthum oppugnaret multi hortarentur, negavit id suae vi
tuti convenire: se enim eum esse dixit, qui ad officium peccant
redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Graecia
4 'nam si' inquit 'eos exstinguere voluerimus, qui nobiscum a

---

7 ergo **P** 9 transiret **M**, transegerit *Lambinus* haut ita **P**, ita ha **R**, ita *om.* **M** 11 Boetii (-cii) *libri* socii eorum **P** 14 iis **R**: I (hiis) *rell.* fieri uellet **Mu** aliquot *om.* **R** 15 aduersus se *Wölfflin* 20 deorum *Magius et corr.* **B**: eorum *libri*, *cf. Paus. 4, 5, Xen. Ages. 11* ἱκέτ θεῶν notuissent **P** 21 imminuerent *Wölfflin* 22 fama **P** 23 est om bellum **M** 24 Corinthium *Ascensius et* **u**: Corinthum *libri* (ideoque C *om.* **P**) 26 affuit **M**, abfuit *plerique* ab] hiis **P** 27 tam inulti **u** 30 me **ABP** 31 uirtute **P** 32 esset **R** dixit *obelo notauit Fleckeisen p. 324*

versus barbaros steterunt, nosmet ipsi nos expugnaverimus
illis quiescentibus. quo facto sine negotio, cum voluerint, nos
oppriment.'

Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniis. 6
quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum premeretur,
ut si de exitu divinaret, exire noluit. idem, cum Epaminondas
Spartam oppugnaret essetque sine muris oppidum, talem se im-
peratorem praebuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille
fuisset, Spartam futuram non fuisse. in quo quidem discrimine 2
celeritas eius consilii saluti fuit universis. nam cum quidam
adulescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos trans-
fugere vellent et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus,
qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset, quem-
quam ad hostis transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut
si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum
locum occupassent, et se quoque id fieri debere animadvertisse.
sic adulescentis simulata laudatione recuperavit et adiunctis de 3
suis comitibus locum tutum reliquit. namque illi adiecto nu-
mero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non
sunt ausi eoque libentius, quod latere arbitrabantur quae co-
gitaverant.

Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se num- 7
quam refecerunt neque pristinum imperium recuperarunt, cum
interim numquam Agesilaus destitit quibuscumque rebus posset
patriam iuvare. nam cum praecipue Lacedaemonii indigerent 2
pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant, praesidio fuit: a
quibus magna donatus pecunia patriam sublevavit. atque in hoc 3
illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regi-
bus ac dynastis civitatibusque conferrentur, quod nihil umquam
domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum

---

4 Leuctra **u**: Leuctram (-um **B**) *libri* 5 quo ut proficisceretur, cum a plerisque premeretur *Ricklefs* 6 exire domo noluit *Fleckeisen p. 329*, exire noluit *obelo notauit Richter l. c. p. 339, ac sane est quod haec uerba post illud* quo ne profisceretur *suspicionem moueant. Poterat fieri ut quaedam interciderent et lacuna illo additamento suppleretur; saltem multo commodius locus sic legeretur*: ut si de exitu diuinaret, ualetudinem excusauit *cf. Xenoph. Hell. 6, 4, 18* 14 hostes **M** trafugere **A** cum suis conuenit atque ac si **M** 16 se quoque id *ed. Vulpiana*: se id quoque *libri*, id se quoque (*om.* et) *Fleckeisen p. 329* 17 adolescentis **Pu**, adulescentulis **A**, adulescentulos (adol.) *rell.* 18 adiecto *nos*: aucto *libri*, aucti *Bosius*, addito *Feldbausch* 20 cogitarant **M** 22 sine dubio *obelo notauit Dietsch* 24 numquam Ag. destitit **Pu**: numquam *om.* **A**, Ag. non destitit *rell. cf. Hann. 1, 3* 26 ille—donatus *om.* **R** 28 munera *om.* **P** a regibus **BP** (?) 29 et **M** clynastis **AP**, dinastis **B** quod *om.* **Mu** 30 nihil unquam de victu nihil unquam de uestitu *Leid.*

4 mutavit. domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, proge-
nitor maiorum suorum, fuerat usus: quam qui intrarat, nullum
signum libidinis, nullum luxuriae videre poterat, contra ea plu-
rima patientiae atque abstinentiae. sic enim erat instructa, ut
in nulla re differret cuiusvis inopis atque privati.

8 Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuerat in
tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore
fingendo: nam et statura fuit humili et corpore exiguo et clau-
dus altero pede. quae res etiam nonnullam afferebat deformi-
tatem, atque ignoti, faciem eius cum intuerentur, contemnebant,
2 qui autem virtutes noverant, non poterant admirari satis. quod
ei usu venit, cum annorum octoginta subsidio Tacho in Aegyptum
iisset et in acta cum suis accubuisset sine ullo tecto stratumque
haberet tale, ut terra tecta esset stramentis neque huc amplius
quam pellis esset iniecta, eodemque comites omnes accubuissent
vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his
regem neminem significaret, sed homines non beatissimos ess
3 suspicionem praeberet. huius de adventu fama cum ad regi
esset perlata, celeriter munera eo cuiusque generis sunt allat
his quaerentibus Agesilaum vix fides facta est, unum esse ex i
4 qui tum accubabant. qui cum regis verbis quae attulerant d
dissent, ille praeter vitulinam et eiusmodi genera obsonii, qu
praesens tempus desiderabat, nihil accepit: unguenta, coron
5 secundamque mensam servis dispertiit, cetera referri iussit. q
facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ign
rantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantu
6 Hic cum ex Aegypto reverteretur, donatus a rege Nectan
bide ducentis viginti talentis, quae ille muneri populo suo dar
venissetque in portum, qui Menelai vocatur, iacens inter Cyr
7 nas et Aegyptum, in morbum implicitus decessit. ibi eum amic
quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habeba
cera circumfuderunt atque ita domum rettulerunt.

---

1 Eristenes *plerique* 3 ea *om.* **u** 4 erat **Pu**: *om. rell.* 5 nu
in re **Mu** 7 nactus est] habuit **R** in corpore eius (eius *om.* **u**) fi
gendo (fugiendo *Leid.*) nam et stat. fuit humili et corpore *Leid.* **Pu**:
corpore *rell. mance* 11 uirtutem **M** 12 Thaco **M** 13 iisset **AP**
isset **BMR**, missus esset *Wölfflin, haud scio an recte* 14 huic **R** 16
soleto **P** 17 homines non beatissimos esse **B** *corr.* homines non beat
simos **ABP** *et in marg.* **u**: hominis non beatissimi **MRu**, homines e
non b. *Fleckeisen p. 330* 20 ex iis **R**: ex his (hiis **P**) *rell.* 21
cumbebant **R** 22 uitilinam **AP**, uitilina **B**, uitulina **MR** *et plerique*
27 ab rege **P** Nectanabide **u**: Notanabide **ABR**, notonabine **P**, Nat
bide **M** 28 triginta **u** 29 Menalai **B** 31 posset perferri *Leid.*
caera **MRu** circumfunderunt **A** rettulerunt *sic* **R**

XVIII. EUMENES.

Eumenes Cardianus. huius si virtuti par data esset fortuna, 1 non ille quidem maior, sed multo illustrior atque etiam honoratior, quod magnos homines virtute metimur, non fortuna. nam cum aetas eius incidisset in ea tempora, quibus Macedones 2 florerent, multum ei detraxit inter eos viventi, quod alienae erat civitatis, neque aliud huic defuit quam generosa stirps. etsi ille 3 domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant, neque tamen non patiebantur: vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii.

Hic peradulescentulus ad amicitiam accessit Philippi, Amyn- 4 tae filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem: fulgebat enim iam in adulescentulo indoles virtutis. itaque eum 5 habuit ad manum scribae loco, quod multo apud Graios honorificentius est quam apud Romanos. namque apud nos re vera, sicut sunt, mercennarii scribae existimantur: at apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur nisi honesto loco, et fide et industria cognita, quod necesse est omnium consiliorum eum esse participem. hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum 6 annos septem. illo interfecto eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae, quae Hetaerice appellabatur. utrique autem in consilio semper adfuit et omnium rerum habitus est particeps.

Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis familiari- 2 bus dispertirentur et summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens anulum suum dederat, Perdiccae (ex quo 2 omnes coniecerant, eum regnum ei commisisse, quoad liberi eius in suam tutelam pervenissent: aberat enim Crateros et Anti-

---

1 Kardianus **AP** data] clara **M** 2 maior fuisset *Lambinus*, m. esset *Fleckeisen*, *ipse malim* m. extitisset, *cf. Nipp. Spic. II, 5, 3* 5 multum *bis habet* **P** inter eos *om.* **M** 7 aliquanto (*uel* aliquantum) *Lambinus* 8 ferebat **P** neque] namque **Mu** 11 Amynthae **ABP** 13 eugebat enim **A** 14 ad m. habuit **R** scribae loco *obelo notauit Scheffer* 15 nam **M** 16 mercennarii **AP**: mercenarii *rell.* at] et **R** e *Lamb. et* **R**: *om. rell. cf. Nipp. Spic. p. 57* 21 alterae **Gif. APR**: alteri̅ **BMu** 22 Hetaerice **Gif.** heterice **APu**, etherice *plerique* appellatur **A**[1] in *om.* **M** 25 dispartiretur **M** 26 anulum **M** Perdioce **B**, Perdicae **MR**, *item alias* 27 commisisse *Benecke*: commisisse uel commendasse *Leid.* **ABPR**, commendasse **Mu**, *sed* **u** *in marg.* al. commisisse; *cf. Nipp. Spic. 21* 28 aberat **ABP**: aberant *rell. proponente Grasbergero* (*Eos I, 235*), *at cf. 4, 1* Cratheros (-us **M**) *plerique*, *et sic alias*

pater, qui antecedere hunc videbantur, mortuus erat Hephaestio,
quem unum Alexander, quod facile intellegi posset, plurimi fe-
cerat), hoc tempore data est Eumeni Cappadocia sive potius
3 dicta: nam tum in hostium erat potestate. hunc sibi Perdiccas
adiunxerat magno studio, quod in homine fidem et industriam
magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui
fore sibi in iis rebus, quas apparabat. cogitabat enim, quod
fere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partis cor-
4 ripere atque complecti. neque vero hoc ille solus fecit, sed
ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. primus
Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinavit. is multis ma-
gnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Per-
5 diccam desereret ac secum faceret societatem. cum perducere
eum non posset, interficere conatus est, et fecisset, nisi ille clam
noctu ex praesidiis eius effugisset.

3 Interim conflata sunt illa bella, quae ad internicionem post
Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt ad Per-
diccam opprimendum. quem etsi infirmum videbat, quod unus
omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non deseruit neque
2 salutis quam fidei fuit cupidior. praefecerat hunc Perdiccas ei
parti Asiae, quae inter Taurum montem iacet atque Hellespon-
tum, et illum unum opposuerat Europaeis adversariis: ipse
Aegyptum oppugnatum adversus Ptolemaeum erat profectus.
3 Eumenes cum neque magnas copias neque firmas haberet, quod
et inexercitatae et non multo ante erant contractae, adventare
autem dicerentur Hellespontumque transisse Antipater et Cra-
teros magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum
4 usu belli praestantes (Macedones vero milites ea tum erant fama,
qua nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortis-
simi, qui summa imperii potirentur): Eumenes intellegebat, si
copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non modo
5 non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. itaque hoc ei visum

---

1 Ephestio **ABPRu**, Epheseio **M** 3 Eumei **A** su' pocius **P** 7 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 8 partes **BR** 9 ille] tempore **M** *per compendium* 10 fuerunt **M** 11 Leonatus **MR** destinauit **u**: praedestinauit (-auerat **M**) *libri* his **AR**, hic **Pu** multis magnis **M** 15 noctu *om.* **M** 16 internicionem **MP**: internitionem **AR**, interemptionem **B**, internecionem **u** 20 hunc **ABP**: cum **MRu** 23 adversum **AP**, *cf. Nipp. Spic. p. 5* Ptholomeum **AB**, tholomeum **P** 24 quod inex. **Mu** 27 cum **BR**: tum **AMPu** 28 ea tum **ABR**: ea tunc **MPu** 29 sunt habiti **u** 30 summa **Bu**: summum **Dan. AMPR**; summae *Wesenberg emend. Tuscul.* I, *p. 25 coll. Ages. 2, 1. Eum. 7, 1. Att. 9, 6* 31 cognoscerent **MR** 32 ei uisum est *Nipperdey* (*Spic. p. 58*): eius fuit *libri*

; prudentissimum, ut deviis itineribus milites duceret, in
ibus vera audire non possent, et iis persuaderet se contra
osdam barbaros proficisci. atque tenuit hoc propositum et 6
ius in aciem exercitum eduxit proeliumque commisit, quam
lites sui scirent, cum quibus arma conferrent. effecit etiam
ıd locorum praeoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo
ıs valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei esset 4
gnatum, cadit Crateros dux et Neoptolemus, qui secundum
um imperii tenebat. cum hoc concurrit ipse Eumenes. qui 2
ı inter se complexi in terram ex equis decidissent, ut facile
ellegi possent inimica mente contendisse animoque magis
am pugnasse quam corpore, non prius distracti sunt, quam
erum anima relinqueret. ab hoc aliquot plagis Eumenes vul-
ratur, neque eo magis ex proelio excessit, sed acrius hostibus
titit. hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis 3
ıeterea et maxime nobilibus captis pedester exercitus, quod in
loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pa-
n ab eo petiit. quam cum impetrasset, in fide non mansit et
simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum 4
acie semivivum elatum recreare studuit: cum id non posset,
hominis dignitate proque pristina amicitia (namque illo usus
t Alexandro vivo familiariter) amplo funere extulit ossaque
Macedoniam uxori eius ac liberis remisit.

Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud 5
um flumen interficitur a Seleuco et Antigene, rerumque summa
Antipatrum defertur. hic qui deseruerant, exercitu suffra-
m ferente, capitis absentes damnantur, in his Eumenes. hac
perculsus plaga non succubuit neque eo secius bellum ad-
ıistravit. sed exiles res animi magnitudinem, etsi non fran-
ant, tamen minuebant. hunc persequens Antigonus, cum 2

---

1 prudent. consilium ut **MRu** denis **M** 2 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* .que *nos*: itaque *libri, male repetitum ex uersu 32 p. 76* 4 exercitum *om.* **u** ' deterior **MPR**: deteriore **ABu** 9 pugnatum **u**: oppugnatum *libri* Neo-ılemus **A**, Neoptolomus **B**, Neopholemus **M** 12 possent **APu**: posset **R** 14 relinqueret **APu**: reliquerit *rell.* reliquit *Seyfert lat. Sprachl. 247* 15 hostibus **MRu**: hostis **Gif. ABP**, *ut Epam. 9, 1* 16 in-t **P** 17 pedestris **MR** 19 petiit *Lambinus*: petit *libri, cf. Fleckeisen :33* 23 fuerat **R** funere **MR** *et s. l.* **A**: munere **Gif. ABP** 25 Hic ı **P** 26 flumen Nilum **MR** (interficitur a. fl. N. **R**) ab **P** Anti-e *van Staveren*: Antigono *libri, cf. Nipp. Spic. p. 12* 27 deseruẻrat **P**, eruerunt **M**, desciuerant **R**, non deseruerant *Nipperdey Spic. 11, 5, 5* rcitū **P** 28 in hiis **P**, *om.* **M** 29 percussus *Lambinus et* **u** setius **A** 31 tamen non **M**

omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabat
neque umquam ad manum accedere licebat nisi iis locis, quib
3 pauci multis possent resistere. sed extremo tempore, cum co
silio capi non posset, multitudine circumitus est. hinc tam
multis suis amissis se expedivit et in castellum Phrygiae, qu
4 Nora appellatur, confugit. in quo cum circumsederetur et ver
retur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod sp
tium non esset agitandi, callidum fuit eius inventum, quemad
modum stans iumentum concalfieri exercerique posset, quo liben
5 tius et cibo uteretur et a corporis motu non removeretur. sub
stringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus plene
terram posset attingere, deinde post verberibus cogebat exultare
et calces remittere: qui motus non minus sudorem excutiebat,
6 quam si in spatio decurreret. quo factum est, quod omnibus
mirabile est visum, ut aeque iumenta nitida ex castello educeret,
cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestri-
7 bus ea locis habuisset. in hac conclusione, quotienscumque vo-
luit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias
disiecit. tenuit autem se uno loco, quam diu hiems fuit, quod
castra sub divo habere non poterat. ver appropinquabat: simu-
lata deditione, dum de condicionibus tractat, praefectis Antigon
imposuit seque ac suos omnis extraxit incolumis.

6 Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum lit-
teras et nuntios misisset in Asiam consultum, utrum regnum
repetitum in Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat)
2 et eas res occuparet, huic ille primum suasit, ne se moveret e
exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur: si
aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, oblivisceretur omnium
3 iniuriarum et in neminem acerbiore uteretur imperio. horum

---

2 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 3 p. multis possent res. **ABP**: p. possen res. multis **R**, p. poss. m. res. **u**, multis possent pauci res. **M** 4 circum itus **APu**: circuitus **BR**, circumuentus **M** *et dett.* 5 suorum *Wölfflin* Phrygiae *om.* **R** quod hora **M** 6 cum *om.* **M** 8 eius *om.* **P** 9 con calfieri **APu**: concalefieri **BP**, calefieri **M** 11 loco caput **M** plene **P** *item* **A** *s. l. et* **u** *in marg.* plane *rell. quod tuetur Nipp. Spic. p. 20* 1 dein **P** uerberibus **A** *corr. ex* uersibus (deinde posterioribus cog. **R**) 13 calcesque **u** emittere *Lambinus* 14 decurrerent **u** 15 mirabilar **A** 16 ac si — conclusione *om.* **M** 17 ualuit *Leid.* 18 et (ut **M**) ap paratum **MRu** 19 dedisiecit **P** h. fuit **Gif. Pu**: fuit h. *rell.* (hyem **AMR**, hiemps **B**, hyemps **P**) 20 castrum **BM** sub diuo **A** *s. l.* **R**: sub sidio uel (*om.* **P**) sub diuo *Leid.* **P**, subsidio (-dia **M**) **Gif. ABM**, sub dio *et Nipp. Spic. p. 21* 21 dediticione **A** 22 omnis **Mu**: omnes *rell.* inco lumes **M** 24 regnum repetitum *Nipperdey Spic. II, 5, 7*: repetitum (-tam **M** *libri* (repetitum iret Macedoniam nam **u**) 25 in *punctatum in* **B** Epyro **AB**
28 aliqua cuperetur cupiditate rap. **AP** omnium iniur. obliu. **Mu**

nihil fecit: nam et in Macedoniam profecta est et ibi cru-
sime se gessit. petiit autem ab Eumene absente, ne pate-
: Philippi domus ac familiae inimicissimos stirpem quoque
·imere, ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam si 4
t, quam primum exercitus pararet, quos sibi subsidio addu-
:. id quo facilius faceret, se omnibus praefectis, qui in offi-
manebant, misisse litteras, ut ei parerent eiusque consiliis
entur. his rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita 5
set fortuna, perire bene meritis referentem gratiam quam
itum vivere.
Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum com- 7
vit. quod una erant Macedones complures nobiles, in iis
estes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obti-
t Persidem, et Antigenes, cuius sub imperio phalanx erat
edonum, invidiam verens, quam tamen effugere non potuit,
otius ipse alienigena summi imperii potiretur, quam alii Ma-
num, quorum ibi erat multitudo, in principiis Alexandri 2
ine tabernaculum statuit in eoque sellam auream cum sceptro
iademate iussit poni eoque omnes cotidie convenire, ut ibi
ummis rebus consilia caperentur, credens minore se invidia
si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum
·etur administrare. quod effecit. nam cum non ad Eumenis 3
cipia, sed ad regia conveniretur atque ibi de rebus delibe-
ur, quodam modo latebat, cum tamen per eum unum gere-
ır omnia.
Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non acie instructa, 8
in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum
it redire. ipse in finitima regione Persidis hiematum copias
it, non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. nam- 2
illa phalanx Alexandri Magni, quae Asiam peragrarat de-
·atque Persas, inveterata cum gloria tum etiam licentia, non

---

illa nihil **ABP**: nihil ea **MRu** 2 petiit **B**: petit *plerique* absenti
eisen p. 338 3 ac familiae *om.* **M** stirpem quoque *om.* **M** 6 id]
8 uteretur **P** his uerbis **Mu** 11 comparauit] λείπει **u** *in marg.*
2 hiis **P**, his *rell.* 13 Peucestes **M**: Peuccestes **AP**, Penorestes **B**,
restes **R**, Peucestes fuit **u** 14 Antigonus **MR**, Antigonem **B** 16
e pocius ipse **P** alienigenas **M** Macedonum de numero, quorum
ich Z. f. d. Alterth. Wiss. 1835 p. 444, *an* aliqui Macedonum? 18
ne Allexandri statuit tabern. **M** 21 si spē **AP** 22 administrari
edey Spic. p. 59 effecit *Heusinger*: et fecit *libri*, *cf. Nipp. l. c. p. 60*
3 de summis rebus *Lambinus* 26 in Paraetacis **Dan. APu**; impar
is **BMR** 28 coegit redire hyematum **R** finitimā regionē **R** 29
militum **M** 31 cum **M**: tum **ABPR**

parere se ducibus, sed imperare postulabat, ut nunc vel
faciunt nostri. itaque periculum est ne faciant, quod illi
runt, sua intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdan
que minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos
3 rint. quodsi quis illorum veteranorum legat facta, paria h
cognoscat neque rem ullam nisi tempus interesse iudicet.
ad illos revertar. hiberna sumpserant non ad usum belli
4 ad ipsorum luxuriam, longeque inter se discesserant. hoc
gonus cum comperisset intellegeretque se parem non esse p
adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum.
erant viae, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adversari
5 hibernacula posset perveniri. quarum brevior per loca de
quae nemo incolebat propter aquae inopiam, ceterum di
erat fere decem: illa autem, qua omnes commeabant, altero
longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa omniumque r
6 abundans. hac si proficisceretur, intellegebat prius advers
rescituros de suo adventu, quam ipse tertiam partem confe
itineris: sin per loca sola contenderet, sperabat se imprude
7 hostem oppressurum. ad hanc rem conficiendam imperavit
plurimos utris atque etiam culleos comparari, post haec
lum, praeterea cibaria cocta dierum decem, ut quam mi
fieret ignis in castris. iter quo habeat, omnis celat. sic pa
qua constituerat, proficiscitur.

9 Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo castr
eius suspicio allata est ad Eumenem hostem appropinquare.
veniunt duces: quaeritur, quid opus sit facto. intelleg
omnes tam celeriter copias ipsorum contrahi non posse,
2 Antigonus adfuturus videbatur. hic omnibus titubantibus
rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem
adhibere et imperata facere, quod ante non fecerint, se ren
pediturum. nam quod diebus quinque hostis transisse poss
effecturum, ut non minus totidem dierum spatio retardar
3 quare circumirent, suas quisque contraheret copias. ad

1 parē se **A**, parere de **P** imperare se **M** 4 cum quibus fe
quam adu. quos steterint *Grasberger* (*Eos I*, *231*), *ut iam Bremi uolue*
7 sumpserat **u** 8 discesserant **Pu**: discenserant **A**, dissenserant
Haec **u**, Hic **P** (*in* **A** *est compendium*, *quod et* hoc *et* haec *significa*
conperisset **A** parum non esse **P**, non esse parem **R** 10 aliquot
11 Medis **MRu**: Mediis **ABP** 14 tantum **R** 17 quam ille **MR**
utris **ABR**: utres **P**, uires **M** culeos **R** 21 ut quae quam **M** 2
MPu: item **ABR** quo habeat *Nipperdey* (*Spic. p. 61*): quod (quot **B** *1*
habebat *libri* omnes **BM** caelabat **M** 24 fimo **ABP** 26 quaerere
summis rebus **u** 30 antea **P** 33 suasque quisque copias contraher

goni autem refrenandum impetum tale capit consilium. certos
mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adver-
sariorum, iisque praecipit ut prima nocte, quam latissime pos-
sint, ignis faciant quam maximos atque hos secunda vigilia
minuant, tertia perexiguos reddant, et assimulata castrorum con- 4
suetudine suspicionem iniciant hostibus, iis locis esse castra ac
le eorum adventu esse praenuntiatum; idemque postera nocte
aciant. quibus imperatum erat, diligenter praeceptum curant. 5
Antigonus tenebris obortis ignis conspicatur: credit de suo ad-
ventu esse auditum et adversarios illuc suas contraxisse copias.
mutat consilium et, quoniam imprudentes adoriri non posset, 6
lectit iter suum et illum anfractum longiorem copiosae viae
apit ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam mili-
um ac reficienda iumenta, quo integriore exercitu decerneret.

Sic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio celerita- 10
emque impedivit eius, neque tamen multum profecit. nam in- 2
idia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedonum veterano-
um, cum superior proelio discessisset, Antigono est deditus,
um exercitus ei ter ante separatis temporibus iurasset se eum
efensurum neque umquam deserturum. sed tanta fuit nonnul-
orum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent quam eum
on perdere. atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissi- 3
mus, conservasset, si per suos esset licitum, quod ab nullo se
lus adiuvari posse intellegebat in iis rebus, quas impendere iam
pparebat omnibus. imminebant enim Seleucus, Lysimachus,
Ptolemaeus, opibus iam valentes, cum quibus ei de summis rebus
rat dimicandum. sed non passi sunt ii, qui circa erant, quod 4
idebant Eumene recepto omnis prae illo parvi futuros. ipse
utem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maxi-
narum rerum leniri non posset.

Itaque cum eum in custodiam dedisset et praefectus custo- 11
um quaesisset, quem ad modum servari vellet, 'ut acerrimum'

---

1 referendum **M** ceteros **B** 2 obuii eant **Bu** 3 iisque **R**: hiis-
ue **P**, hisque *rell.* praecipit *Lambinus*: praecepit *libri*, *cf. Fleckeisen p.*
38 et Nipp. Spic. p. 61 5 minuant] numerat **P** *per compendium* terra
P et] ut *G. Laubmann haud scio an recte* assimilata **B** 6 iis **R**:
iis **P**, his *rell.* fuisse castra **u** 7 idemque **MR**: itemque **ABPu**, *cf.*
Nipp. Spic. p. 62 8 erat *om.* **M** 11 imprudentes *Lambinus*: impruden-
em *libri* possit **M** 13 operitur **APu** 15 Sic *Heusinger*: hic *libri*
7 militum Macedonum **M** 18 dicessisset **A** 19 exercitus eius **R** 20
eque *cod. Haenel.* nec *rell. cf. Nipp. Spic. p. 31* 22 prodere **M** atqui **u**
23 a nullo **BP** 24 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 27 ii **R**: hii **AP**, hi *rell.*
l et *om.* **M**

inquit 'leonem aut ferocissimum elephantum': nondum en
2 tuerat, conservaret eum necne. veniebat autem ad Eu
utrumque genus hominum, et qui propter odium fructum
ex eius casu capere vellent, et qui propter veterem am
colloqui consolarique cuperent, multi etiam, qui eius f
cognoscere studebant, qualis esset, quem tam diu tamqu
timuissent, cuius in pernicie positam spem habuissent vi
3 at Eumenes, cum diutius in vinclis esset, ait Onomarcho
quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare iam
diem sic teneretur: non enim hoc convenire Antigoni
tiae, ut sic deuteretur victo: quin aut interfici aut missu
4 iuberet. hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur,
tu', inquit, 'animo si isto eras, cur non in proelio cecid
5 tius, quam in potestatem inimici venires'? huic Eumen
nam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod nu
cum fortiore sum congressus: non enim cum quoquan
contuli, quin is mihi succubuerit. non [enim] virtute h
sed amicorum perfidia decidi.' neque id erat falsum. [
dignitate fuit honesta et viribus ad laborem ferendum fir
que tam magno corpore quam figura venusta.]

12 De hoc Antigonus cum solus constituere non aude
consilium rettulit. hic cum omnes primo perturbati adn
tur, non iam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot
adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem for
2 ducti, quique maximos duces interfecisset, denique in q
tantum esset, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non p
interfecto nihil habituri negotii essent, postremo, si illi r
salutem, quaerebant, quibus amicis esset usurus: sese eni

---

1 non enim **M** 2 conseruare **M** 5 alloqui *Lambinus* tamdiu tamquam **P** 8 vinculis **MP** 10 hoc *om.* **u** 11 uteretu *Nipperdey Spic. II, 5, 11,* dementer·uteretur uicto *Dederich,* se utere *Lambinus* quin] cum **M** 13 in (*ante* proelio) *om.* **MR** 14 in po 15 quidem] inquit *Car. Meiser, haud improbabiliter, cum Nepos cenda oratione quam uocant directa alias numquam* inquit *omittat; de* quidem *cf. Cic. p. Sulla § 54, de nat. deor, III, § 78* istuc **P** *spurium esse uidit Wölfflin* (non enim .. decidit *Grasberger*) 18 *om. rell.* *post* falsum *quaedam deesse statuit Buchnerus, rectius He et Bremi uerba a nobis inclusa, quae iam elocutionis genere suspectiss glossema esse intellexerunt.* (*Nipperdey in edit. Lips. 1849 haec fe statuit*: Nam cum in proeliis comminus pugnare consuesset, quicum num cum eo conseruerunt, nemo par esse potuit. Id quod mirabil ctus eius faciebat: nam et dignitate *etc.*) Iam et **u** 19 firm (et dign. fuit honesta *post* firmis *transposuit Vonck in Spec. crit. p.* rettulit *sic* **R** primo *om.* **R**, uel primo **M** 24 adeo *om.* **R** sent **R** *1 m.* 25 quique tot maximos **u** 26 tantum esset **AP**: e tum *rell.* 27 redderent **P** 28 enim *om.* **M**

Eumene apud eum non futuros. hic cognita consilii voluntate 3
tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit.
tum autem, cum iam vereretur ne qua seditio exercitus oreretur,
vetuit quemquam ad eum admitti et cotidianum victum remo-
veri iussit: nam negabat se ei vim allaturum, cui aliquando
fuisset amicus. hic tamen non amplius quam triduum fame 4
fatigatus, cum castra moverentur, insciente Antigono iugulatus
est a custodibus.

Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, cum ab anno 13
vicesimo, uti supra ostendimus, septem annos Philippo apparuisset,
tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his
unum equitum alae praefuisset, post autem Alexandri Magni
mortem imperator exercitus duxisset summosque duces partim
repulisset, partim interfecisset, captus non Antigoni virtute, sed
Macedonum periurio talem habuit exitum vitae. in quo quanta 2
omnium fuerit opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum re-
ges sunt appellati, ex hoc facillime potest iudicari, quod nemo
Eumene vivo rex appellatus est, sed praefectus, eidem post 3
huius occasum statim regium ornatum nomenque sumpserunt
neque, quod initio praedicarant, se Alexandri liberis regnum ser-
vare, praestare voluerunt et uno propugnatore sublato quid sen-
tirent aperuerunt. huius sceleris principes fuerunt Antigonus,
Ptolemaeus, Seleucus, Lysimachus, Cassandrus. Antigonus autem 4
Eumenem mortuum propinquis eius sepeliendum tradidit. hi
militari honestoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt
ossaque eius in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberos-
que eius deportanda curarunt.

XIX. PHOCION.

Phocion Atheniensis etsi saepe exercitibus praefuit summos- 1
que magistratus cepit, tamen multo eius notior integritas vitae

3 iam *om.* **M** oriretur *libri*, *cf. Tim. 3, 3* 4 ad eum quenquam **M** ımoueri **MR** 5 illaturum **P** *corr. ex* allat. cui *G. Laubmann* (*mus. hen. XXIV, 140*): qui *libri* 10 uigesimo **BM** ut **M** ostendimus m. **M** paruisset **u** 11 tresdecim **R**, et tredecim **M** optinuisset **PM** hiis **P** 12 unum *Leid.* **ABPR**: uni **Mu** 14 reppulisset **BR** 15 le quo *Lambinus* 16 omnium f. **ABP**: f. omnium **Mu**, omnium f. homi- ıum **R** 18 eidem **ABP**: iidem **MRu**, sed *Leid.* 19 eius **R** 20 prae- licarunt **M** seruasse **M** 21 set uno *Dietsch* quid] quin **A** 23 Ptholomaeus **AP** Cassandrus **ABPRu**: Casander **M** 24 sepeliundum **Pu**: sepeliendum *rell.* hii **AP**, ei **M** 26 ossaque [eius] *Dietsch* atque *om.* **M** 27 deportando **P** 29 est integritas **u** *et Fleckeisen p. 314,* integr. est **M**

quam rei militaris labor. itaque huius memoria est nulla, illius
autem magna fama, ex quo cognomine Bonus est appellatus.
2 fuit enim perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset propter
frequentis delatos honores potestatesque summas, quae ei a po-
3 pulo dabantur. hic cum a rege Philippo munera magnae pe-
cuniae repudiaret, legatique hortarentur accipere simulque ad-
monerent, si ipse iis facile careret, liberis tamen suis prospiceret,
quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam
4 tueri gloriam, his ille 'si mei similes erunt, idem hic' inquit
'agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin
dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique
luxuriam.'

2 Idem cum prope ad annum octogesimum prospera pervenisset
fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum
2 civium, primo, quod cum Demade de urbe tradenda Antipatro
consenserat eiusque consilio Demosthenes cum ceteris, qui bene
de re publica meriti existimabantur, populi scito in exilium
erant expulsi. neque in eo solum offenderat, quod patriae male
consuluerat, sed etiam, quod amicitiae fidem non praestiterat.
3 namque auctus adiutusque a Demosthene eum, quem tenebat,
ascenderat gradum, cum adversus Charetem eum subornaret: ab
eodem in iudiciis, cum capitis causam diceret, defensus aliquo-
tiens, liberatus discesserat. hunc non solum in periculis non
4 defendit, sed etiam prodidit. concidit autem maxime uno cri-
mine, quod, cum apud eum summum esset imperium populi, et
Nicanorem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeo Atheniensium
a Dercylo moneretur idemque postularet ut provideret, ne com-
meatibus civitas privaretur, huic audiente populo Phocion ne-
gavit esse periculum seque eius rei obsidem fore pollicitus est.
5 neque ita multo post Nicanor Piraeo est potitus. ad quem re-
cuperandum cum populus armatus concurrisset, ille non modo

2 autem est **R** fama magna **M** 3 diuitissimus **Gif. APu**: ditissimus **BMR** 4 frequentes **MPu** 5 magnaeque **M** 6 acciperet **B** *corr.* ammoneret **A** 7 hiis **P**, his *rell.* facileque **P** 9 Hiis **P** idem *om.* **u** 10 sin] sui **MP** 12 Idem *Schoppius*: eidem *libri* prouenisset **B**, permansisset *Lambinus*, prospere processisset *Dederich*, peruixisset *Fleckeisen p. 332* 14 *malim* uenit, *praesertim cum modo praecedat* peruenisset, *cf. tamen Lys. I, 3* 15 quod *Leid.* **Pu**: *om.* **ABMR** 17 scito populi *Leid.* plebiscito **BM** 18 erant missi et expulsi *Leid.* offenderat *om.* **P** 19 etiam quo **u** 21 adscenderet **A** Charetem **BMu**: Carethem **APR** 24 maxime autem **u** 25 qui cum **M** 26 Nycanorem **ABP**, *item infra* Nyc. Atheniensium *Lambino aut delendum aut* portui *addendum uidebatur* 27 clercylo **A**, Darcylo (-llo **u**) **Mu** idemque **u**: eidemque *codd.* comeatibus **AM** 30 ad quam recuperandam **P**

ıeminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem praeesse voluit.
sine quo Athenae omnino esse non possunt.]

Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum una po- 3
puli causam agebat, altera optimatium. in hac erat Phocion et
Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum patrociniis
ıtebatur: nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum
Cassandro sentiebant. interim a Polyperchonte Cassandrus Ma- 2
:edonia pulsus est. quo facto populus superior factus statim
luces adversariae factionis capitis damnatos patria propulit, in
iis Phocionem et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos
ıd Polyperchontem misit, qui ab eo peterent ut sua decreta con-
irmaret. huc eodem profectus est Phocion. quo ut venit, cau- 3
am apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Poly-
ıerchontem iussus est dicere: namque is tum regis rebus prae-
rat. hic ab Agnone accusatus, quod Piraeum Nicanori prodi- 4
lisset, ex consilii sententia in custodiam coniectus Athenas
leductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium.

Huc ut perventum est, cum propter aetatem pedibus iam 4
ıon valeret vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti,
um alii, reminiscentes veteris famae, aetatis misererentur, plu-
imi vero ira exacuerentur propter proditionis suspicionem Piraei
ıaximeque, quod adversus populi commoda in senectute steterat.
uare ne perorandi quidem ei data est facultas et dicendi cau- 2
ım. inde iudicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus,
:aditus est undecimviris, quibus ad supplicium more Athenien-
ıum publice damnati tradi solent. hic cum ad mortem duce- 3
:tur, obvius ei fuit Euphiletus, quó familiariter fuerat usus.
cum lacrimans dixisset 'ó quam indigna perpeteris, Phocion!'

---

1 armatus **M** 2 sine quo — possunt] *hoc colon delendum esse uidit* *remi, alii post* Piraeo est potitus *transponendum censuerant, cf. Fleck. p. 313* *Grasberger in 'Eos' I, p. 240* 3 athenae **M** 4 optimatum **MR** erant *rasberger* 6 nitebatur **M** Polyperconti *uel* Polip. *libri, et sic fere* *mper in hoc nomine* 7 Cassandrus **APRu**: Cassander **BM** 9 pepulit *scensius, cf. Auct. ad Herenn. 4, 8* proturbare e ciuitate 12 huc *Lam-* *nus*: hoc *libri, om.* **u** est et Phocion **Mu** 13 Polypercuntem **A** 14 giis *cod. Haenel. cf. Fleckeisen p. 332* 15 hic ab **Gif. P**: hic cum ab *ll.* Hagnone *C. Keil in Philol. IV, 744; cf. Fleck. p. 327* accusatus set (est **M**) quod **Mu** Nicanori *om.* (?) **Gif.** prodidisset et **B** *et Dede-* *:h Z. f. Alt. W. 1835 p. 448* 16 consilii **Gif. Pu**: consilmili **A** (*sed prior* *punct.*), consimili **BMR** (*ex* consili) 18 ut **PRu**: ubi **M**, *om.* **AB** 19 let **A** 21 ira *om.* **R** 22 staterat **P** 23 quare ne *Nipperdey*: quo rene **AP**, qua de re ne *rell.* et dicendi causam *om.* **u** *prob. Fleckeiseno* *324; sane haec uerba iam propter locum, quem in enuntiato obtinent, admo-* *m suspecta sunt.* causam in iudicio; legitimis *Nipperdey Spic. p. 63 sq.* 24 legittimis cuiusdam **P** 27 Euphiletus **APR**: Emphiletus **BMu**

huic ille 'at non inopinata' inquit: 'hunc enim exitum pleri
4 clari viri habuerunt Athenienses.' in hoc tantum fuit odi
multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. itaque a s
vis sepultus est.

XX. TIMOLEON.

1 Timoleon Corinthius. sine dubio magnus omnium iudi hic vir exstitit. namque huic uni contigit, quod nescio an nu ut et patriam, in qua erat natus, oppressam a tyranno libera et a Syracusanis, quibus auxilio erat missus, iam inveterat servitutem depelleret totamque Siciliam, multos annos be vexatam a barbarisque oppressam, suo adventu in pristin
2 restitueret. sed in his rebus non simplici fortuna conflicta est, et, id quod difficilius putatur, multo sapientius tulit sec
3 dam quam adversam fortunam. nam cum frater eius Timop nes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites merc narios occupasset particepsque regni posset esse, tantum afui societate sceleris, ut antetulerit civium suorum libertatem fra saluti et parere legibus quam imperare patriae satius duxe
4 hac mente per haruspicem communemque affinem, cui soror eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interfici dum curavit. ipse non modo manus non attulit, sed ne as cere quidem fraternum sanguinem voluit. nam dum res c ficeretur, procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset s
5 currĕre. hoc praeclarissimum eius factum non pari m probatum est ab omnibus: nonnulli enim laesam ab eo pietat putabant et invidia laudem virtutis obterebant. mater vero p id factum neque domum ad se filium admisit neque aspe
6 quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. qui

---

2 Atheniensium *malebat Fleckeisen p. 315* fuit tantum **R** 3 lil **M** 5 Thimoleon **AB**, Thymoleon **P**, *iidem sic fere semper* Corintheu 6 contingit **A** an nulli *Lambinus*: an ulli *libri* 8 Syracusanis *sed in* **M** an *eadem m. punct.* Syracusis *rell.* iam *om.* **MR** 9 annos ı tos **R** 10 barbaris **P** 11 hiis **P** 13 Timophanes **MR**: Tymoph **AP**, Thimophanes **B** 14 mercenarios **BM** 15 accupasset **P** ab *plerique* 16 suorum ciuium **MRu** fratris sui **u** 17 parere (patria legibus quam imp. patriae (*om.* **P**) s. duxerit *Leid.* **ABPu**: patriae pa leg. quam imperare s. dux. **Gif.** (?), patriae legibus obtemperare sa (sanctius **M**) duxerit quam imp. patriae **MR** 18 haruspicem **PR**: aru cem **ABM** 19 interficiendum **BMR** 20 manum **MR** non *om.* **M** 23 factum **ABP** *et in marg.* **u**: facinus **MRu** 27 quibus uerbis **M**

rebus ille adeo est commotus, ut nonnumquam vitae finem
facere voluerit atque ex ingratorum hominum conspectu morte
decedere.

Interim Dione Syracusis interfecto Dionysius rursus Syracu- 2
sarum potitus est. cuius adversarii opem a Corinthiis petierunt
ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. huc Timoleon
missus incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. cum 2
interficere posset, noluit, tutoque ut Corinthum perveniret effecit,
quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii saepe adiuti
fuerant, cuius benignitatis memoriam volebat exstare, eamque
praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiae quam
crudelitatis, postremo ut non solum auribus acciperetur, sed etiam
oculis cerneretur, quem et ex quanto regno ad quam fortunam
detulisset. post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui 3
adversatus erat Dionysio: quem non odio tyrannidis dissensisse,
sed cupiditate indicio fuit, quod ipse expulso Dionysio imperium
dimittere noluit. hoc superato Timoleon maximas copias Kar- 4
thaginiensium apud Crinissum flumen fugavit ac satis habere
coegit, si liceret Africam obtinere, qui iam complures annos
possessionem Siciliae tenebant. cepit etiam Mamercum, Italicum
ducem, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adiutum
in Siciliam venerat.

Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem belli non 3
solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisivit
quos potuit, primum Siculos, dein Corintho arcessivit colonos,
quod ab iis initio Syracusae erant conditae. civibus veteribus 2
sua restituit, novis bello vacuefactas possessiones divisit, urbium
moenia disiecta fanaque deserta refecit, civitatibus leges liber-
tatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium totae insulae
conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi, qui initio
deduxerant, videretur. arcem Syracusis quam munierat Diony- 3
sius ad urbem obsidendam, a fundamentis disiecit, cetera tyran-
nidis propugnacula demolitus est deditque operam, ut quam
minime multa vestigia servitutis manerent. cum tantis esset 4

1 adeo ille **Mu** 4 Syracusanorum **M** 5 petiuerunt **MR** 6 Hunc Tymoleon **AP** 9 quid **A** 11 ex qua **M** 14 detrusisset **M**, depulisset **u** Hiceta *Bosius*: Hecata **AMPu**, Hecceta **B**, Heccata **R** 15 fuerat **Mu** quem **MPRu** *et corr.* **B**: qm̄ **AB** 16 ipso **P** 17 Karthaginensium **AP**, Carth. *rell. fere* 18 crimnissum **M** habere] hinc **M** 25 deinde **M** accersiuit **BMR** 26 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 28 deserta] detecta *Dae ne coll. Att. 20, 3* 29 ex] et **M** totae **Gif. ABP**: toti **MR** 31 arcem, Syracusis *alii, at v. Nipp. Spic. II, 5, 13* muniuerat **Mu**

opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem amorem
haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtinere,
maluit se diligi quam metui. itaque, cum primum potuit, im-
perium deposuit ac privatus Syracusis, quod reliquum vitae fuit,
5 vixit. neque vero id imperite fecit: nam quod ceteri reges im-
perio potuerunt, hic benivolentia tenuit. nullus honos huic de-
fuit, neque postea res ulla Syracusis gesta est publice, de qua
6 prius sit decretum quam Timoleontis sententia cognita. nullius
umquam consilium non modo antelatum, sed ne comparatum
quidem est. neque id magis eius benivolentia factum est quam
prudentia.

4 Hic cum aetate iam provectus esset, sine ullo morbo lumina
oculorum amisit. quam calamitatem ita moderate tulit, ut ne-
que eum querentem quisquam audierit, neque eo minus privatis
2 publicisque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cum
ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus
iumentis iunctis, atque ita de vehiculo quae videbantur dicebat.
neque hoc illi quisquam tribuebat superbiae: nihil enim um-
3 quam neque insolens neque gloriosum ex ore eius exiit. qui
quidem, cum suas laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit
quam se in ea re maxime diis agere gratias atque habere, quod,
cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem
4 esse voluissent. nihil enim rerum humanarum sine deorum nu-
mine geri putabat. itaque suae domi sacellum Automatias con-
stituerat idque sanctissime colebat.

5 Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesse-
rant casus. nam proelia maxima natali suo die fecit omnia:
quo factum est ut eius diem natalem festum haberet universa
2 Sicilia. huic quidam Laphystius, homo petulans et ingratus,
vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege agere
diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem hominis

---

2 haberet amorem **Mu** obtinere *Freinshemius:* obtinere liceret *Heerwagen*, obtineret *libri*, *quod tuetur Vielhaber in Z. f. oest. Gymn. XIII, 535; cf. Nipp. Sp. p. 64* 4 ac priuatit **AP**, et priuatus **M** Syracusis *om.* **R** 6 '*fort.* uix potuerunt' **u** *in marg.* 7 Syrac. res ulla gesta est publica **MR**, *item* **u**, *sed haec* publice 10 eius *addidit Fleckeisen p. 333* 13 modeste **R** 16 consilium **Pu** ualitudinem **MP** 17 iunctis *om.* **R** 20 duxit **P**, dixerit *Fleckeisen p. 333* 21 maxime **ABP**: maximas **MRu** gratias agere **Mu** 22 constituisset **M**, constituerunt uel constituissent **AP** potentissimum **M** 24 agi **M** αὐτοματίας **u**, Automathias **P**, Anthomathias **ABMR** 26 accesserunt **M** 27 dic suo **Mu** 28 eiusdem natalem **M** 29 quidem **MPu** Laphystius *Longolius*: Lamistius **ABPRu**, Lamestius **M**, *similiter* (*uel* Lamyst.) *infra*, *cf. Fleck. p. 327. Nipp. Sp. 48*

nibus coercere conarentur, Timoleon oravit omnes, ne id fa- ent. namque id ut Laphystio et cuivis liceret, se maximos ores summaque adisse pericula. hanc enim speciem libertatis e, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret. m, cum quidam Laphystii similis, nomine Demaenetus, in 3 ntione populi de rebus gestis eius detrahere coepisset ac non- lla inveheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se voti esse mnatum: namque hoc a diis immortalibus semper precatum, talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuivis liceret, quo vellet, impune dicere.

Hic cum diem supremum obisset, publice a Syracusanis in 4 mnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia pultus est.

XXI. DE REGIBUS.

Hi fere fuerunt Graecae gentis duces, qui memoria digni 1 leantur, praeter reges: namque eos attingere noluimus, quod mium res gestae separatim sunt relatae. neque tamen ii ad- odum sunt multi. Lacedaemonius autem Agesilaus nomine, 2 n potestate fuit rex, sicut ceteri Spartani. ex iis vero, qui minatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt, ut nos licamus, Persarum Cyrus et Darius, Hystaspi filius: quorum erque privatus virtute regnum est adeptus. prior horum apud ssagetas in proelio cecidit, Darius senectute diem obiit supre- m. tres sunt praeterea eiusdem gentis: Xerxes et duo Arta- 3 xae, Macrochir cognomine et Mnemon. Xerxi maxime est

1 cohercere **ABP** 2 caeterisque liceret **M** 3 adisse **P**: adiisse **MR** spem **BP** 5 id cum **MRu** Demenatus **APR**, Demenetus **M** 6 de *om.* **Mu** 7 Timoleunta **A** nunc uoti se **R** 8 damnatum **ABPu**: compotem **MR** hoc **Gif. APu**: haec **BMR** 9 restituerent **B** 11 supremum *om.* **u** obisset **AP**: obiisset **BMR** 12 timoleunteum Timoleontium **u**

Haec capita in libris uitae Timoleontis adnexa primus seiunxit Caelius Cu- titulo interposito: De Regibus breuis notatio.

14 Hii **AP** *fort.* fere sunt graecae **u** *et dett. aliquot*: graeciae **MPR**; *cf. Nipp. Spic. p. 35* 15 uidebantur **u** *probante Fleckeiseno* imus **P** 16 ii **Ru**: hii **AP**, hi *rell.* 18 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* 20 is **P** Dareus **u**, *item paulo post* Hyrtapsi **AB**, Hirtapsi **P**, hispasti istapi **R**, Hystaspis **u** 22 suppremum **A** 23 gentis *Fr. Richter* (*Z. f. in. Wes. XI, 337*): generis *libri, cf.* § *1 et 2, 1* Artaxerxae *Heu- er*: Artaxerxe **AP**, Artaxerxes **BMR**, *cf.* Naucratae *in Cic. de Orat. II* *. Lachm. ad Lucr. p. 50* 24 Machrochir **AB** cognomine *Nipperdey:* que **ABMP**, que **R**, *om.* **u** Mnemon **u**: Memnon **MR**, Mennon **ABP**, *infra* at Xerxi **B**

illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitibus terra
4 marique bellum intulit Graeciae. at Macrochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili ornavit virtute belli: namque illo Perses nemo manu fuit fortior. Mnemon autem iustitiae fama floruit. nam cum matris suae scelere amisisset uxorem, tantum indulsit dolori, ut
5 eum pietas vinceret. ex his duo eodem nomine morbo naturae debitum reddiderunt: tertius ab Artabano praefecto ferro interemptus est.

2 Ex Macedonum autem gente duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius, et Alexander Magnus. horum alter Babylone morbo consumptus est, Philippus Aegiis a Pausania, cum spectatum ludos iret, iuxta
2 theatrum occisus est. unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. unus item Siculus, Dionysius prior. nam et manu fortis et belli peritus fuit et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius denique rei cupidus nisi singularis perpetuique imperii ob eamque rem crudelis: nam dum id studuit mu-
3 nire, nullius pepercit vitae, quem eius insidiatorem putaret. hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate: maior enim annos sexaginta natus decessit florente regno. neque in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreasset multique ei nati essent nepotes.

3 Fuerunt praeterea magni reges ex amicis Alexandri Magni, qui post obitum eius imperia ceperunt, in iis Antigonus et
2 huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus. ex his Antigonus in proelio, cum adversus Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est. pari leto adfectus est Lysimachus ab Se-
3 leuco: namque societate dissoluta bellum inter se gesserunt. at Demetrius, cum filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset

---

2 ac **M** 3 corporis *om.* **M** 4 Perses **ABPRu**: Persarum **M** fuit manu **Mu** 6 indulxit **B** 7 hiis **P** 8 Arthabano **ABPR**, artanabo **M** interfectus **M** 10 genere **M** 12 Babylonae *malit Fleckeisen* 13 Aegiis *Fleckeisen p. 334*: Egys (**AP**), Aegys (**R**), Egis (**B**), aegis (**M**) *libri* 14 Pyrrus **A** 18 minime nō lib. **M** 19 rei denique **MRu** 20 id] istud **M** 21 ppepercit (*sic*) **A** 23 maior enim **ABPR**: maiorque **Mu** 27 multi reges **Mu**, *sed* u *in marg.* al. magni 28 in hiis **P**, in his *rell.* 29 Ptolomeus **P**, Ptholomeus **AB**, *sic item* § *4* 30 in proelio **MR** *post* dimicaret *habent* Lysimachumque u 31 ab **AP**: a **BMRR** 32 namque **ABPu**: nam **MR**, *fort.* namque hi

ɿue eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus
.lo in custodia socer generi periit a morbo. neque ita multo 4
st Seleucus a Ptolemaeo Ceranno dolo interfectus est, quem
; a patre expulsum Alexandrea alienarum opum indigentem
:eperat. ipse autem Ptolemaeus, cum vivus filio regnum tra-
lisset, ab illo eodem vita privatus dicitur.
De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommo- 5
m videtur non praeterire Hamilcarem et Hannibalem, quos et
imi magnitudine et calliditate omnes in Africa natos praesti-
se constat.

XXII. HAMILCAR.

Hamilcar, Hannibalis filius, cognomine Barca, Karthaginien- 1
, primo Poenico bello, sed temporibus extremis, admodum
ulescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. cum ante 2
ıs adventum et mari et terra male res gererentur Kartha-
niensium, ipse, ubi adfuit, numquam hosti cessit neque locum
'cendi dedit, saepeque e contrario occasione data lacessivit
mperque superior discessit. quo facto, cum paene omnia in
cilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo
:o gestum non videretur. interim Karthaginienses classe apud 3
sulas Aegatis a C. Lutatio, consule Romanorum, superati, sta-
erunt belli facere finem eamque rem arbitrio permiserunt Ha-
.lcaris. ille, etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ser-
ındum putavit, quod patriam exhaustam sumptibus diutius
lamitates belli ferre non posse intellegebat, sed ita, ut statim 4
ente agitaret, si paulum modo res essent refectae, bellum reno-
re Romanosque armis persequi, donicum aut virtute vicissent

---

2 a **ABP**: *om.* **MRu** 3 Ptolomeo **AP**, Ptholomeo **P** est *om.* **R**
ılexandria **MR** 8 amilcharem **R** Annibalem **Ru** 11 Amilcar u
ic semper, *item* Annibal Barca u: Barcha **ABPR**, Barchos **M** Karth.]
emel moneam **P** *plerumque habet* Karthago, *sed* Karthaginensis, **A** *saepe*
:thago *et* Karthaginiensis, *reliqui fere semper* Carthago *et* Carthaginensis
12 poenico **Gif. AP**: punico **BMRu** 13 ante **BMPR**: autem **A** (autem
; aduentu *cod. Haenel. et Nipperdey Spic. p. 65*) 15 ubi ipse **B** 16
pe e u, e *om.* **M** 18 Poeni **MR**: Peni **ABP**, *item alias* Erycem **P**:
cem **ABMR** 20 Aegatis **Mu**: Egatis **ABPR** a .G. **AP** Luctatio
R 21 finem facere **MRu** 22 seruiendum **BMRu** 24 calamita-
M 25 reuocare **B** 26 donicum **Gif. AP**: donec **BMRu**, *sed* **B** *in*
'a uirtute **Gif. P**: utrte **A**, ut certe **B** (ut *punct.*), certe **MRu**, rite
gk uicisset (?) **Gif.**

5 aut victi manus dedissent. hoc consilio pacem conciliavit, in
quo tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret bellum compositu-
rum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerant, armis relictis
Sicilia decederent, ut succumbente patria ipse periturum se po-
tius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret: non enim
suae esse virtutis arma a patria accepta adversus hostis adver-
sariis tradere. huius pertinaciae cessit Catulus.

2 At ille, ut Karthaginem venit, multo aliter ac sperarat rem
publicam se habentem cognovit. namque diuturnitate externi
mali tantum exarsit intestinum bellum, ut numquam in pari peri-
2 culo fuerit Karthago, nisi cum deleta est. primo mercennarii
milites, quibus adversus Romanos usi erant, desciverunt: quorum
numerus erat viginti milium. hi totam abalienarunt Africam,
3 ipsam Karthaginem oppugnarunt. quibus malis adeo sunt Poeni
perterriti, ut etiam auxilia ab Romanis petierint eaque impe-
trarint. sed extremo, cum prope iam ad desperationem per-
4 venissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. is non solum
hostis a muris Karthaginis removit, cum amplius centum milia
facta essent armatorum, sed etiam eo compulit, ut locorum
angustiis clausi plures fame quam ferro interirent. omnia op-
pida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentissima
5 totius Africae, restituit patriae. neque eo fuit contentus, sed
etiam finis imperii propagavit, tota Africa tantum otium red-
dit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuisse.

3 Rebus his ex sententia peractis fidenti animo atque infesto
Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut im-
perator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit
2 filium Hannibalem annorum novem. erat praeterea cum eo
adulescens illustris, formosus, Hasdrubal, quem nonnulli diligi
turpius, quam par erat, ab Hamilcare loquebantur: non enim

1 manum M consiliauit P in quo u: in qua *libri*, *cf. Nipp. Spic. 67*
2 ferocia ut cum MRu 3 tenuerant *Lambinus*: tenuerunt *libri probante*
Nipp. Spic. p. 38 4 ut *om.* Mu (*non item* R) 5 redierit R 6 esset M
7 Catulus MPRu: *om.* AB 8 sperabat MR 10 in *addidit Fleckeisen*
p. 318 pari] tali R 11 deleta APu: deserta BMR mercenarii M
12 quibus a. R. usi erant *nos* (*ut fere est in excerptis Patavinis p. 192*, *4*:
quorum opera usi fuerant adversus Romanos): qui a. R. fuerant *libri*, qui ..
steterant *Grasberger*, qui .. conducti erant *coni. Wölfflin* 13 hii A (*non*
item P) 15 auxilia etiam MR a BMu petiuerint MR eaque imp.
om. u, eaque impetrarunt *Nipperdey*, *at apte confert Heerwagen Liv. 33*,
27, 5 18 hostes P mil' A, milia B *corr. in* milibus 20 ferro
quam fame R *fort.* interierint 21 alienata Mu hiis P, *item 3, 1*
Hypponem AB, hiperponem M ualidissima *Leid.* 24 in eo P uid.
annis multis u, multis annis uid. R 27 exercitū P 29 et formosus
Ascensius Hastrubal A, Asdrubal u 30 Amilcare AMu

ıledici tanto viro deesse poterant. quo factum est ut a prae-
cto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. huic ille filiam
am in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat
terdici socero genero. de hoc ideo mentionem fecimus, quod 3
amilcare occiso ille exercitui praefuit resque magnas gessit, et
·inceps largitione vetustos pervertit mores Karthaginiensium,
usdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque 4
ɲnit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bellicosissi-
asque gentes subegit, equis, armis, viris, pecunia totam locu-
etavit Africam. hic cum in Italiam bellum inferre meditare- 2
.r, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in proelio
ıgnans adversus Vettones occisus est. huius perpetuum odium 3
ga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Poe-
cum. namque Hannibal, filius eius, assiduis patris obtestationi-
ıs eo est perductus, ut interire quam Romanos non experiri
allet.

XXIII. HANNIBAL.

Hannibal, Hamilcaris filius, Karthaginiensis. si verum est, 1
ıod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute
perarit, non est infitiandum Hannibalem tanto praestitisse ce-
ɾos imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat
rtitudine cunctas nationes. nam quotienscumque cum eo con- 2
essus est in Italia, semper discessit superior. quod nisi domi
ɾium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur supe-
re potuisse. sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem.

Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga 3
ɔmanos sic conservavit, ut prius animam quam id deposuerit,
.i quidem, cum patria pulsus esset et alienarum opum indi-
ret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis. nam ut 2
ıittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis, om-
ım iis temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. hunc

---

4 socero genero **APu**: socer a genero **B**, socer genero *Leid.* socero
ner **MR** 6 peruertit **PMRu**: praeuertit **AB** 10 genteis **u** 13 Vet-
ıes **u**: Vectones **MP**, Veteones **ABR** 14 poenicum **Dan. P**: penicum **A**
ld. o *s. l.*) punicum *rell.* 18 Annibal **u**, *et sic semper* 21 antecedebat
ipse malim antecedit 22 quotiens **R** 23 ytaliã **P** superbior **A**
uideretur *dett. aliquot* 25 deuincit **A** 26 ergo **P** 27 confir-
ıuit **M** 31 iis **Ru**: hiis **P**, his *rell.*

tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque a rubro mari arma
2 conatus sit inferre Italiae. ad quem cum legati venissent Ro-
mani, qui de eius voluntate explorarent darentque operam con-
siliis clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent,
tamquam ab ipsis corruptum alia atque antea sentire, neque id
frustra fecissent, idque Hannibal comperisset seque ab interiori-
3 bus consiliis segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem,
eique cum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset,
hoc adiunxit: 'pater meus', inquit, 'Hamilcar, puerulo me, ut-
pote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator
proficiscens Karthagine, Iovi optimo maximo hostias immolavit.
4 quae divina res dum conficiebatur, quaesivit a me vellemne se-
cum in castra proficisci. id cum libenter accepissem atque ab
eo petere coepissem ne dubitaret ducere, tum ille, faciam, inquit,
si mihi fidem, quam postulo, dederis. simul me ad aram ad-
duxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque ceteris remotis
tenentem iurare iussit, numquam me in amicitia cum Romanis
5 fore. id ego iusiurandum patri datum usque ad hanc aetatem
ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tem-
6 pore eadem mente sim futurus. quare si quid amice de Roma-
nis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris: cum qui-
dem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo
principem posueris'.

3 Hac igitur qua diximus aetate cum patre in Hispaniam pro-
fectus est: cuius post obitum, Hasdrubale imperatore suffecto,
equitatui omni praefuit. hoc quoque interfecto exercitus sum-
mam imperii ad eum detulit. id Karthaginem delatum publice
2 comprobatum est. sic Hannibal minor quinque et viginti annis
natus imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniae
bello subegit: Saguntum, foederatam civitatem, vi expugnavit,
3 tres exercitus maximos comparavit. ex his unum in Africam
misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, ter-
tium in Italiam secum duxit. saltum Pyrenaeum transiit. qua-
cumque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem nisi
4 victum dimisit. ad Alpes posteaquam venit, quae Italiam

1 a] in **P** 5 ab cis **P** 7 ad *om.* **M** 9 inquit meus **MRu** me *om.* **M** 11 hostiam *Leid.* 12 conficeretur **R**, conficitur *Fleckeisen p. 334* 15 mihi fidem **AB**: in (*pro* m') fidem **P**, fidem mihi **MR**(?)**u** 18 ad hanc diem **M** 19 ut] et **P** 20 sim] sin **A** 21 me non **M** 24 ergo *Leid.* **P** qua diximus *om.* **M** 25 effecto **A** *1 m.* 26 omni **Mu**: omnium **ABPR** 27 relatum *Dietsch* 29 natus *om.* **u**, natu *Dietsch* 30 federatam **ABP** ciuitem **A** ui] ut **B** 31 hiis unam **P** 34 nisi] non *Leid.*

ɔ Gallia seiungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum
raeter Herculem Graium transierat (quo facto is hodie saltus
raius appellatur), Alpicos conantes prohibere transitu concidit,
ıca patefecit, itinera muniit, effecit ut ea elephantus ornatus
e posset, qua antea unus homo inermis vix poterat repere.
ac copias traduxit in Italiamque pervenit.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione con- 4
ıle eumque pepulerat. cum hoc eodem Clastidi apud Padum
ecernit sauciumque inde ac fugatum dimittit. tertio idem Sci- 2
io cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adversus eum
enit. cum iis manum conseruit: utrosque profligavit. inde
er Ligures Appenninum transiit, petens Etruriam. hoc itinere 3
leo gravi morbo adficitur oculorum, ut postea numquam dextro
eque bene usus sit. qua valetudine cum etiamtum premeretur
cticaque ferretur, C. Flaminium consulem apud Trasumenum
ım exercitu insidiis circumventum occidit, neque multo post
. Centenium praetorem cum delecta manu saltus occupantem.
inc in Apuliam pervenit. ibi obviam ei venerunt duo consules, 4
. Terentius et L. Aemilius. utriusque exercitus uno proelio
ıgavit, Paulum consulem occidit et aliquot praeterea consula-
es, in iis Cn. Servilium Geminum, qui superiore anno fuerat
onsul.

Hac pugna pugnata Romam profectus est nullo resistente. 5
ı propinquis urbi montibus moratus est. cum aliquot ibi dies
ıstra habuisset et Capuam reverteretur, Q. Fabius Maximus,
ictator Romanus, in agro Falerno ei se obiecit. hic clausus 2
ocorum angustiis noctu sine ullo detrimento exercitus se expe-
ivit Fabioque, callidissimo imperatori, dedit verba. namque
bducta nocte sarmenta in cornibus iuvencorum deligata incen-

---

1 ab **APR**: a **BM** 3 Alpinos *malebat Lambinus* transitum **M** 4 effe-
tque **Mu** ut eo **Dan.** (?) elefantus **Gif.** ornatus **Dan. B**(?)**u**: one-
ıtus **AMPR**, *cf. Ages. 3, 3* 5 quam **B** inhermis **AP** 6 in Italiam **P**
8 Clastidii **Ru**, Clastidia **ABP**, Clastidio **M**, de Clastidio *Puteanus*,
em Herm. Müller 'Die Schlacht an der Trebia' (*Berol. 1867*) *p. 12* 9 sau-
um **M** 11 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* confligauit **P** 12 Appenninum **A**:
penninum **BMPR** Hetruriam **Mu**, ethruriam **R** 13 dextero **u** 14
eque *om.* **R** ualitudine **BMP** etiam tum **MR**: etiamnum **Au**, etiam
unc **B**, nimium **P** 15 Flamminium **AMP**, Flammineum **B** Trasiume-
um (i *punct.*) **A**, Thrasumenum **PR**, transimenum **MR** 17 Contenium **P**,
enteneum **M**, *cf. Liv. 22, 8, 1* *immo* dilecta 19 terentius uarro et L.
emylius paulus **R** 21 in hiis **P**, in his *uulgo* Cn. *Lambinus*: P. *libri*
eminium **M** anno superiore **Mu** 23 pugna *om.* **R** 24 urbi *Fleckeisen*
335: urbis *libri* 25 Capuam reuert. **Pu**: reuert. C. *rell.* Maxius **P** 26
ausis **M** 28 Fabioque **Pu**: Fabio *rell.* 29 adducta **Mu** iumento-
ım **Mu**

dit eiusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit.
quo repentino obiecto visu tantum terrorem iniecit exercitui
3 Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. hanc post
rem gestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum, ma-
gistrum equitum pari ac dictatorem imperio, dolo productum in
proelium fugavit. Tiberium Sempronium Gracchum, iterum con-
sulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit. M. Clau-
dium, Marcellum, quinquies consulem, apud Venusiam pari modo
4 interfecit. longum est omnia enumerare proelia. quare hoc
unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille
fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo
adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

6 Hinc invictus patriam defensum revocatus bellum gessit
adversus P. Scipionem, filium eius Scipionis, quem ipse primo
apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fu-
2 garat. cum hoc exhaustis iam patriae facultatibus cupivit in-
praesentiarum bellum componere, quo valentior postea congre-
deretur. in colloquium convenit: condiciones non convenerunt.
3 post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit:
pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumetum
pervenit, quod abest ab Zama circiter milia passuum trecenta.
4 in hac fuga Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant,
insidiati sunt ei: quos non solum effugit, sed etiam ipsos op-
pressit. Hadrumeti reliquos e fuga collegit: novis dilectibus
paucis diebus multos contraxit.

Cum in apparando acerrime esset occupatus, Karthaginienses
bellum cum Romanis composuerunt. ille nihilo secius exercitui
postea praefuit resque in Africa gessit [itemque Mago frater
2 eius] usque ad P. Sulpicium C. Aurelium consules. his enim
magistratibus legati Karthaginienses Romam venerunt, qui sena-
tui populoque Romano gratias agerent, quod cum iis pacem

---

2 obiecto uisu *C. W. Nauck*: obiectu uiso *libri*, obiecto uiso **u** 4 M. *om.* **P** Minucium **BMR**: numicium **R**, inimicum (*uel* mimicum) **A** 5 productum **ABP**: perductum **MRu** 6 Tiberinum **B**, T. **M** Gracchum **R**: graccum **MP**, graecum **AB** 7 inlectum *malebat Lamp.* 9 omnia **Pu**: *om. rell.* 10 unum hoc **P** posset **Mu** 12 eum **R** *om. 1 m.* 13 hic **MR** 14 Scip. filium eius Scipionis *Nipperdey*: Scipionem **ABP**, Scipionem filium eius **Ru**, *item* **M**, *sed sine* eius primum **MRu** 15 apud Rhod. iterum *om.* **P**, apud Rhod. — tertio *om.* **B** fugauerat **M**, fugauit **R** 17 egrederetur (*pro* ēgred.) **P** 20 Adrumetum (-entum **M**) **Mu** 21 ab **AP**: a **BMRu** passuum *Ascensius*: passus *libri* 23 eos **M** 24 ex fuga **Mu** delectibus *libri* 27 cum Rom. bellum **R** 28 itemque M. frater eius *glossema esse uidit Bosius ex loco inferiore § 3 extr.* 29 et C. **u** hiis **P** 31 iis **R**: hiis **P**, his *rell.*

fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent simulque
peterent, ut obsides eorum Fregellis essent captivique redderentur.
his ex senatus consulto responsum est: munus eorum gra- 3
tum acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros,
captivos non remissuros, quod Hannibalem, cuius opera susceptum
bellum foret, inimicissimum nomini Romano, etiam nunc
cum imperio apud exercitum haberent itemque fratrem eius Ma-
gonem. hoc responso Karthaginienses cognito Hannibalem do- 4
mum et Magonem revocarunt. huc ut rediit, rex factus est,
postquam praetor fuerat, anno secundo et vicesimo: ut enim
Romae consules, sic Karthagine quotannis annui bini reges
creabantur. in eo magistratu pari diligentia se Hannibal prae- 5
buit, ac fuerat in bello. namque effecit, ex novis vectigalibus
non solum ut esset pecunia, quae Romanis ex foedere pende-
retur, sed etiam superesset, quae in aerario reponeretur. deinde 6
anno post [praeturam], M. Claudio L. Furio consulibus, Roma
legati Karthaginem venerunt. hos Hannibal ratus sui exposcendi
gratia missos, priusquam iis senatus daretur, navem ascendit
clam atque in Syriam ad Antiochum profugit. hac re palam 7
facta Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si possent
consequi, miserunt: bona eius publicarunt, domum a fundamentis
disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt.

At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, L. 8
Cornelio Q. Minucio consulibus, cum quinque navibus Africam
accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Karthaginienses ad
bellum Antiochi spe fiduciaque inducerentur, cui iam persuaserat,
ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. huc Magonem
fratrem excivit. id ubi Poeni resciverunt, Magonem eadem, qua 2
fratrem, absentem adfecerunt poena. illi desperatis rebus cum
solvissent naves ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum
pervenit. de Magonis interitu duplex memoria prodita est.

2 osides **P** fregelles **P**, flagellis **B** *1 m.* 4 loco **P** *bis habet* 5 etiamnum **u**, *fort.* etiam tunc 7 Magonemque **MR** 9 hic ut **M** praetor factus est postquam rex f. *libri*, *uerba transposuit Heusinger; cf. tamen quae Nipperdey disputat in ed. Berol. 1867 Praef. p. 7 sq.* uigesimo **BMR** 11 quot annos **P** annui *om.* **u** 14 poneretur **M** 15 deinde] quinto *Vielhaber* 16 praeturam *deleuit Heusinger, cf. Fleckeisen p. 324* Romani **B** 17 sui exp. gr. missos ratus (intelligens **R**) **MR** 18 iis **R**: hiis **P**, his *rell.* conscendit **Mu** 21 iusserunt **R** 22 iudicarunt **M**: dicarunt **ABPRu** 23 posteaquam **R** 24 Minutio **ARu** 25 Cyrenaeorum **u**: Cyreneorum *plerique* 26 fiduciaque cui **ABP**, fiduciaque inducere (perducere **R**) posset cui **MPu**; possent induci *addidit Nipperdey*, *nos* inducerentur 27 ut *om.* **M** 29 absentem *om.* **M** affecerunt pena **AP**, p. affecerunt *rell.* 30 soluisset **P**

namque alii naufragio, alii a servolis ipsius interfectum eum
3 scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in gerendo
bello consiliis eius parere voluisset, quam in suscipiendo insti-
tuerat, propius Tiberi quam Thermopylis de summa imperii de-
micasset. quem etsi multa stulte conari videbat, tamen nulla
4 deseruit in re. praefuit paucis navibus, quas ex Syria iussus
erat in Asiam ducere, iisque adversus Rhodiorum classem in
Pamphylio mari conflixit. quo cum multitudine adversariorum
sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.
9 Antiocho fugato verens ne dederetur, quod sine dubio acci-
disset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios venit, ut
2 ibi, quo se conferret, consideraret. vidit autem vir omnium
callidissimus in magno se fore periculo, nisi quid providisset,
propter avaritiam Cretensium. magnam enim secum pecuniam
3 portabat, de qua sciebat exisse famam. itaque capit tale consi-
lium. amphoras complures complet plumbo, summas operit auro
et argento. has praesentibus principibus deponit in templo
Dianae, simulans se suas fortunas illorum fidei credere. his in
errorem inductis, statuas aëneas, quas secum portabat, omni sua
4 pecunia complet easque in propatulo domi abicit. Gortynii tem-
plum magna cura custodiunt, non tam a ceteris quam ab Hanni-
bale, ne ille inscientibus iis tolleret secumque duceret.
10 Sic conservatis suis rebus Poenus, illusis Cretensibus omni-
bus, ad Prusiam in Pontum pervenit. apud quem eodem animo
fuit erga Italiam, neque aliud quicquam egit quam regem arma-
2 vit et exercuit adversus Romanos. quem cum videret domesticis
opibus minus esse robustum, conciliabat ceteros reges, adiunge-
bat bellicosas nationes. dissidebat ab eo Pergamenus rex Eume-
nes, Romanis amicissimus, bellumque inter eos gerebatur et
3 mari et terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. sed

1 seruolis **ABP**: seruis **MRu** 2 gerendo *Lambinus*: agendo *libri*, *cf. Nipp. Spic. p. 69* 3 parere uoluisset cons. eius (eius cons. **R**) **MR** 4 Tyberi **ABMP** Thermopilis (-li **P**) **ABP**, Thermophilis **R**, Thermopylas **u** 5 stulta **M** 7 iisque **R**: hiisque **P**, hisque *rell.* 8 pamphilio *mei* quo proelio *Fleckeisen p. 335* 9 cornu *om.* **M** fuit *om.* **P** 11 Gortynios **u**: Cortinios **ABPR**, Carthynios **M**, *similiter infra* 12 autem *om.* **u** 13 in *addidit Fleckeisen p. 318* praeuidisset **M** 14 trecensium **P** 17 has corthyniis presentibus (*om.* princ.) **M** 18 hiis **P** 19 ductis **M** omni *Nipperdey Spic. 70 collatis exc. Pat. p. 191, 21*: omnes *libri* 20 in domo **M** 21 quam a **AP** 22 iis **R**: hiis **P**, illis **M**, his *plerique* sua secumque *Fleckeisen p. 336* duceret **ABPu**: portaret **M**, asportaret **R** 25 armarit et excitarit **MR** 26 et — Romanos *om.* **P** exacuit *Heinrich* 27 opibus **APu**: rebus **BMR** adiungebatque **MRu** 30 quo — cupiebat *post* Rom. societatem *transponenda censet Fl. p. 313 n. 5*

utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem:
quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur. ad
hunc interficiundum talem iniit rationem. classe paucis diebus 4
erant decreturi. superabatur navium multitudine: dolo erat
pugnandum, cum par non esset armis. imperavit quam pluri-
mas venenatas serpentes vivas colligi easque in vasa fictilia conici.
harum cum effecisset magnam multitudinem, die ipso, quo factu- 5
rus erat navale proelium, classiarios convocat iisque praecipit,
omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris
tantum satis habeant se defendere. id illos facile serpentium
multitudine consecuturos. rex autem in qua nave veheretur, ut 6
scirent, se facturum: quem si aut cepissent aut interfecissent,
magno iis pollicetur praemio fore. tali cohortatione militum 11
facta classis ab utrisque in proelium deducitur. quarum acie
constituta, priusquam signum pugnae daretur, Hannibal, ut pa-
lam faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha
cum caduceo mittit. qui ubi ad naves adversariorum pervenit 2
epistulamque ostendens se regem professus est quaerere, statim
ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat, quin aliquid
de pace esset scriptum. tabellarius ducis nave declarata suis
eodem, unde erat egressus, se recepit. at Eumenes soluta epi- 3
stula nihil in ea repperit, nisi quae ad irridendum eum perti-
nerent. cuius etsi causam mirabatur neque reperiebat, tamen
proelium statim committere non dubitavit. horum in concursu 4
Bithynii Hannibalis praecepto universi navem Eumenis adoriun-
tur. quorum vim rex cum sustinere non posset, fuga salutem
petit: quam consecutus non esset, nisi intra sua praesidia se
recepisset, quae in proximo litore erant collocata. reliquae Per- 5
gamenae naves cum adversarios premerent acrius, repente in
eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conici
coepta sunt. quae iacta initio risum pugnantibus concitarunt,
neque quare id fieret poterat intellegi. postquam autem naves 6
suas oppletas conspexerunt serpentibus, nova re perterriti, cum,

---

3 interficiundum Pu: interficiendum *rell.* 4 decertaturi M 6 eas in u 7 confecisset u (*non item* R) 8 praecipit BPRu: praecepit AM 9 concurrunt P, concurrerent R 10 facile illos M serpentum MR 11 ut scirent qua naue ueh. R in *om.* MRu ut *om.* M 13 iis R: his (hiis) *rell.* 14 quorum R 18 epistolam M 19 quin *om.* BMR 20 esse MR 21 erat egressus ABPu: ierat MR 22 reperit M quae Pu: quod *rell.* pertinerent APu: pertineret *rell.* 23 reperiebat *Lambinus*: reperiebatur *libri* 24 non *om.* M horum incursu B 26 cum rex M 27 petiit MR 28 pergameae R 31 excitarunt MRu 32 naues suas oppletas Pu: naues completas *rell.*

quid potissimum vitarent, non viderent, puppes verterunt seque
7 ad sua castra nautica rettulerunt. sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit, neque tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios.

12 Quae dum in Asia geruntur, accidit casu ut legati Prusiae Romae apud T. Quintium Flamininum consularem cenarent atque ibi de Hannibale mentione facta ex iis unus diceret eum
2 in Prusiae regno esse. id postero die Flamininus senatui detulit. patres conscripti, qui Hannibale vivo numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in Bithyniam miserunt, in iis Flamininum, qui ab rege peterent, ne inimicissimum suum
3 secum haberet sibique dederet. his Prusia negare ausus non est: illud recusavit, ne id a se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei a rege datum erat muneri: idque sic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitus haberet, scilicet verens
4 ne usu veniret, quod accidit. huc cum legati Romanorum venissent ac multitudine domum eius circumdedissent, puer ab ianua prospiciens Hannibali dixit plures praeter consuetudinem armatos apparere. qui imperavit ei, ut omnes fores aedificii circumiret ac propere sibi nuntiaret, num eodem modo undique
5 obsideretur. puer cum celeriter, quid esset, renuntiasset omnisque exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito factum sed se peti neque sibi diutius vitam esse retinendam. quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum venenum quod semper secum habere consuerat, sumpsit.

13 Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus anno acquievit septuagesimo. quibus consulibus interierit, non convenit. namque Atticus M. Claudio Marcello Q. Fabio Labeone consulibus mortuum in annali suo scriptum reliquit, at Polybius L. Aemilio Paulo Cn. Baebio Tamphilo, Sulpicius autem

---

1 uerterunt *Nipperdey* (*Spic.* 70): auerterunt *libri*, conuerterunt *Buchnerus* 2 rettulerunt *sic* **R** 5 Prusciae **R** 6 T. *Mugius*: L. *libri* Flamininum *Lambinus*: Flamminium (**AM**), Flamminum (**P**), Flaminium (**R**) Flammineum (**B**) *libri*, *et similiter deinceps* cenarent **R** 8 ad senatum *Lambinus* 10 existimabant **MRu** bythiniam **P** 11 his (hiis) *libri* a reg **BM** 12 iis **R**, hiis **P** 16 ei *om.* **M** ab rege **BMR** 17 scilicet **APu**: semper **MR**, *om.* **B** *una littera erasa* 18 casu **M** eueniret **Σ** *et corr. m. 2* **R** 22 renuntiaret **M**, *sed* re *s. l.* 23 nuntiasset **B** omneque **M** 25 retinenda **P** 27 consuerat **Pu**: consueuerat *rell.* 30 Marcello et **MRu** 32 L. **Gif. AP**: *om. rell.* Paulo et **MR** Cn. **Gif. AB** C. **MR**, M. **u** Bebio *libri* Tamphilo **Gif. BPR**: Tamphylo **A**, Pamphilo **BM**

Blitho P. Cornelio Cethego M. Baebio Tamphilo. atque hic 2
tantus vir tantisque bellis districtus nonnihil temporis tribuit
litteris. namque aliquot eius libri sunt, Graeco sermone confecti,
in iis ad Rhodios de Cn. Manlii Volsonis in Asia rebus
gestis. huius belli gesta multi memoriae prodiderunt, sed ex 3
his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu
fortuna passa est, Silenus et Sosilus Lacedaemonius. atque
hoc Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore.

Sed nos tempus est huius libri facere finem et Romanorum 4
explicare imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.

---

1 Blitho **Gif. Pu**: Blito **AB**, *om.* **MR** M. **Gif. ABPu**: et **MR** Tamphilio **B**, Pamphilo **Mu** *et corr.* **R** hic *om.* **M** 4 iis **R**: his (hiis) *rell.* **Cn. ABPRu**: C. **M** Manlii *om.* **R** Volsonis **u**: Volonis **ABPR**, ualonis **M** 5 bella **R** 7 Silenus **Bu**: Sylenus **AP**, Silerius **R**, Philenius **M** Sosilus **MR**: Sosylus **APu**, Sosillus **B**, *item paulo post* 11 *Adiecti sunt in* **AP** *paucisque aliis hi uersus*:

Vade, liber, nostri [noster **A**] fato meliore memento.
 Cum leget haec dominus, te sciat esse meum.
Nec metuas fuluo strictos diademate crines,
 Ridentes blandum uel pietate oculos.
Communis cunctis hominem, sed [se **P**] regna tenere
 Se meminit: uincit hinc magis ille homines.
Ornentur steriles fragili tectura libelli:
 Theodosio et doctis carmina nuda placent.
Si rogat auctorem, paulatim detege nostrum
 Tunc domino nomen: me sciat esse Probum.
Corpore in hoc manus est genitoris auique meaque [**P** *om.* meaque]:
 Felices, dominum quae meruere [emeruere *Nipperdey*], manus.

Aemilii (Emilii **P**) Probi de excellentibus ducibus exterarum gentium liber explicit **AP**; *in* **M**, *qui hic desinit*, *est subscriptio*: Probi Aemilii de virorum Excellentium vita finit.

EX LIBRO

CORNELII NEPOTIS

DE LATINIS HISTORICIS.

XXIV. CATO.

1 M. Cato, ortus municipio Tusculo, adulescentulus, priusqu
honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi h
dium a patre relictum habebat. inde hortatu L. Valerii Fla
quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perpe
censorius narrare solitus est, Romam demigravit in foroque
2 coepit. primum stipendium meruit annorum decem septem
Q. Fabio M. Claudio consulibus tribunus militum in Sicilia f
inde ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis magni
opera eius existimata est in proelio apud Senam, quo cec
3 Hasdrubal, frater Hannibalis. quaestor obtigit P. Africano c
suli, cum quo non pro sortis necessitudine vixit: namque ab
perpetua dissensit vita. aedilis plebi factus est cum C. Hel
4 praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaestor su
riore tempore ex Africa decedens Q. Ennium poetam deduxe
quod non minoris aestimamus quam quemlibet amplissimum S
diniensem triumphum.

2 Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinc
nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deporta
2 ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iter
cuius in priori consulatu quaestor fuerat, voluit eum de p

Excerptum e libro Cornelii nepotis de latinis historicis AP, Ex l historiarum latinarum Cornelii nepotis. Catonis maioris uitae breuis scriptio R

1 M. **A**: *om. rell.* 2 praedium **R** 4 perpena **R** 5 censorius *gius*: censorinus **ABPR** 6 cepit **ABP** 8 C. *Lambinus*: P. *codd.* uicissitudine **R** 12 plebi] *sic* **AP**, *sed in* **P** plebis *corr.* 15 aestima **PR**: extimamus **A**, existimamus **B** sardinensem **AP** 18 ex eaque *Haenel. recte ut uidetur*

vincia depellere et ipse ei succedere, neque hoc per senatum
efficere potuit, cum quidem Scipio principatum in civitate obti-
neret, quod tum non potentia, sed iure res publica administra-
batur. qua ex re iratus senatu, consulatu peracto privatus in
urbe mansit. at Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe 3
praefuit ei potestati. nam et in complures nobiles animadvertit
et multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprime-
retur, quae iam tum incipiebat pullulare. circiter annos octo- 4
ginta, usque ad extremam aetatem ab adulescentia, rei publicae
causa suscipere inimicitias non destitit. a multis tentatus non
modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit,
virtutum laude crevit.

In omnibus rebus singulari fuit industria: nam et agricola 3
sollers et peritus iuris consultus et magnus imperator et proba-
bilis orator et cupidissimus litterarum fuit. quarum studium 2
etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non
facile reperiri possit neque de Graecis neque de Italicis rebus,
quod ei fuerit incognitum. ab adulescentia confecit orationes.
senex historias scribere instituit. earum sunt libri septem. pri- 3
mus continet res gestas regum populi Romani, secundus et ter-
tius unde quaeque civitas orta sit Italica, ob quam rem omnes
Origines videtur appellasse. in quarto autem bellum Poenicum
est primum, in quinto secundum: atque haec omnia capitulatim 4
sunt dicta. reliqua quoque bella pari modo persecutus est usque
ad praeturam Servii Galbae, qui diripuit Lusitanos: atque horum
bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit.
in eisdem exposuit, quae in Italia Hispaniisque aut fierent aut
viderentur admiranda: in quibus multa industria et diligentia
comparet, nulla doctrina.

Huius de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, 5
quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii Attici. quare
studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

---

2 in ciuitate principatum **R** *et dett.* 3 tunc **R** 4 consulatu *addidit Bosius* 7 nouas *om.* **R** 8 octuaginta **B** 10 inimicitiam **P** 14 peritus *Klotz*: rei p. peritus *libri, cf. Nipp. Spic. p. 25* iure consultus *Haenel.* 16 etsi] et **P** 17 repperiri **B** 22 poenicum **Gif. P**: penicum **A**, punicum *rell.* 23 est **R** *quoque habet* 24 reliqua quoque *Wölfflin*: reliquaque *libri* 25 Sergii **R** 26 sine *om.* **P** 27 eisdem **P**: iisdem **R**, hisdem **AB** *post* exposuit *Heerwageno aliquid intercidisse uidetur uelut*: suo tempore aut fierent aut **ABP**: *om.* **R** 30 Plura de uita et m. huius persecuti sumus in libro quem s. de eo fecimus **P**, *qui in haec uerba deficit.*

XXV. ATTICUS.

1 T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Romanae
generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit
2 dignitatem. patre usus est diligente et, ut tum erant tempora,
diti in primisque studioso litterarum. hic, prout ipse amabat
litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas impertiri debet,
3 filium erudivit. erat autem in puero praeter docilitatem in-
genii summa suavitas oris atque vocis, ut non solum celeriter
acciperet quae tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret.
qua ex re in pueritia nobilis inter aequales ferebatur clariusque
exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre
4 possent. itaque incitabat omnes studio suo, quo in numero
fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos con-
suetudine sua sic devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.
2 Pater mature decessit. ipse adulescentulus propter adfinita-
tem P. Sulpicii, qui tribunus pl. interfectus est, non expers fuit
illius periculi: namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat
2 Servio, fratri Sulpicii. itaque interfecto Sulpicio posteaquam
vidit Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam neque sibi
dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem
offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cin-
nanis faverent partibus, idoneum tempus ratus studiis obse-
quendi suis Athenas se contulit. neque eo secius adulescentem
Marium hostem iudicatum iuvit opibus suis, cuius fugam pe-
3 cunia sublevavit. ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod
adferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit

---

Ex libro Cornelii Nepotis de latinis historicis **AB**, Pomponii attici uita et mores **R**; *per hanc uitam codicis quoque Haeneliani* (= **H**) *scripturas adiecimus.*

1 T. *om.* **R** 2 generatus *delendum censebat Lambinus* acceptum tenuit **H** 3 diligente indulgente *libri*; diligente *iam om. in ed. Romana Campani delendum censet Fleckeisen p. 336*, *rectius alii* indulgente, *quod abest a cod. Patavino, inducendum putant, ut Ernstius, C. G. Nauck* (*Archiv f. Philol. VIII, 290*), *Benecke in Praefat. p. 44, Nipperdey Spic. p. 25* 4 imprimis **H** 5 aetas puerilis **H** impartiri **R** solet **H** 7 atque **Gif.** *et Leid. Jac. Gronouii*: ac *rell.* 8 arriperet *Manutius* traderentur **H** 9 in *om.* **H** 10 explendescebat **HR** 11 ita **H** 12 Marius **Gif. ABH**: Marii **R** fuluius **H** 13 sic **Gif. ABH**: sic sibi **R** his **ABHR** perpetua **A** *et Voss. I, unde Fleckeisen p. 338 coni.* perpetua uita 14 pater matre praedecessit **H** 15 plebis **R** exspers **A** 16 Anycia **H** 17 Seruio *Lambinus*: M. Seruilio *Leid.* M. Seruio *rell. cf. Nipp. Spic. p. 26 sq.* postquam **H** 18 cinniano **H** 18 et 22 nec **H** 20 quom **H**, *item alias* sillanis **AH**, syllanis **BR** (a. cinnianis a. sillanis **H**) 23 quoius **H**, *item alias* pecuniis **R**

suarum. hic ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset
carissimus. nam praeter gratiam, quae iam in adulescentulo 4
magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam levavit.
cum enim versuram facere publice necesse esset neque eius con-
dicionem aequam haberent, semper se interposuit, atque ita, ut
neque usuram umquam ab iis acceperit neque longius, quam
dictum esset, debere passus sit. quod utrumque erat iis salu- 5
tare: nam neque indulgendo inveterascere eorum aes alienum
patiebatur neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc offi- 6
cium alia quoque liberalitate: nam universos frumento donavit,
ita ut singulis seni modii tritici darentur: qui modus mensurae
medimnus Athenis appellatur.

Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par princi- 3
pibus videretur. quo factum est ut huic omnes honores, quos
possent, publice haberent civemque facere studerent: quo bene-
ficio ille uti noluit [quod nonnulli ita interpretantur, amitti
civitatem Romanam alia ascita]. quamdiu adfuit, ne qua sibi 2
statua poneretur, restitit, absens prohibere non potuit. itaque
aliquot ipsi et Phidiae locis sanctissimis posuerunt: hunc enim
in omni procuratione rei publicae actorem auctoremque habe-
bant. igitur primum illud munus fortunae, quod in ea potissi- 3
mum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset
imperii, ut eandem et patriam haberet et domum: hoc specimen
prudentiae, quod, cum in eam se civitatem contulisset, quae
antiquitate, humanitate doctrinaque praestaret omnes, unus ei
fuit carissimus.

Huc ex Asia Sulla decedens cum venisset, quamdiu ibi fuit, 4
secum habuit Pomponium, captus adulescentis et humanitate et

---

2 karissimus **A** propter **H** 3 subleuauit **R** 4 conditiones aeque haberentur **H** 6 ut numquam usuram ab **H** numquam **ABR**: iniquam *Gottschalch probante Nipperdeio Spic. 71; at cf. Bergk in Philologi XVI, 625* iis **R**: his **ABH**, *item paulo post* 7 condictum *Wölfflin* 8 nec *bis* **H** *et sic fere semper* 11 singuli **H** seni *Fleckeisen*: septem (*uel* VII) *libri*, sex *Faërnus; cf. Boeckh Metrolog. Untersuchungen p. 204* 12 atheniensis **H** 14 honores **R** *om. 1 m.* 16 uoluit **H** quod — ascita *glossema esse uidit Gesnerus; cf. Fleckeisen p. 323 et Grasberger l. c. p. 230* 19 ipsi et] sibi et quidem **H** Fidiae (**A**) *uel* Phidiae *libri*, Piliae *Lambinus*, Midiae *Bergk, quam coniecturam ipse reuocauit in Mus. rhen. XIX, 605* 20 auctorem actoremque *dett. aliquot probante Grasbergero l. c. I, 242* habebant potissimum. itaque pr. i. m. fortunae, quod, cum in ea urbe natus esset, in qua .. imperii, ei contigit ut eandem etc. *Bergk in Philol. XVI, 624* 21 erat (*uel* fuit) igitur *malebat Fleckeisen* illud primum **H** 22 esset orbis terr. **H** 23 ut eandem propriam haberet domum *Nipperdey Spic. p. 72* 25 ei unus **H**, unus ei ante alios **R** 26 fuit *Heusinger*: fuerit *libri*, sic se gessit ut u. ei fuerit *Bergk* 27 Sylla **ABHR**, *item infra* discedens **H**

doctrina. sic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus vide retur: tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut apparere in eo nativum quendam leporem esse, non ascitum. idem poe mata pronuntiabat et Graece et Latine sic, ut supra nihil posse
2 addi. quibus rebus factum est ut Sulla nusquam eum ab se di mitteret cuperetque secum deducere. qui cum persuadere ten taret, 'noli, oro te' inquit Pomponius 'adversum eos me vell ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui at Sulla adulescentis officio collaudato omnia munera ei, qua Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri.

3 Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantu operae daret, quantum non indiligens deberet pater familias, omnia reliqua tempora aut litteris aut Atheniensium rei publ
4 cae tribueret, nihilo minus amicis urbana officia praestitit. na et ad comitia eorum ventitavit et, si qua res maior acta es non defuit. sicut Ciceroni in omnibus eius periculis singulare fidem praebuit: cui ex patria fugienti sestertium ducenta et qui
5 quaginta milia donavit. tranquillatis autem rebus Romanis r migravit Romam, ut opinor L. Cotta L. Torquato consulibu quem discedentem sic universa civitas Atheniensium prosecu est, ut lacrimis desiderii futuri dolorem indicaret.

5 Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Romanum, fam liarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: cuius sic aspe tatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius sine offe sione ad summam senectutem retinuerit benivolentiam. qu
2 facto tulit pietatis fructum. Caecilius enim moriens testamen adoptavit eum heredemque fecit ex dodrante: ex qua heredita
3 accepit circiter centies sestertium. erat nupta soror Attici Tullio Ciceroni, easque nuptias M. Cicero conciliarat, cum qu a condiscipulatu vivebat coniunctissime, multo etiam familiari quam cum Quinto, ut iudicari possit plus in amicitia vale
4 similitudinem morum quam affinitatem. utebatur autem intim

2 tanta enim R erat suauitas H 4 addi posset H 5 nunquam H eum *addidit Lambinus* a se H 6 qui A B (*sed in* A q *ex* c): quod M cui *Lamb.* temperaret A, *sed in marg. m. 2* tentaret 7 uelle *om.* H 9 conlaudata H 12 indulgens H 13 reliqua omnia H 16 e Gif. ABR: suis R 17 quoi H *et sic saepius* sextertia (-cia) *libri, u* *infra 8* § *6* quadraginta millia R 18 donarit *Wölfflin* 19 L. *Fle* *eisen p. 339*: et L. *libri*; *cf. Lahmeyer in Philol. XXII, 67* 20 quem dis dentem *Manutius*: quem diem *libri*, quem quidem *Schottus*, quem eo *Fr. Richter in Z. f. d. Gymnasialwesen XI, 336* 21 indicarit H Q. *om.* H 25 usque ad H 28 sextertium (sextercium) ABHR posset H

Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiae tene-
bat, ut intellegi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an
Hortensius: et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter
quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrectatio
essetque talium virorum copula.

In re publica ita est versatus, ut semper optimarum par- 6
tium et esset et existimaretur, neque tamen se civilibus fluctibus
committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat
esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis iactarentur. ho- 2
nores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam vel digni-
tatem: quod neque peti more maiorum neque capi possent con-
servatis legibus in tam effusi ambitus largitionibus neque geri
e re publica sine periculo corruptis civitatis moribus. ad hastam 3
publicam numquam accessit. nullius rei neque praes neque
manceps factus est. neminem neque suo nomine neque subscri-
bens accusavit: in ius de sua re numquam iit: iudicium nullum
habuit. multorum consulum praetorumque praefecturas delatas 4
sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit
contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Quinto
quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati
locum obtinere posset. non enim decere se arbitrabatur, cum
praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. qua in re 5
non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspi-
ciones quoque vitaret criminum. quo fiebat ut eius observantia
omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei
tribui viderent.

Incidit Caesarianum civile bellum, cum haberet annos cir- 7
citer sexaginta. usus est aetatis vacatione neque se quoquam
movit ex urbe. quae amicis suis opus fuerant ad Pompeium
proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit: ipsum Pom-
peium coniunctum non offendit. nullum ab eo habebat orna- 2
mentum, ut ceteri, qui per eum aut honores aut divitias cepe-
rant: quorum partim invitissimi castra sunt secuti, partim summa
cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tanto 3
opere Caesari fuit grata, ut victor, cum privatis pecunias per
epistulas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed

---

1 iis **HR**: his **AB** 6 uersatus est **R** 9 iis **HR** dedidissent **R** 10 uel propter gloriam uel propter dign. **H** 12 effusi Gif. **ABH**: effusis **R** geri *addidit Lambinus* 13 corptis **A**, correptis **H** ciuitas **H** 16 iuit **H** 19 Quinto **R**: Q. *plerique* 20 apud eum *om.* **H** 21 decedere **H** 27 caesareanum **AB** 28 se *om.* **H** 33 inuictissimi **H**

etiam sororis filium et Q. Ciceronem ex Pompei castris con
cesserit. sic vetere instituto vitae effugit nova pericula.
8 Secutum est illud tempus occiso Caesare, quo res public
penes Brutos videretur esse et Cassium ac tota civitas se a
2 eos convertisse [videretur]. sic M. Bruto usus est, ut nullo ill
adulescens aequali familiarius quam hoc sene, neque solum eun
3 principem consilii haberet, sed etiam in convictu. excogitatun
est a quibusdam, ut privatum aerarium Caesaris interfectoribu
ab equitibus Romanis constitueretur. id facile effici posse arbi
trati sunt, si principes eius ordinis pecunias contulissent. itaqu
appellatus est a C. Flavio, Bruti familiari, Atticus, ut eius re
4 princeps esse vellet. at ille, qui officia amicis praestanda sin
factione existimaret semperque a talibus se consiliis removisse
respondit: si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, us
rum, quantum eae paterentur, sed neque cum quoquam de ea r
collocuturum neque coiturum. sic ille consensionis globus huiu
5 unius dissensione disiectus est. neque multo post superior ess
coepit Antonius, ita ut Brutus et Cassius ** provinciarum, qua
iis dicis causa datae erant a consule, desperatis rebus in exiliu
6 proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris co
ferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto Italiaqueceden
sestertium centum milia muneri misit. eidem in Epiro absen
trecenta iussit dari, neque eo magis potenti adulatus est An
tonio neque desperatos reliquit.
9 Secutum est bellum gestum apud Mutinam. in quo si tan
tum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, praedicem
cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appellanda est pe
petua naturalis bonitas, quae nullis casibus agitatur neque m
2 nuitur. hostis Antonius iudicatus Italia cesserat: spes restituen
nulla erat. non solum inimici, qui tum erant potentissimi e

1 Pompei **B**: Pompeii **AHR** 3 illud tempus *cod. Mon. n. 433*: illu **ABHR**, illud turbidum tempus *Heerwagen* quo **ABH**: quando **R**, quo *Fleckeisen p. 321 et Nipp. Spic. 75* 5 eos **Gif.** eum *rell.* uideretur *om.* **B** *nos inclusimus* ille] die **H** 7 faceret **H** 10 si *Nipperdey Spic. 30*: si et *lib* illius ordinis **H** 11 a .G. **A** 12 amicis officia **R** 13 existimabat **H** remouerat **H** 14 uisurum *cod. Monac.* 15 eae **R**: heae **A**, hae *rell.* 16 consentionis — dissentione **A** 18 Cassius destituta tutela prouinciarum **H**; *contra Nipperdey Spic. p. 75 post* a consule *suppleuit* destituta administratione, *ipse malim* omissa cura prouinciarum 19 iis **BR**: his **AH** dicis *Cuiacius*: necis *libri* 21 deiecto **H** 22 Epiro **R**: Epyro **AB** Aegypto **H** abscens **A** 25 Mutinam **R**: Numidiam **AB**, Mundam **H** 27 diuinitas **H** perpetua *om.* **H** 28 agitatur *codex Ernstii*: agitur **AB** augetur **H**; frangitur *nescio quis apud Lambinum et Fleckeisen*, rapitur (*u* eripitur) *Grasberger in 'Eos' II, 130*, angitur *Heerwagen* 29 indicat antonius **R** 30 erat quod non **H** eius inimici *Lambinus*

plurimi, sed etiam qui adversariis eius se dabant et in eo lae-
dendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonii
familiares insequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus spo-
liare cupiebant, liberos etiam exstinguere parabant. Atticus, 3
cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset
Bruto, non modo nihil iis indulsit ad Antonium violandum, sed
e contrario familiares eius ex urbe profugientes, quantum potuit,
texit, quibus rebus indiguerunt, adiuvit. Publio vero Volumnio 4
ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. ipsi
autem Fulviae, cum litibus distineretur magnisque terroribus
vexaretur, tanta diligentia officium suum praestitit, ut nullum
illa stiterit vadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum
fuerit. quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset 5
in diem neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille
se interposuit pecuniamque sine faenore sineque ulla stipulatione
credidit, maximum existimans quaestum, memorem gratumque
cognosci, simulque aperiens se non fortunae, sed hominibus so-
lere esse amicum. quae cum faciebat, nemo eum temporis causa 6
facere poterat existimare: nemini enim in opinionem veniebat
Antonium rerum potiturum. sed sensus eius a nonnullis opti- 7
matibus reprehendebatur, quod parum odisse malos cives vide-
retur. ille autem sui iudicii, potius quid se facere par esset
intuebatur, quam quid alii laudaturi forent.

Conversa subito fortuna est. ut Antonius rediit in Italiam, 10
nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam
familiaritatem Ciceronis et Bruti. itaque ad adventum impera- 2
torum de foro decesserat, timens proscriptionem, latebatque apud
P. Volumnium, cui, ut ostendimus, paulo ante opem tulerat
(tanta varietas iis temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo
illi in summo essent aut fastigio aut periculo), habebatque se-

---

1 sed et **H** aduersarii **BR** 2 se consecuturos **H** commendationum *Gif. et Leid. sed s. l.* uel commoditatem 6 non modo *om.* **R** iis **R**: his **ABH** 7 fugientes **H** 8 Publio **R**: P. *plerique* 10 distineretur **R**: destineretur **H**, destinaretur **AB**, distenderetur *Fleckeisen p. 340* 12 stiterit **Gif. A**: praestiterit **BHR** sine Attico *libri*: s. Attico, Atticus *Lambinus*, sine Attico, hic *Bosius*, *fort.* quin Atticus 13 quid etiam **A** secunda fort. fundum **R**, fundum *om. Leid.* 14 uorsuram **B**, usuram **H** 15 fenore **AB**, foenore **HR** sine ulla **H** 17 aperiens *Hofman-Peerlkamp (ad Tac. Agric. p. 7 ed. II)*: aperire *libri* 19 opinione **B** 20 sensus eius *Simeo Bosius*: sensim is **ABR**, sensim **H** optimatibus **B** (?) **H**: optimatibus eius **AR**, optim. familiaribus eius *Roth* 22 suo iudicio **H** *et Grasberger l. c. II, 126; Schottus* sui iud. *obelo notauit*, *cf. tamen* sui arbitrii *in Suet. Tib. 18* 23 quid caeteri **H** 24 subito *om. Leid.* 27 timens proscr. *om.* **H** 29 iis **R**: his *rell.* (fuit his temp. **H**) hii **A**

3 cum Q. Gellium Canum, aequalem simillimumque sui. hoc quo-
que est Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum
in ludo cognorat, adeo coniuncte vixit, ut ad extremam aetatem
4 amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio fere-
batur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus eius
amicis esset inimicus eosque vellet proscribere, multis hortanti-
bus tamen Attici memor fuit officii et ei, cum requisisset, ubi-
nam esset, sua manu scripsit, ne timeret statimque ad se veni-
ret: se eum et illius causa Canum de proscriptorum numero
exemisse. ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat,
5 praesidium ei misit. sic Atticus in summo timore non solum
sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit. ne-
que enim suae solum a quoquam auxilium petiit salutis [sed
coniuncti], ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo velle for-
6 tunam. quodsi gubernator praecipua laude fertur, qui navem
ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis eius existi-
metur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis civilibus
ad incolumitatem pervenit?

11 Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit quam ut
quam plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum pro-
scriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epi-
rum venit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo ma-
2 nendi potestas facta est: quin etiam post proelium Philippense
interitumque C. Cassii et M. Bruti L. Iulium Mocillam praeto-
rium et filium eius Aulumque Torquatum ceterosque pari for-
tuna perculsos instituit tueri atque ex Epiro iis omnia Samo-
3 thraciam supportari iussit. difficile est omnia persequi et non
necessarium. illud unum intellegi volumus, illius liberalitatem

---

1 Gelium HR canium R, canem H, *item infra* suique simillimum H 2 est *Fleckeisen p. 317*: sit *libri* 3 cognouerat R coniucte A ad extr. usque aet. H 5 etiam omnibus Gif. A: omn. etiam R, omnibus *om.* BH 7 resciuisset *Bergk in Philol. XVI, 625* 9 causa *Monacensis*: *om. plerique* (eum et gelium canium R) 10 quia id *Wölfflin* 12 karissimum A praesidium Gif. *1 m.* 13 *malim* saluti sed coniuncti Gif. AR(?), sed coniunctim *rell.* sed simul coniuncti *Dietsch*, sed (*om.* coniuncti) *Nipperdey Spic. p. 28; nos Vielhabero praeeunte* (*Zeitschr. f. oesterr. Gymn. XIII, 539*) sed coniuncti *inclusimus, additum ab aliquo, qui post* non solum *sententiam contrariam requireret* 14 apparerent A 16 procelloso R 18 peruenerit *Dietsch*, euasit H 19 ex rebus H se] ipse *Ernst* emersit R: emerserit Gif. A, emerserat BH ut quam plurimis *Grasberger l. c. I, 235*: quam *om. libri* 23 potestas fuit quin H qui etiam *Simeo Bosius probante Nipperd. Spic. p. 77* phillippense A 24 Motacillam *Glandorpius Onomast. p. 490* 25 eius filium A .A.que H, A.q. R 26 instituit — iussit *Lambinus*: instituerit — iusserit *libri* ex] in R 27 subportari B, importari H 28 necessarium R, *ut coni. Longolius*: necessaria *rell. noti*

neque temporariam neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus ac 4
temporibus iudicari potest, quod non florentibus se venditavit,
sed adflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti ma-
trem, non minus post mortem eius quam florentem coluerit. sic 5
liberalitate utens nullas inimicitias gessit, quod neque laedebat
quemquam neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat
oblivisci quam ulcisci. idem immortali memoria percepta retine-
bat beneficia: quae autem ipse tribuerat, tam diu meminerat,
quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut vere 6
dictum videatur:

Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus.

neque tamen ille prius fortunam quam se ipse finxit, qui cavit, ne qua in re iure plecteretur.

His igitur rebus effecit ut M. Vipsanius Agrippa, intima 12
familiaritate coniunctus adulescenti Caesari, cum propter suam
gratiam et Caesaris potentiam nullius condicionis non haberet
potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem praeoptaretque
equitis Romani filiam generosarum nuptiis. atque harum nu- 2
ptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius,
triumvirum rei publicae constituendae. cuius gratia cum augere
possessiones posset suas, tantum afuit a cupiditate pecuniae, ut
nulla in re usus sit ea nisi in deprecandis amicorum aut peri-
culis aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione peril- 3
lustre fuit. nam cum L. Saufei equitis Romani, aequalis sui,
qui complures annos studio ductus philosophiae habitabat Athe-
nis habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona
vendidissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici
labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius
fieret certior se patrimonium amisisse et recuperasse. idem L. 4

---

1 nec trapaciam nec **H** 2 uendicauit **H** 3 semper *om.* **H** 4 florente **R** 5 quod non l. **H** 7 ulcisci quam obliuisci **R** tenebat **H** 8 tribueret **H** 11 quoique **H**, quique *Lachmann ad Lucr. p. 94 et Fleckeisen p. 340; cf. Nipp. Spic. p. 79* funguntur fortuna **H** hominibus **Gif. ABH**: *om.* **R** 12 ille prius **Gif.** prius ille *rell.* fortuna (?) **Gif.** ipsum **H** cauerit *malim* 13 iure *om.* **H** 14 iis **B** Vispanius **H**, inpsanus **R** 16 conditionis **AB** 17 deligeret **B**: diligeret **AHR**, *fort.* dilegeret 18 generosi filiam **H** 19 est *om.* **H** 20 triumuirum *Dietsch*: triumuir (.III.uir **H**) *libri*; *cf. Bücheler in Mus. rhen. XI, 527 et add. Cic. de rep. II, § 61. Cato apud Fest. p. 344. Inscr. hispan. num. 4299 ed. Hübner* constituendae *addidit Lambinus* 21 posset possessiones **R** affuit **A**, abfuit **BHR** 23 commodis **H** sub illa **R** 24 Saufeii **ABH**, Sanfei **R** 25 Athenis habitabat **R**, Athenis *om.* **ABH**, *post* habitabat *suppleuit Nipperdey* (habitarat *coni. Tzschucke*) 26 tresuiri *Dietsch* 28 eodem nuncio **H** *post* certior *habet* 29 cercior **A**, clarior **R** item *Roth*

Iulium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem mul
elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem vere videor pos
contendere, neque minus virum bonum optimisque artibus er
ditum [quem], post proscriptionem equitum propter magnas ei
Africanas possessiones in proscriptorum numerum a P. Volumni
5 praefecto fabrum Antonii, absentem relatum expedivit. quod
praesenti utrum ei laboriosius an gloriosius fuerit, difficile e
iudicare, quod in eorum periculis non secus absentes quam pra
sentes amicos Attico esse curae cognitum est.

13 Neque vero ille minus bonus pater familias habitus e
quam civis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fu
emax, minus aedificator. neque tamen non in primis bene hab
2 tavit omnibusque optimis rebus usus est. nam domum habu
in colle Quirinali Tamphilianam, ab avunculo hereditate r
lictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silva constabat: ipsu
enim tectum antiquitus constitutum plus salis quam sumpt
habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coact
3 est. usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima,
forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissim
anagnostae optimi et plurimi librarii, ut ne pedissequus quide
quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posse
pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, a
4 prime boni. neque tamen horum quemquam nisi domi natu
domique factum habuit: quod est signum non solum contine
tiae, sed etiam diligentiae. nam et non intemperanter conc
piscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci, et p
tius diligentia quam pretio parare non mediocris est industria
5 elegans, non magnificus, splendidus, non sumptuosus: omnisqu
diligentia munditiam, non affluentiam adfectabat. supellex m
6 dica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. ne
praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem, cum i
primis lautus esset eques Romanus et non parum liberaliter d

---

1 Callidum **BH**, Calidium **Gif. AR** 2 uere mihi uideor **H** 4 que **Gif.** *et rell. om. ed. Veneta a. 1470 probante Fleckeiseno p. 315* 5 num rum publio **R** 7 est *Fleckeisen p. 320*: fuit *libri* 8 non solum prae sed etiam abs. amicos **H** 10 ille minus *nos*: ille uir **Gif. A**, ille uir min **BH**, minus ille uir **R**, minus (*om.* ille uir) *Vielhaber* 16 salis *libri*: s lubritatis *Dietsch*, alsi *Bezzenberger*, *fort.* laxitatis 17 immutauit **H** pueri *om.* **H** 20 anaghnostae **H**, anagostae **AB**, Agnagnostae **R** posset facere **H** 22 apprime **BR** 25 imperanter **A** 28 omnisqu **Gif.** omnis (*erasa* s) **A**, omni *rell.* 29 mundiciam **ABR** suppellex supplex **H** 30 nec hoc pr. *Lambinus probante Nipperdeio*, *contra usu scriptoris*, *quo* neque hoc *requirebatur*

num suam omnium ordinum homines invitaret [scimus], non
amplius quam terna milia peraeque in singulos menses ex ephe-
meride eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non 7
auditum, sed cognitum praedicamus: saepe enim propter fami-
liaritatem domesticis rebus interfuimus.

Nemo in convivio eius aliud acroama audivit quam ana- 14
gnosten, quod nos quidem iucundissimum arbitramur: neque
umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, ut non
minus animo quam ventre convivae delectarentur: namque eos 2
vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. cum tanta pe-
cuniae facta esset accessio, nihil de cotidiano cultu mutavit, nihil
de vitae consuetudine, tantaque usus est moderatione, ut neque
in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide
gesserit neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam in-
stituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. nullos 3
habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumptuosam
villam, neque in Italia praeter Arretinum et Nomentanum rusti-
cum praedium, omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epi-
roticis et urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest usum
eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

Mendacium neque dicebat neque pati poterat. itaque eius 15
comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate,
ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur
an amarent. quicquid rogabatur, religiose promittebat, quod
non liberalis, sed levis arbitrabatur polliceri quod praestare non
posset. idem in tuendo, quod semel adnuisset, tanta erat cura, 2
ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. numquam
suscepti negotii eum pertaesum est: suam enim existimationem
in ea re agi putabat, qua nihil habebat carius. quo fiebat ut 3
omnia Ciceronum, Catonis Marci, Q. Hortensii, A. Torquati,

---

1 scimus *libri*, nihilo minus (*uel* secius) *Fleckeisen p. 340*, scilicet *Klotz*; *rectius Bosius uidit glossema esse* 2 tria **H** milia *P. Manutius*: milia aeris *libri*, *cf. Nipp. Sp. 28* 3 fere **BH** hoc *om.* **H** 6 conuiuiis **R** anaghnostem **H**, anagostem **AB**, anagnostę **R** 7 iocondissimum **A** 17 Arretinum **R**: Arrentinum **Gif.** Aretinum **BH**, *item* **A**, *sed in hoc lineola sup. e erasa*, Reatinum *Roth* (*cf. Sall. Cat. 36, 1*), *at cf. Nipp. Spic. p. 78 et Jahnii not. crit. ad Pers. 1, 130* Momentanum **BH** 18 reditus **AR**: redditus *rell.* 19 eum usum **H** 23 uenerarentur **R**, uenerentur **H** 24 quam amarent **H** quidquid **R** 26 tuendo *Rutgersius*: nitendo *libri* (in nitendo, quom semel *Nipperdey Spic. 79*) annuisset **Gif. A**, admisisset **BR**, amisisset **H** 28 pertesum **AB**, pertensum **H** 29 in eo agi **H**

30 Ciceronis **R** Marci .Q. (.q.) **Gif. A**: M. que **R**, Marii et **H**, M. Catonis et **B**; M. *alii transposuerunt*, *alii*, *ut Nipperdey Spic. p. 27*, *deleuerunt*; *cf. tamen exempla a Ritschelio in Parergis Plaut. I, 15 collecta* **A. R**: Auli **AB**,

multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex
quo iudicari poterat non inertia, sed iudicio fugisse rei publicae
procurationem.

16 Humanitatis vero nullum adferre maius testimonium possum,
quam quod adulescens idem seni Sullae fuit iucundissimus, senex
adulescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis Q. Hortensio
et M. Cicerone sic vixit, ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit
2 aptissimus. quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater
3 quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. ei rei sunt in-
dicio praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui
in vulgus sunt editi, sedecim volumina epistularum, ab consu-
latu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quae
qui legat, non multum desiderabit historiam contextam eorum
4 temporum. sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum,
mutationibus rei publicae perscripta sunt, ut nihil in iis non
appareat et facile existimari possit prudentiam quodam modo
esse divinationem. non enim Cicero ea solum, quae vivo se
acciderunt, futura praedixit, sed etiam quae nunc usu veniunt
cecinit ut vates.

17 De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum
hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam
extulit annorum nonaginta, cum ipse esset septem et sexaginta,
se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum so-
2 rore fuisse in simultate, quam prope aequalem habebat. quod
est signum aut nullam umquam inter eos querimoniam inter-
cessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare
3 deberet, irasci eis nefas duceret. neque id fecit natura solum,
quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrina: nam princi-
pum philosophorum ita percepta habuit praecepta, ut iis ad vi-
tam agendam, non ad ostentationem uteretur.

A. Torquati *om.* **H** 2 potest *malebat Fleckeisen p. 320 not.* 5 fuit — uixit *Fleckeisen p. 340*: fuerit — uixerit *libri* fuerit Syllae **H** 7 et *om.* **H** se iunxerit **H** 9 eius Q. **H** eius rei **H** 10 liberos **A** 11 editi sunt **H**, iam sunt editi **R** XVI *Manutius*: XI *libri; cf. Fr. Hofmanni praef. ad Cic. ep. sell. p. 5* consolatu **A** 12 ad Atticum *om.* **H** 13 desiderabit *nos*: desiderat **AB**, desideret **HR** illorum temp. **R** 14 uitiis ducum *om.* **H** 15 iis **R**: his *plerique* 16 quo modo **A** 18 futura *om.* **H** nunc **AR** *et s. l.* **B**: non **B**[1]**H** 21 audiuerim **H** 22 cum ipse esset *Dietsch*: cum esset **BR**, cum *mance* **A**, cum — LX *om.* **H**, annis (*pro* cum) *Nipperdey Spic. 80* 23 rediisse **R** 25 intercessisse i. eos quer. **H** 28 ei omnes **H** nam principum **BH**: nam et principum (principium **A** *ante rasuram*) **AR**, nam (*immo* namque *ex usu Nepotis*) Epicuri et principum *Bergk in Philol. XVI, 624; cf. Nipp. Spic. p. 29* 29 iis **BR**: his **AH**

Moris etiam maiorum summus imitator fuit antiquitatisque 18
amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam
in eo volumine exposuerit, quo magistratus ordinavit. nulla 2
enim lex neque pax neque bellum neque res illustris est populi
Romani, quae non in eo suo tempore sit notata, et, quod diffi-
cillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo cla-
rorum virorum propagines possimus cognoscere. fecit hoc idem 3
separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam a
stirpe ad hanc aetatem ordine enumeraverit, notans, qui a quo-
que ortus, quos honores quibusque temporibus cepisset: pari 4
modo Marcelli Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii et
Fabii Maximi Fabiorum et Aemiliorum. quibus libris nihil po-
test esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiae
clarorum virorum. attigit poeticen quoque, credimus, ne eius 5
expers esset suavitatis. nam de viris, qui honore rerumque
gestarum amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt, ex-
posuit ita, ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque 6
eorum non amplius quaternis quinisve versibus descripserit:
quod vix credendum est, tantas res tam breviter potuisse decla-
rari. est etiam unus liber Graece confectus, de consulatu Ci-
ceronis.

Haec hactenus Attico vivo edita a nobis sunt. nunc, quo- 19
niam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur
et, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus,
sicut supra significavimus, suos cuique mores plerumque conci-
liare fortunam. namque hic contentus ordine equestri, quo erat 2
ortus, in adfinitatem pervenit imperatoris, Divi filii, cum iam
ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re quam ele-
gantia vitae, qua ceteros ceperat principes civitatis dignitate

---

1 sumus **A** fuit immitator **H** 3 ordinauit *J. G. Vossius*: ornauit *libri*, *cf. Nipp. Spic. p. 81* 6 ex *et* uirorum *om.* **H** 9 enumerauit *Boeçlerus probante Fleckeiseno p. 312; at cf. Nipp. Spic. 81* quis *Wölfflin* 10 a quo **R** *probante Fleckeiseno l. c.* quibusue **B** coepisset **HR** 11 Claudi **A** *teste Seebodio* de *deleuit Bosius* et *om.* **H** 12 Aemiliorum et Fabiorum *Fleckeisen* Aemiliorum quoque quibus **R** 13 iis **R**: his *plerique* 14 quoque poeticen (poeticae **A**, poeticam **R** *et s. l.* **A**) *libri*; quoque *transponendum esse uidit Fleckeisen p. 330* 15 exspers **A** nam de uiris *scripsi*: namque uersibus *libri*, namque de uiris illis *Fleckeisen p. 342* 16 populi Ro. *Fleckeisen*, *quod utique exspectares*; *cf. idem uitium cod. Erfurt. in Cic. in Vat.* §§ *31. 36 etc.* 18 quinisue *Bosius*: quinisque *libri*
19 ut uix (*uel* uix ut) *malebat Fleckeisen p. 342* est **H**: sit **ABR** *et plerique* 20 unus *om.* **R** 22 edita haec **R**; haec *ante* hactenus *supplevit Wölfflin* 23 prosequemur **H** 24 poterimus **H** 25 sicut s. signif. *om.* **H**
26 nam **R** 27 Diui filii **Gif. AB**: diui Julii **HR**; diui Julii filii *ed. Romana a. 1490*

3 pari, fortuna humiliores. tanta enim prosperitas Caesarem est
consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante
detulerat, et conciliarit, quod (nemo adhuc) civis Romanus quivit
4 consequi. nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. hanc Caesar vix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit: quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequen-
20 tiorem. quamquam ante haec sponsalia non solum, cum ab urbe abesset, numquam ad suorum quemquam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret quibus-
2 que in locis et quamdiu esset moraturus, sed etiam, cum esset in urbe et propter infinitas suas occupationes minus saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, cum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quaestionem poeticam ei proponeret,
3 interdum iocans eius verbosiores eliceret epistulas. ex quo accidit, cum aedis Iovis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici ad-
4 monitu Caesar eam reficiendam curaret. neque vero a M. Antonio minus absens litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, curae sibi haberet certiorem facere
5 Atticum. hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantae sit sapientiae eorum retinere usum benivolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit [incidere] necesse inter Caesarem atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet.

21 Tali modo cum septem et septuaginta annos complesset atque ad extremam senectutem non minus dignitate quam gratia

1 humiliore **R** Caesarem est **BH**: Caesarum eum est **Gif. AR**, *cf. Nipperd. Spic. p. 82 sq.* 3 detulerat *nos*: detulerit *libri*, detulit *Heerwagen* conciliauerit **H** quod **Gif. H**: quam **ABR** nemo adhuc **Gif.** *om.* **ABHR** 4 autem est **R**, **H** est *post* neptis *habet* 5 collocauit **H** Ti. **H**: Tib. **AB**, Tyberio **R** 6 Drusilia **AB**, drusila **R** 7 auxit *Lambinus* 8 quamquam *Fleckeisen p. 335*: quamuis *libri* antehac **H** 9 abesset **A** *corr. m. 2 ex* esset ad] a **A** 12 infin. suas **Gif.** suas inf. *rell.* 13 tamen temere **R** intercessit *Lambinus et codex Schotti*: intercesserit *rell. cf. Nipp. Spic. p. 83* 14 scripserit — requisierit — proposuerit **H** cum modo *Leid.* quo mo **A**, quo non *rell.* 15 ei quaest. poet. **R** 16 eius uerbosioris **A**, uerbosiores eius **H** 17 aedes **H** a Romulo **H** 19 uero *om.* **BH** ab M. **R** 20 adcurate **H** ex ultimis (ultumis *Roth*) terris *Manutius*: exul tum (cum **BH**) his terris **ABH**, exul cum litteris **R** 21 quid ageret quid curae s. h. cert. faceret **R** 24 aemula **H** 25 intercedat **H** intercedere *Manutius*, *obelo notauit Bosius* 26 et Ant. **H** utraque **A** 27 sed etiam **H**

fortunaque crevisset (multas enim hereditates nulla alia re quam
bonitate consecutus est) tantaque prosperitate usus esset vale-
tudinis, ut annis triginta medicina non indiguisset, nactus est 2
morbum, quem initio et ipse et medici contempserunt: nam pu-
tarunt esse tenesmon, cui remedia celeria faciliaque propone-
bantur. in hoc cum tres menses sine ullis doloribus, praeter- 3
quam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta
vis morbi in imum intestinum prorupit, ut extremo tempore per
lumbos fistulae puris eruperint. atque hoc priusquam ei acci- 4
deret, postquam in dies dolores accrescere febresque accessisse
sensit, Agrippam generum ad se arcessi iussit et cum eo L.
Cornelium Balbum Sextumque Peducaeum. hos ut venisse vidit, 5
in cubitum innixus 'quantam' inquit 'curam diligentiamque in
valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes
habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. quibus
quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad
sanandum me pertineret, reliquum est ut egomet mihi consulam.
id vos ignorare nolui: nam mihi stat alere morbum desinere. 6
namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut
auxerim dolores sine spe salutis. quare a vobis peto primum
ut consilium probetis meum, deinde, ne frustra dehortando im-
pedire conemini'.

Hac oratione habita tanta constantia vocis atque vultus, 22
ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, cum 2
quidem Agrippa eum flens atque osculans oraret atque obse-
craret, ne id quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret,
et quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi
suisque reservaret, preces eius taciturna sua obstinatione de-
pressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris de- 3
cessit leviorque morbus esse coepit. tamen propositum nihilo
secius peregit. itaque die quinto, postquam id consilium inierat,

2 cons. est *Fleckeisen p. 315 not. 7*: est *om. libri*, est cons. *Lamb.* esset *Lambinus*: est *libri* ualitudinis **BR**, *item* ualit. § *5* 5 tenesmon **Gif. AH**: thenesmon **B**, tenasmon **R** 8 imum *Ascensius*: unum *libri* per l. fistulae puris **Gif. ABH**: fistulae putris per l. **R** 9 eruperint **ABH**: eruperit (?) **Gif.** erumperent **R** illi **R** 10 adcrescere f. adcessisse **H** febremque *Lamb.* 11 arcessi *Voss I*: accersi **Gif. ABR**, adcersiri **H** et *om.* **R** 12 Sex. que **A** Peduceum *libri* 15 est *om.* **AH** pluribus uerbis *om.* **H** 19 nam his diebus quibus quicquam cimbi **H** quidquid **R**

21 impedire **Gif.** *Leid. om. reliqui* 23 uocis] oris **H** 24 quumque eum Agr. flens **H** 26 ne id *Lambinus*: ne ad id *libri* adceleraret **H**; *post* accel. *est in* **AB** *spatium uacuum dimidii uersus*; ne ad id . . acceleraret iter *Fleckeisen* 27 et] set *Dietsch* 28 repraessit **H** 31 setius **A** inierit **H**

pridie Kal. Aprilis Cn. Domitio C. Sosio consulibus decessit.
4 elatus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. sepultus est iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monumento Q. Caecilii, avunculi sui.

---

1 Aprilis **ABR**: Aprilium **H** 4 Apiam **A** monimento **H** 5 sui *om.* **H** Explicit **A**, Aemilius probus de Illustribus ducibus exterarum gentium explicit **R**

EX LIBRIS

DEPERDITIS CORNELII NEPOTIS.

I. Reliquiae e libris chronicis.

1. Apologos Titiani et Nepotis Chronica, quasi alios apologos (nam et ipsa instar sunt fabularum) .. misi .. ad institutionem tuorum. *Ausonius epist. XVI. ad Probum praefectum praetorio.*

2. Corneli . . .

ausus es unus Italorum
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Iuppiter, et laboriosis. *Catull. I, 5—7.*

3. Saturnum .. neque Diodorus Graecus aut Thallus neque Cassius Severus aut Cornelius Nepos .. aliud quam hominem promulgarunt. *Tertullianus Apolog. c. 10. idem ad nationes II, 12. Minucius Felix Octav. 21, 4 (22, 8).* — (Saturnum) hominem fuisse consentiunt qui res eius in Italia gestas memoriae prodiderunt, Graeci Diodorus et Thallus, Latini Nepos et Cassius et Varro. *Lactantius Inst. div. I, 13, 8.*

4. (Vixit) ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronico de Homero dicit, annis circiter centum et sexaginta. *Gellius XVII, 21, 3.* — Homerus poeta in Graecia claruit . ., ut ait Cornelius Nepos, ante olympiadem primam annis C. *Hieronymus.*

5. Romam .. placet conditam Nepoti et Lutatio, opiniones Eratosthenis et Apollodori comprobantibus, olympiadis septimae anno secundo. *Iulius Solinus I, 27 p. 11 ed. Mommsenii.*

6. Archilochum Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio regnante iam tunc fuisse poematis clarum et nobilem. *Gellius XVII, 21, 8.*

7. Neque multo postea .. M. Manlius Romae, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando inisse, damnatusque capitis

e saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, praeceps datus, ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. *Gellius XVII, 21, 24.*

8. Notatur eadem die conflagrasse templum Ephesi, qua Alexander Magnus Pellae natus est. qui oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto T. Quintio Capitolino consulibus, post Romam conditam anno trecentesimo octogensimo quinto. *Solinus c. 40, 4 et Append. p. 237 Momms.*

II. Ex libris exemplorum.

9. Nepos exemplorum II 'a virgine Vestale' inquit pro Vestali, quia non personam, sed rem significat. *Charisius I, 17 p. 146 Keil.*

10. Cornelius Nepos in libro exemplorum quinto id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii [de decem captivis, quos Hannibal Romam miserat], qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur, sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque adeo intestabiles invisosque fuisse, ut taedium vitae ceperint necemque sibi consciverint. *Gellius VI (VII), 18, 11.*

11 (?). Magnanimum factum Ti. Sempronii Gracchi [qui Scipionem Asiaticum quamvis inimicum duci in carcerem non est passus] in exemplis repositum est. *Gellius VI (VII), 19, 1; cf. Ampel. 19, 3 et Aurel. Vict. de vir. illustr. 57.*

12. Scandula contectam fuisse Romam ad Pyrrhi usque bellum annis CCCCLXX Cornelius Nepos auctor est. *Plinius Nat. hist. XVI, 10, 36.*

13. Nepos: 'aedis Martis est in circo Flaminio, architectata ab Hermodoro Salaminio', architectata passive posuit, ἀρχιτεκτονευθεῖcα. *Priscianus VIII, 4, 17. Vol. I p. 383 Hertz.*

14. Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse totius domus suae in Caelio monte Cornelius Nepos tradit Mamurram, Formiis natum equitem Romanum, praefectum fabrum C. Caesaris in Gallia. — Adicit idem Nepos, primum totis aedibus nullam nisi e marmore columnam habuisse, et omnis solidas e Carystio aut Lunensi. *Plinius nat. hist. XXXVI, 6, 48.*

15. Cornelius Nepos tradit ante Sullae victoriam duos tantum triclinia Romae fuisse argentea. *Plinius nat. hist. XXXIII, 11, 146.*

---

5 qui oritur — quinto] *haec desunt in libris melioribus* edit (sedit) *libri*

16. Onychem in Arabiae tantum montibus nec usquam aliubi nasci putavere nostri veteres, Sudines in Carmania. potoriis primum vasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisque Nepos Cornelius tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo Chiorum magnitudine cadorum ostendisset: post quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas vidisse se. *Plinius nat. hist. XXXVI, 7, 59.*

17. Nepos Cornelius, qui Divi Augusti principatu obiit, 'me' inquit 'iuvene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis centum venibat, nec multo post rubra Tarentina. huic successit dibapha Tyria, quae in libras denariis mille non poterat emi. hac P. Lentulus Spinther aedilis curulis primus in praetexta usus improbabatur: qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? *Plinius nat. hist. IX, 39, 136 sq.*

18. Cornelius Nepos ... cum scriberet turdos paulo ante coeptos saginari, addidit ciconias magis placere quam grues. *Plinius n. h. X, 23, 60.*

19. Apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser. — Postea praecipuam auctoritatem fuisse lupo et asellis Cornelius Nepos et Laberius poeta mimorum tradidere. *Plinius n. h. IX, 17, 60 sq.*

20. Praecipua est (arbor lotos) circa Syrtis atque Nasamonas. magnitudo quae piro, quamquam Nepos Cornelius brevem tradit. — Vinum quoque exprimitur illi simile mulso, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos, bacasque concisas cum alica ad cibos doliis condi. *Plinius n. h. XIII, 17, 104 et 106.*

III. Ex libris de viris illustribus.

21. [De viris illustribus scripserunt] apud Latinos Varro, Santra, Nepos, Hyginus. *Hieronymus prolog. ad Dextrum in librum de viris illustribus II, p. 821 Vallars.*

22. Subinde Nepos de inlustribus viris secundo, sed et Brutus et Caelius frequenter eo usi sunt. *Charisius p. 220 Keil.*

23. P. Terentium, Scipionem Africanum, C. Laelium Nepos aequales .. fuisse tradit. *Suetonius in vita Terentii c. 1.*

24. Nepos auctore certo comperisse se ait C. Laelium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne se interpellaret, seroque

---

21 *Ex hoc loco et § 63 Lydus de magistr. III, 63 sua sumsit, sed ea plane confusa.*

tandem ingressum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis sibi successisse: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in Heauton timorumeno:

Satis pol proterve me Syri promissa huc induxerunt.

Suetonius in vita Terentii c. 3.

25. De Philisto historico in eo libro plura sunt exposita, qui de historicis Graecis conscriptus est. *Nepos in vita Dionis 3, 2.*

26. Cornelius Nepos in libro de historicis Latinis de laude Ciceronis. Non ignorare debes unum hoc genus Latinarum litterarum adhuc non modo non respondere Graeciae, sed omnino rude atque inchoatum morte Ciceronis relictum. ille enim fuit unus, qui potuerit et etiam debuerit historiam digna voce pronuntiare, quippe qui oratoriam eloquentiam rudem a maioribus acceptam perpoliverit, philosophiam ante eum incomptam Latinam sua conformarit oratione. ex quo dubito, interitu eius utrum res publica an historia magis doleat. — Idem. Locuples ac divina natura, quo maiorem sui pareret admirationem ponderatioraque sua essent beneficia, neque uni omnia dare nec rursus cuiquam omnia voluit negare. *Ignotus auctor in prima pagina codicis Wolfenbuttelani Gudiani 278, in quo insunt Ciceronis orationes Philippicae.*

27. Iuste venusteque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Graeca scriptitavit. in eius historiae principio scriptum est ad hanc sententiam: neminem suscensere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret. nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio, Graeca oratio a nobis alienissima. ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. ea cum legisset Cato, ne tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari quam culpa vacare: nam petere veniam solemus, aut cum imprudentes erravimus aut cum compulsi peccavimus. te, inquit, oro te, quis perpulit ut id committeres, quod, priusquam faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum hoc est in libro Corneli Nepotis de inlustribus viris XIII. *Gellius XI, 8, 1 sqq. et inde Macrobius Sat. I praef.*

28. Verba ex epistula Corneliae Gracchorum matris ex libro Cornelii Nepotis ~~de Latinis historicis~~ excerpta.

---

27 tum scriptum *libri, fort.* conscriptum 30 ea *Macrobius*: eam *Gellius* 33 te *Macrobius*: tibi *Gellius*

Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. id neque maius neque pulchrius cuiquam atque mihi esse videtur, sed si liceat re publica salva ea persequi. sed quatenus id fieri non potest, multo tempore multisque partibus inimici nostri non peribunt atque, uti nunc sunt, erunt potius quam res publica profligetur atque pereat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis deierare ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium meorum, quos antehac habui liberos, partis [eorum] tolerare atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes rerum maiorum adversum meam sententiam quicquam facere, praesertim mihi, cui parva pars vitae superest. ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adversere et rem publicam profliges? denique quae pausa erit? ecquando desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus et habentes et praebentes molestiis insistere? ecquando perpudescet miscenda atque perturbanda re publica? sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum: per me facito quod lubebit, cum ego non sentiam. ubi mortua ero, parentabis mihi et invocabis deum parentem. in eo tempore non pudet te eorum deum preces expetere, quos vivos atque praesentes relictos atque desertos habueris? ne ille sirit Iupiter te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum! et si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum

---

Verba — excerpta] *sic* Gif. *testibus Savarone et Petavio;* Verba ex epistola Corneliae Gracorum matris ex eodem libro Cornelii Nepotis excerpta A, Verba Corneliae Gracchorum matris ex cornelii nepotis libro excerpta R

2 pulcrius A 3 quatinus A 4 malo temperes *Bergk in Philol. XVI, 627* multisque aetatibus *Petavius* 7 Verba eiusdem alio loco ad C. Gracchum filium R 8 Tyberium R 9 Graccum A inimicum *om.* (?) Gif *teste Petavio* tantae mol. A 10 eas res R 11 meorum *Roth*: eorum *libri*

12 eorum *om. editio Savaronis*, seorsum *doctus in Philol. Anzeiger II, 216* 13 agens A 16 superest *om.* A 17 aduersere Gif. aduersēs A, aduerses R

18 qua pausa A 19 ecquando Gif. A: et quando R 20 insistere *Nipperdey*: desistere *libri*, desipere *Rutgersius* (ecq. des. et habendis et praebendis molestiis? ecq. perpudescet m. atque pert. re p. persistere? *Bergk Philol. XVI, 626*) 23 per me Gif. A: *om.* R lubebit A: libebit Gif. (?) R 25 pudebit *M. Haupt apud Nipperd. in Spic. p. 106* paces (*uel* pacem) *Bergk ibid. 627* 26 sirit Gif. A: sinat R 27 Iuppiter A

laboris culpa tua recipias, uti [in] nullo tempore tute tibi placere possis.

29. L. Voltacilius Plotus .. primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, nonnisi ab honestissimo quoque scribi solitam ad id tempus. *Suetonius de claris rhett. c. 3.*

30. Cornelius quoque Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui diligenter et acute scienterque possint aut dicere aut scribere, ceterum proprie sic appellandos poetarum interpretes, qui a Graecis grammatici nominentur. *Suetonius de inlustribus grammaticis c. 4.*

31. Prope, prope me est, ut dicit Cicero in Pisonem dixit. item 'proximus Pompeium sedebam'. sed et dativo casui idem Cicero dixit ad Atticum: 'propius grammatico accessi', Nepos inlustri[um] * * *Diomedes p. 410 Keil.*

32. Partum. Caesar in analogicis 'harum partum', Cornelius Nepos inlustrium XV * * *Charisius p. 141 ed. Keil.*

33. Cornelius Nepos inlustrium virorum libro XVI 'a fratre patruele' inquit * * rem necessitudinis, sed etiam personam ostendat. *Charisius p. 141 Keil.*

34. Eos (reges) attingere noluimus, quod omnium res gestae separatim sunt relatae. *Nepos Timol. 6, 1.*

35. Hunc (Ecphantum Corinthium) eodem nomine alium fuisse quam quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Demaratum, Tarquini Prisci Romani regis patrem, fugientem a Corintho tyranni iniurias Cypseli, mox docebimus. *Plinius nat. hist. XXXV, 3, 16.*

36. Sed nos tempus est huius libri facere finem et Romanorum explicare imperatores. *Nepos Hann. 13, 4.*

37. Ἡμεῖς Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι .. πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι. *Plutarchus comp. Pelop. cum Marcello 1.*

38. Ἀννίβᾳ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιστος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον, καὶ τῷ νεκρῷ παραστὰς καὶ πολὺν χρόνον τήν τε ῥώμην τοῦ σώμα-

1 in *inclusimus* 3 Oltacilius *uel* Octacilius *libri, em. Roth, quamquam idem* Volcatius *malebat* Plotus *Reifferscheid ex Hieronymo*: Pilutus *libri* 13 *locum in libris misere turbatum H. Keilius probabiliter sic constituit*: Prope, 'prope me', ut dicit Cicero * * item 'proximus Pompeium sedebam' idem Cicero dixit ad Atticum. sed et dativo casui iungitur, 'propius grammatico accessi' Nepos *etc.* 20 cum non modo *uel simile aliquid uidetur deesse.*

τος καταμαθὼν καὶ τὸ εἶδος οὔτε φωνὴν ἀφῆκεν ὑπερήφανον οὔτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄν τις ἐργώδη πολέμιον καὶ βαρὺν ἀπεκτονώς, ἐξέφηνεν, ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τῆς τελευτῆς τὸν μὲν δακτύλιον ἀφείλετο, τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ καὶ περιστείλας ἐντίμως ἔκαυσε, καὶ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπιν ἀργυρᾶν καὶ χρυσοῦν ἐμβαλὼν στέφανον ἀπέστειλε πρὸς τὸν υἱόν. τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζουσιν ὥρμησαν ἀφαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος· ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων ἐκβιαζόμενοι καὶ μαχόμενοι διέρριψαν τὰ ὀστᾶ. πυθόμενος δὲ Ἀννίβας καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπών, 'οὐδὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεοῦ', τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, οὐκέτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐφρόντισεν, ὡς δὴ κατὰ θεόν τινα καὶ τῆς τελευτῆς καὶ τῆς ἀταφίας παραλόγως οὕτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. ταῦτα μὲν οὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱστορήκασι. *Plutarchus in vita Marcelli 30.*

39. Carthago .. antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum complecteretur, cuius interior pars Byrsa dicebatur, exterior Magalia. huius rei testis est Cornelius Nepos in eo libro, qui Vita inlustrium inscribitur. *Servius ad Verg. Aen. I, 368.*

40. Νέπως ὁ Κορνήλιός φησιν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λουσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάϊον [Γράκχον]. *Plutarchus in vita Ti. Gracchi 21.*

41. Νέπως Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων Καλλισθένους διαφθαρέντα· τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μέν, ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ᾽ αὐτοῦ, τοιαύτην ἔχειν δοκοῦντα τὴν δύναμιν, ἐκστῆσαι δὲ καὶ κατακλύσαι τὸν λογισμόν, ὥστ᾽ ἔτι ζῶντος αὐτοῦ τὴν οὐσίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν. *Plutarchus in vita Luculli 43.*

42. Non amplius ter bibere eum [Octavianum] solitum super cenam in castris apud Mutinam Cornelius Nepos tradit. *Suetonius in vita Augusti 77.*

IV. De vita et moribus M. Catonis censorii.

43. Huius [M. Catonis] de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii Attici. quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus. *Nepos in vita Catonis 3, 5.*

---

19 vitae *Fr. Ritschl in Mus. n. rhen. VI, 516 n.* at *cf. Gellius N. A. I, 14, 1,* et *Nep. Epam. 4, 6*

V. Ex libris de vita M. Ciceronis.

44. Cornelius Nepos et rerum memoriae non indiligens et M. Ciceronis ut qui maxime amicus familiaris fuit. atque is tamen in librorum primo, quos de vita illius composuit, errasse videtur, cum eum scripsit tres et viginti annos natum primam causam iudicii publici egisse Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. *Gellius XV, 28, 1 sq.*

45. Refert Cornelius Nepos se praesente isdem paene verbis, quibus edita est, eam pro Cornelio, seditioso tribuno, defensionem peroratam. *Hieronymus contra Ioannem Hierosolymitanum c. 12. II, p. 419 Vallars.*

VI. Ex epistula ad Ciceronem.

46. Nepos Cornelius ad .. Ciceronem ita scribit: Tantum abest ut ego magistram esse putem vitae philosophiam beataeque vitae perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistros vivendi quam plerisque, qui in ea disputanda versantur. video enim magnam partem eorum, qui in schola de pudore et continentia praecipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere. *Lactantius Inst. div. III, 15, 10.*

VII. Ex libro, ut videtur, geographico.

47. Ultra Caspium sinum quidnam esset ambiguum aliquamdiu fuit, idemne Oceanus an tellus infesta frigoribus, sine ambitu ac sine fine proiecta. sed praeter physicos Homerumque, qui universum orbem mari circumfusum esse dixerunt, Cornelius Nepos ut recentior, auctoritate sic certior: testem autem rei Q. Metellum Celerem adicit eumque ita rettulisse commemorat: cum Galliae pro consule praeesset, Indos quosdam a rege Boiorum dono sibi datos: unde in eas terras devenissent requirendo cognosse, vi tempestatium ex Indicis aequoribus abreptos emensosque quae intererant, tandem in Germaniae litora exisse. *Mela III, 5, 8 p. 72 ed. Parthey.* — Idem Nepos de septentrionali circuitu tradit Q. Metello Celeri Afrani in consulatu collegae, sed tum Galliae proconsuli, Indos a rege Sueborum dono datos, qui ex India commercii causa navigantes tempestatibus essent in Germaniam abrepti. *Plinius n. h. II, 67, 170.*

---

22 *fort.* itemne 27 Boiorum *I. Reinoldius*: Botorum *libri*, Suevorum *Plinius* 29 tempestatium *cod. Vaticanus*: tempestatum *rell.* 33 suenorum *libri*, *cf. Müllenhoff Z. f. deutsches Alt. X, 552*

48. Eudoxus quidam avorum nostrorum temporibus cum Lathyrum regem Alexandriae profugeret, Arabico sinu egressus per hoc [Aethiopicum] pelagus, ut Nepos adfirmat, Gades usque pervectus est. *Mela III, 9, 3, p. 83 Parth.* — Nepos Cornelius auctor est Eudoxum quendam sua aetate, cum Lathyrum regem fugeret, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. *Plinius n. h. II, 67, 169.*

49. (Fretum Gaditanum) T. Livius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt minus VII passuum, ubi vero plurimum, X. *Plinius n. h. III, 1, 4.*

50. Minus profecto mirentur portentosa Graeciae mendacia de his et amne Lixo prodita qui cogitent nostros nuperque paulo minus monstrifica quaedam de iisdem tradidisse, praevalidam hanc urbem [Lixon] maioremque magna Carthagine, praeterea ex adverso eius sitam et prope immenso tractu ab Tingi, quaeque alia Cornelius Nepos avidissime credidit. *Plinius n. h. V, 1, 4.*

51. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra stadia VIII abesse prodidit Cernen [insulam], Nepos Cornelius ex adverso maxime Carthaginis a continente passus mille, non ampliorem circuitu duobus milibus. *Plinius n. h. VI, 31, 199.*

52. Alpis (patere tradit) in latitudinem Cornelius Nepos C milia, T. Livius tria milia stadiorum, uterque diversis in locis. *Plinius n. h. III, 19, 132.*

53. (Interiit) item Melpum opulentia praecipuum, quod ab Insubribus et Boiis et Senonibus deletum eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plinius n. h. III, 17, 125.*

54. (Histriam) cognominatam a flumine Histro in Hadriam effluente e Danuvio amne eodemque Histro exadversum Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixere falso et Nepos etiam, Padi accola. *Plinius n. h. III, 18, 127.*

55. Inter duos Bosporos, Thracium et Cimmerium, directo cursu, ut auctor est Polybius D [passuum] intersunt, circuitu vero totius Ponti viciens semel, ut auctor est Varro et fere veteres. Nepos Cornelius CCCL adicit. *Plinius n. h. VI, 12, 77.*

56. Aliqui inter Pontum et Caspium mare CCCLXXV milia

---

1 Lathyrum *Plinius*: lathamin, lathanim *etc. libri*

passuum, non amplius interesse tradiderunt, Cornelius Nepos CCL milia. *Plinius n. h. VI, 11, 31.*

57. Ultra quem [fluvium Billim] gens Paphlagonia .. oppidum Mastya Milesiorum, dein Cromna, quo loco Enetos adicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos † credere putat. *Plinius n. h. VI, 2, 5.* — Paphlagonia .. insignis loco Eneto, a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam transvecti mox Veneti sunt nominati. *Solinus 44 p. 191 Momms.*

VIII. Carmina.

58. Nec vero moleste fero hanc esse de moribus meis existimationem, ut qui nesciunt talia doctissimos, gravissimos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mirentur . . . inter quos vel praecipue numerandus est P. Vergilius, Cornelius Nepos, et prius Attius Enniusque. *Plinius ep. V, 3, 6.*

IX. Ex libris incertis.

59. Largitudo nusquam invenitur nisi apud Nepotem. *Charisius p. 101 Keil.*

60. Culmum generis neutri, ut Nepos vult. *Auctor incertus de dubiis nominibus vol. V, 576 Keil.*

---

6 credere] audire (*i. e.* dici) *Gul. Christ, fort.* descendere.

ADDENDA.

Omnia iam typis expressa erant, cum ab A. Eberhardo complures emendationes accepi, quarum potissimas hic subiciam:

Them. 5, 1. opprimere posset hostos; at iterum *etc.*

Thras. 1, 4. quare *aut in* contra *mutandum aut delendum est praecedentibus syllabis* care. *Posterius item videtur homini erudito in „Philol. Anzeiger" III, 448, ubi idem proponit in Alcib. 1, 3 verba* cum tempus posceret, laboriosus, patiens *transponenda esse post illa:* temporibus callidissime serviens.

Thras. 2, 2. despecto saluti fuit: etenim illos *etc.*

Con. 4, 3. quam si cum barbaro solo contenderent.

Dion. 4, 4. neque ullum tempus esse sobrio relinquebatur.

Dion. 9, 6. si prompta fuissent voluntate, *ut ipse quoque suspicatus sum.*

Timoth. 4, 3. patriae sanctiora iura quam hospitii esse ducens, *nisi malis* patriaeque . . duxit.

Attic. 5, 4. inter quos tanta laudis esset aemulatio *scripsit Bosius admodum probabiliter.*

INDEX NOMINUM.